

sergiu than

STRADA
LABIRINT
/2/

CARTEA ROMÂNEASCĂ

SERGIU THAN
STRADA LABIRINT 2

www.stere.ro

SERGIU THAN

STRADA LABIRINT 2

roman

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Coperta de *Carmen Florica Țapu*

www.stere.ro

Era o cameră scundă, văruiată în alb, pătrată, cu ferestre mari și lămpi de neon*. O măsuță cu o mașină de scris. Dintre cele șase birouri doar două rămăseseră ocupate. Ceilalți colegi plecaseră în întâmpinarea unui oaspete sosit din străinătate. Marta traducătoarea, se trudea cu un articol încărcat de cuvinte tehnice necunoscute, n-avea spor, dicționarul era consultat mai des ca nicio-dată, eu corectam atent niște șpalturi care trebuiau pre-

* La puțină vreme după ce a înmînat editorului manuscrisul acestei cărți, autorul a decedat. Sergiu Than (1909–1974) debutase la vîrsta de aproape șaiszeci de ani cu un roman, iar noua sa carte se dorește o mărturisire de credință, de încredere în ziua de astăzi, în idealurile și în forțele ei luminoase, o mărturisire patetică făcută de un om care, în urmă cu douăzeci de ani, a trecut printr-un moment greu, izbutind să-l depășească. Anii de după război, pînă în 1953, sînt evocați într-o succesiune rapidă de episoade, priviți cînd din punctul de vedere al celui care-i trăia, cînd din perspectiva de după două decenii a aceluiași om, cunoscînd gîndurile împăcate ale senectuții. Uneori desăvîrșindu-și pagina, alteori mărginindu-se să schițeze personaje episodice, poate prea grăbite, autorul rămîne mereu de o deplină onestitate intelectuală. Fiind vorba de o mărturisire, posibilele imperfecțiuni, pe care autorul n-a mai avut cînd să le înlăture, întăresc senzația de sinceritate; textul îi aparține, evident, unui om care a crezut totdeauna în același ideal nobil. (N. r.)

date chiar a doua zi la tipografie : institutul nostru publică un buletin informativ, iar eu — ca juristconsult și fost ziarist — mă ocup de apariția lui.

Intră un tânăr, ne privește din ușă :

— A, pardon, nu-i nimeni !

— Dar noi ce sîntem ? se indignează Marta, palpîndu-se ușor sub coaste. O necăjește din nou ficatul.

— Iertați-mă, se scuză tînărul. Aduc o veste bună ! Miine luăm primele.

lese în pas săltat, parcă ar duce o cobiliță cu greutate pe umeri.

— Tu ce crezi, Paule ?

— Poftim ?

— Luăm miine primele ?

— Nu știu.

— Scoate-ți nasul din hîrtoage și stai de vorbă cu mine.

Are degetele lungi, fine, nervoase. Îmi amintesc de o broșură a fostului prim-ministru Duca, ucis de legionari. O citisem demult : „Precizarea personalității prin studiul miinilor, un nou mod de cunoaștere“. Cum ar fi caracterizat-o oare ?

— La ce te gîndești ?

— Ai miini frumoase.

— Hai, fii serios !

— Sînt. Te mai doare ficatul ?

— Mă sîcîie. Cunoști un medic bun ?

— Eminent, dar nu cred să te primească. Firea e o celebritate. Nu se uită el la tine.

— Lasă glumele !

Cotrobăie prin geantă și scoate o cîtuță.

— Dacă ai fi gentil, mi-ai aduce un pahar cu apă.

Vreau să iau un belergon.

– Sigur, Marta.

Colegi de clasă și prieteni, ne despărțiserăm după bacalaureat : Firea la medicină, eu la drept. Ne-am revăzut abia prin '51, întâmplător, în fața cimitirului Belu. Am intrat la bufet, un local celebru în urmă cu ani, al nu mai puțin celebrului Gheorghe Curcă, cel mai mare specialist în rinichi la grătar din București. Pe firma cu emblema voit mistificatoare *La curcan* pictase versurile care-i aduseseră faima :

*Zică lumea ce o zice,
Fie orice-o fi,
Tot mai bine-aice
Decît vizavi.*

Catrenul fusese compus de un fost plutonier-major căruia, drept răsplată, cîrciumarul recunoscător îi servise gratuit, zilnic, timp de un an, cîte un kilogram de vin.

După ce depănaserăm amintirile comune (îți amintești de, știi cînd, mai ții mînte cum), am revenit pe pămînt.

– Unde lucrezi ?

– La un ziar. Tu ?

– Pe un șantier.

– Mulțumit ?

Strîmbă ușor din nas.

– Dacă n-ar exista situațiile statistice, tabelele, rapoartele, certificatele, atîtea ședințe, ar merge. Dar așa.. Mai mult arhivar.

– N-ai timp de bolnavi ?

Mă privi sub ochelarii fără rame, care dădeau un aer academic feței sale cu aspect ușor mongoloid.

– Nu-i consult, îi văd doar.

– Aveți și o normă de îndeplinit, nu ?

– Avem, avem, dar se mai întâmplă și alte năzdrăvănii. Ascultă. Consultam o pacientă în poziție ginecologică și, pe neașteptate, irupe în cabinet un zidar. „leși !” strig la el și acopăr femeia. „Nu mă uit“, spune și se întoarce cu spatele. Îl iau de guler și-l arunc afară. Peste câteva zile sînt chemat la o ședință a unei comisii interne. „Ați maltratat un muncitor bolnav care venise să vă ceară ajutor.“ În sfîrșit, mă dumiresc. „Știți cum s-au petrecut lucrurile ?“ „Nu ne interesează, din punctul nostru de vedere ați comis un fapt de neiertat.“ „Nu împărtășesc părerea dumneavoastră și, oricum, ar trebui să știți că un abces ovarian...” Mi s-a dat un avertisment. Nu trece o săptămînă de la această penibilă întimplare și un tînăr îmi solicită un certificat. Voia să se angajeze pentru conducerea unei macarale-turn. Îl consult și nu-mi trebuie mult să constat că unele reflexe îi sînt deficitare. Îl rog să mă ierte : nu, nu-i pot elibera certificatul. Furios, individul ridică scaunul să mă lovească. Izbutesc să-l liniștesc cu greu. De data asta am fost reclamat direct ministerului, iar cineva de acolo m-a făcut cu ou și cu oțet, m-a acuzat de incompetență și, după un examen sumar, a dat dispoziție să i se elibereze omului dovada cerută. Mai tîrziu, tînărul a provocat un grav accident. Iar autorul moral al accidentului era cel de la minister, un om care fusese la viața lui un medic excelent.

L-am revăzut pe Firea în '70 după aproape douăzeci de ani. Era directorul unui mare spital. S-a bucurat mult, m-a luat afectuos de braț și ne-am plimbat o mulțime de vreme discutînd. Mi-a spus printre altele : „Îmi reamintesc întîlnirea de la fosta cîrciumă a lui Curcan și convorbirea

noastră de atunci. Dragostea și ura, dragă Paul, creează imagini false despre persoana iubită, dau iluzii care nu corespund realității. Și poate din această cauză, unii înși, cînd își analizează propria lor personalitate frămîntată și instabilă, ajung să nu se recunoască și uneori să nu se înțeleagă pe ei înșiși."

Mă chemase Laurențiu, secretarul-general de redacție. „Colectivul nostru de muncă... Vigilența... Sîntem nevoiți să..."

Nu pricepusem nimic. Simțisem brusc pe spate o sudoare rece. Creierul mi se chircise deodată ca un arici, și fiecare ac se transformase într-o antenă care recepționa cuvinte fără noimă. Îi priveam buimac picioarele, care se bălăbăneau ritmic, frecînd covorul roșu înflorat cu virfurile pantofilor. Valuri de culori, valuri artificiale care-mi provocau greață, la fel ca pe vaporul spre Odesa, oraș în care fusesem trimis într-o delegație.

„...cei care au fost prietenii legionarilor n-au ce căuta printre noi."

Abia atunci tresărisem speriat. Despre cine era vorba ? Mă simțeam amenințat, cineva mă și lovise, aș fi vrut să mă apăr, nu eram în stare, ar fi trebuit să ripostez, dar nu știam cum ; schițasem un gest ; imposibil !

— Bine, mormăisem absurd, indiferent. Lăsasem legitimația de serviciu pe masa lui și, ieșind din clădire amețit, netrezit din torpoare, mă rugam să se întîmple o minune, să mă aflu acasă, să mă pot culca, să-mi pregătesc eu singur patul, să aștern cearceaful și să-l netezesc, să mîngii și să miros perna albă proaspăt înfățată, să nu mă gîndesc la nimic, să nu fiu în stare să mă gîndesc la nimic. Nimerisem, fără să-mi dau seama, pe drumul care ducea spre Elvira. Mergeam nedecis, cu pași nesiguri, cu o

speranță mică, neprecizată... Dar reîntîlnirea mă decep-
ționase. Și era firesc să se întîmple așa. Reacția Elvirei
fusesse normală.

Paginasem ziarul, cînd m-a chemat Laurențiu.

– Gata ?

– Lipsesc cîteva știri. Le dictează Anișoara...

– Tovarășa Pandele..., fără familiarism. Mi le aduci
să le văd.

– Sigur.

Cam după un sfert de oră i le-am arătat.

– Neinteresante. Altele.

– Am să caut. Nu uitați că s-a telefonat de la tipog-
rafie.

– Dumneata să nu uiți.

Anișoara îmi găsise alte știri. I le-am pus în față.

– Asta da, asta nu, asta nu, asta da...

– Întîrziem...

– Asta da, asta nu, asta nu, asta da.

Vorbea sec, punctat ca o mașină de scris.

În birou l-am găsit pe curier mîrîind :

– Pe mine mă ceartă Diaconu de la mașini. Dumnea-
voastră ce vă pasă ?

Nu i-am răspuns. Căutam știri. „Ei, fie ce-o fi !” Am
dat fuga.

Am avut noroc. Vorbea la telefon cu o persoană im-
portantă.

– Pofțiți !

– Bine ! a spus fără să le privească.

Le-am dat curierului.

– Întinde aripile, Stelică !

M-a chemat a doua zi. Avea ziarul în față. „O să fie
lată“.

– Bune știrile !

– Bune, am confirmat fără să clilesc.

Jumătate dintre știri erau dintre cele pe care mi le respinsese.

ELVIRA

Mă crispasem nu pentru că strinsoarea degetelor lui ar fi fost prea puternică, dar neliniștea care mă năpădise întuneca neînsemnata și trecătoarea bucurie a revederii și-mi dădu o senzație de durere fizică. Mi-am retras mîna domol și, privindu-l atentă, nemișcată, încercam să redescopăr o realitate. Cu cît mă chinuiam mai mult să-l identific, cu atît înstrăinarea se preciza, topind precipitat vagile amintiri trezite de prezența lui : un pantalon rupt, un film cu Jean Marais (venise nebărbierit, îl certasem, el se bosumflase ca un copil), un restaurant pe Calea Rahovei, unde mîncaserăm niște porții uriașe de nisetru la grătar, o noapte... Cînd dispăruse deodată fără urmă, rătăcisem pe străzi ca beată, căutîndu-l. Spitale... morgă... De cîte ori nu tresăream gata să mă reped, crezînd că i-am zărit statura de uriaș printre trecători ? leșeam zilnic în oraș numai cu acest gînd, să-l găsesc, să-l găsesc, cîteodată pierdeam speranța, dar nu încetam să cutreier străzile. Cine știe, poate că azi... Din ce în ce mai des mă împovărau presimțiri negre. Nu mai aveam încredere în mine. De fiecare dată cînd mă înapoiam acasă, zdrobită de oboseală, mă încerca nădejdea nebună că voi găsi o sorisoare, un bițel, un rînd. Rămîneam pironită cu mîna pe clanță, neîndrăznind să intru, apoi mă podideau lacrimile. Ce fusese între noi ? O aventură ? O simplă aventură ? Și de ce ple-

case, cum putuse să dispară așa ? Ce-i făcusem ? Ultima oară, alături pe o bancă din parc, sub flăcările soarelui, cu obrazul rezemat pe umărul lui, urmăream un melc ce se țira agale, iar când începuse ploaia nici n-am simțit-o, pînă cînd o picătură îi stinsese țigara. Și acum, era aici.

– Ce mai faci, Paul ?

Îmi mușcasem buzele: mă temeam că l-a jignit întrebarea aceea protocolară la care nici nu aștepți, nici nu dorești un răspuns. Aș fi vrut să adaug ceva, dar nu-mi venea nimic în minte.

– Bine, Elvira, răspunse, parcă înveselit.

– Intră în casă, l-am invitat cu jumătate voce, tulburată, dorind să aflu de la el ceea ce aflasem deja prin Radu, și-mi păru imediat rău că-l chemasem înăuntru. Poate aș fi reușit să-mi sugrum cuvintele gata să țîșnească, poate nu. Dar în nici un caz n-aș fi putut să ascult cu interes motivările lui.

– Nu vreau să te deranjez, pari ocupată. Trec altădată.

– Desigur, vino cînd vrei.

Soarele apunea pe după case, iar copacul bătrîn din fața porții, încă umbrea cu crengile lui noduroase florile din fața intrării. Le-am respirat parfumul cu lăcomie... „Un străin, un străin“.

PAUL

– Ce carte-i asta ? mă întrebase reporterul Vespasian.

– O culegere de articole despre lupta femeilor din Vietnam.

- În ce limbă ?
- În franceză.
- De, eu n-am fost crescut cu „frolain“, să mă cultiv în limbi străine.

- În șase ani câți au trecut de la Eliberare, aveai posibilitatea să înveți.

- Am învățat despre lupta de clasă, se schimonosi Vespasian ostil, dar deși lupta de clasă se află în mine, nu vorbesc despre ea ca alții, din oportunism.

- De ce n-ai introdus știrea adusă de mine ?

- Nesemnificativă, tovarășe Vespasian. Două mii patru sute de lei economisiți într-o lună...

- Am fost muncitor acolo și știu ce înseamnă economiile de piele.

- Și eu știu câte ceva.

- Atunci învață-mă și pe mine, că eu învăț de la toată lumea, chiar și de la dușmani.

- Ai atitudini neprincipiale față de dactilografe.

- Nu înțeleg, tovarășe Laurențiu.

- Le tutuiești.

- Sîntem prieteni.

- Aici, numai colegi. În redacție, seriozitate și decență.

- Concluzia pe care am tras-o eu, spunea Anișoara Pandele, ar fi cam următoarea : Paul Ionescu este dușman cum sînt și eu.

- Cine știe ? rinji Vespasian.

- Nu fi perfid, polițaiule !

- Cum îndrăznești ?

- Iacă așa, onorabile !
- Va să zică, pentru că sînt vigilent, tu mă jignești comparîndu-mă cu un polițai burghez ?
- A, asta te-a jignit ?
- Nu permit, tovarășa Pandele !
- Ce-nseamnă „nu permit“, stimabile ? se oțări și Anișoara. Cu ce drept folosești față de mine dreptul tău de veto ? Ei bine, nici eu nu-ți permit să nu-mi permiți !

Primul drum pe care-l făcusem la întoarcerea de pe front fusese la cimitirul Belu. La sosirea trenului în București, mă podidise plînsul. La fel pățisem pe front, cînd se anunțase capitularea nemților și încetarea focului. Mi-am luat rămas bun de la foștii camarazi de arme și, cu geamantanul de lemn ros, ciopîrțit de lovituri, mă suisem în tramvaiul 12, care mă ducea direct la destinație, tulburat și nerăbdător. În tren mă alăturasem celorlalți fericiți scăpați de urgie, ne minunam de tot ce vedeam prin ferestrele vagoanelor, eram plini de veselie, uitasem de război, de sînge, de moarte, de prădăciuni, distrugeri de orașe și deportări, ne cuprinsese o sete de liniște, de pace, de pace, repetam cuvîntul și nu ne venea să credem. O speranță profundă ne unea pe toți, eram convinși că nici o picătură de sînge nu va mai cădea. Prin zarva pe care o dezlănțuisem, încercam să amăgim înceata scurgere a orelor, dar cînd, neînduplecat, personalul oprea în fiecare haltă, privirile noastre se încrucișau – „mai trăiesc oare ?“ – și ochii deveneau triști. Mă gîndeam la tata, mi-era dor de el, însă mama... Tot timpul fusese în preajma mea, mă însoțise pretutindeni, suflarea ei caldă mă apăraseră de viscol și îngheț, îmbrățișarea ei alungase gloanțele ucigașe, iar sufletul ei mă îmbărbătase cînd mă cutremuram de frică...

Găsisem mormintul fără greutate, din tren îmi fixam aleile pe care urma să le străbat, le cunoșteam, stăteau întipărite în mintea mea, colorate ca liniile unui itinerar turistic.

Rămăsesem neclintit timp îndelungat, citind, în gând, pe crucea de marmură albă : Maria Ionescu. Nu auzeam nimic altceva decât murmurul vocii ei, îmi venea să adorm, pleoapele se lăsau grele, din ce în ce mai grele : era o toropeală dulce, copleșitoare ; aş fi dorit să nu se risipească niciodată.

Un zgomot în apropiere m-a făcut să tresar. La cițiva pași de mine, o fată smulgea măracini de pe un mormint. Vraja se destrămase. Ridicându-mă, m-am întins să sărut numele mamei, dar picioarele amorțite nu m-au ascultat și am căzut sfișiindu-mi pantalonul în dreptul genunchiului. Deschizînd geamantanul, am început să caut enervat printre schimburi acul de cusut, să prind provizoriu ruptura. Nu-l găseam. Cine știe unde l-oi fi ascuns ? Sau poate l-am uitat în căptușeala caschetei ?

— Poftiți un ac, am auzit deodată o voce și am știut imediat că era a fetei care-mi tulburase visul.

— Mulțumesc, n-am nevoie.

— Vă rog să mă iertați...

Un glas de copil speriat. Am privit-o și mi-a părut rău.

— Scuzați-mă, am zîmbit. Dacă nu cumva v-ați răzgîndit, vă rog...

— Poftim !

Mi l-a întins mirată. Am prins ruptura cum m-am pripeput mai bine, să țină măcar pînă acasă, apoi m-am uitat la ea întrebător.

— Tata. A fost ucis în bombardamentul din aprilie, anul trecut. Patruzeci și doi de ani.

Avea ochi albaștri.

– Să mergem, am invitat-o după cîteva minute. Parcă o cunoşteam de cînd lumea.

– Să mergem, a repetat ca un lucru de la sine înţeles.

GEORGESCU

Recunosc, fac parte din categoria oamenilor care ies la plimbare pe timp frumos cu umbrela, pentru orice eventualitate. DA şi NU le folosesc în cazuri absolut inofensive : la şedinţele de lucru aprob planul săptămînal, dar votez contra cînd miros că redactorul-şef nu este de acord cu vreo propunere, aceasta pentru că mă bizui, pur şi simplu, pe justetea punctului de vedere al superiorilor mei. Unii colegi mă cred comod. Paul îmi atribuie temerea de a nu greşi. Anişoara mă consideră confectionat din gumi-lastic, deoarece nu a aflat încă de existenţa cuvîntului prudenţă. Un simplu redactor trebuie să fie impersonal, să nu gîndească, ci doar să acţioneze. Neavînd opinii proprii, le prezint pe ale altora cu cea mai mare obiectivitate, sub formă de propuneri. Fug de pericolul ideilor. Cînd le primesc, le transmit cu repeziciune şi, fiind capabil de generalizare, aduc opiniile culese în forme precise. Nu măsluiesc principiile, nu le denaturez : le suprim. Aşa susţin ei. Şi ce-i dacă au dreptate ? Vespasian mă acuză că aş fi lipsit de combativitate. Asta cam aşa e. Nu-mi plac violenţele de limbaj. Chestie de temperament : sînt calm şi potolit. Tovarăşul Laurenţiu va lucra mai uşor cu mine pentru că mă va găsi întotdeauna pregătit să-i suport toanele şi nervii.

Cînd mă chemase, Anișoara și Vespasian se certau ca de obicei. Îmi părea bine că mă sunase, altminteri aș fi fost pus în situația de a lua o atitudine, și nu-mi convenea : Anișoara era nepoata lui Petre Pandele, iar Vespasian, unul dintre oamenii secretarului general de redacție. Paul Ionescu avea o putere de muncă extraordinară : lucra în redacție cîte 14–16 ore în șir. Dar era cam zurbagiu. Cine l-a pus să se ia la harță chiar cu tovarășul Laurențiu ?

La intrarea mea, tovarășul Laurențiu răsfoia o carte. O lăsă deoparte și privindu-mă insistent mă invită să iau loc. Bănuisem imediat că nu pentru probleme de serviciu mă chemase.

– Ce se mai aude prin redacție ?

Mă lua pe ocolite.

– Nimic nou.

– Treaba merge.

Fără semn de întrebare, o constatare ca un compliment.

– Merge, tovarășe Laurențiu.

Se ridică și începu să fluiere o arie dintr-o operă. Apoi încetă brusc.

– Ce părere ai despre Paul Ionescu ?

Poftim ! Chiar la asta nu mă așteptam, dar paratrășnetul pe care-l port în permanență deschis funcționează. Îmi trecui degetele prin păr, prefăcîndu-mă că gîndesc.

– De, știu eu ?

– Ați lucrat cot la cot trei ani, ai fost ajutorul lui. Este imposibil să nu-ți fi format vreo convingere. Îl crezi capabil de atita prefăcătorie ? O simplă părere nu te obligă la nimic, continuă el, și observasem că nările îi tremurau abia vizibil.

Nu mă simțeam în apele mele, întrebarea fusese formulată cu un ușor accent de redactor-șef, ochii lui nu mă slăbeau, era imposibil să mă eschivez.

— În fundul conștiinței mele, m-am întrebat totdeauna dacă este sau nu om cinstit.

Nu se clintii.

— Ești cineva, Ioane ! zise el admirativ. Roag-o pe tovarășa Pandele să vină la mine.

Plecasem indispus. Trebuia să-i răspund : Sînt de părerea dumneavoastră. Oricum ar fi gîndit, tot așa fi fost de acord cu el.

PAUL

Citeam o știre vizată de Laurențiu : La ONU, Consiliul ajutorului reciproc...

I-am arătat-o.

— Există așa ceva la ONU ?

— Desigur, nici asta nu știi ?

Telefonînd la Agerpres, m-am lămurit. O greșeală, urma să ne vină corectura : La ONU, existența ajutorului reciproc... Bineînțeles, am corectat știrea. Peste cîteva zile eram la el în birou.

— Te-ai lămurit cu Consiliul ajutorului reciproc ?

— Da. Nu există.

Nu mi-a răspuns imediat. Cercetă ziarul să vadă cum fusese redată știrea.

— Cînd modifici ceva într-un material vizat de mine, te rog să-mi comunici !

— Doream să vă menajez...

Mă străfulgeră cu privirea.

– Dumneata să mă menajezi pe mine ? Am trăit s-o aud și pe asta !

Ploua violent. Cerul era negru, iar fulgerele, crengi imense, săltau înspăimântător. Un vînt puternic zguduia copacii, făcîndu-i să trosnească, firele telefonice zbîrniiau. O rafală de vînt rupsesese undeva un fir electric aerian și strada lepurilor rămase în întuneric. Canalele de scurgere nu mai pridideau să cuprindă șuvoaiele ce se revărsau acoperind trotuarele. Cîte un trecător întîrziat, orbecăind, înfrunta vijelia înaintînd cu greu prin apa care-i trecea de glezne. Apoi strada rămînea din nou pustie, iar ploaia, zgîriind cu ghearele ei tot ce întîlnea în cale, acoperea imediat zgomotul spart al unei bucăți de tablă, care, smulsă de pe un acoperiș, se ciocnea de asfalt sau de ziduri.

Era aproape de miezul nopții și Petre nu venise. Fumam mult, îmi simțeam limba arsă. Vorbisem cu el la telefon. Îmi promisese că va fi la mine pe la zece, aflase de la Anișoara, mă sfătuisese să rămîn liniștit și să-l aștept. După întrevvedere stîinjenitoare cu Elvira, nu-mi găseam locul. Mă plimbam cu mîinile răsucite la spate, ca să nu mai fumez : țigara îmi făcea rău, începuse să mă înțepe inima. Am deschis fereastra să primenesc aerul îmbicsit de fum, un val de ploaie năvăli în cameră, am închis-o și, reperezindu-mă la pachetul de țigări, am aprins una, tremurînd de nerăbdare, după ce stricasem cîteva bețe de chibrit apăsate cu furie pe fosforul cutiei. „Să rămîn liniștit.” După trei ani să fiu învinuit pentru o prostie. Eram copil cînd îl cunoscusem pe Droșescu, student la Drept, iar după vreo doi ani, cînd aflasem că face parte din „Garda de Fier”, încetasem să-l mai văd. Apoi a fost împușcat. Cine m-a pus să trec toate astea în autobiografie ? Voiam

să fiu sincer, dar să mă și laud. Eram dintre puținii care îl cunoscuseră în intimitate pe unul dintre asasinii lui Armand Călinescu și observam cu mindrie interesul stîrnit printre noii mei prieteni, cărora le povesteam despre acest ins mătăhălos, cu ochii bulbucați, care cînta la vioară... Cum să dovedesc ? Ce să dovedesc ? Îmi plesneau timplele... „Cunoaștem contribuția dumitale la tipărirea manifestelor în ilegalitate, cunoaștem... știm... sîntem convinși... dar, dar cum se face că din celula voastră, compusă din cinci tovarăși, patru au căzut, și numai dumneata...” „Putea să scape oricare dintre noi, după cum era posibil să nu scape nici unul. Întîmplarea, norocul, știu eu ?” „Oare așa să fie ?”

LAURENȚIU

Odată a trecut pe lîngă mine, prefăcîndu-se că nu mă vede. L-am oprit rugîndu-l să mă ierte că nu l-am salutat. „V-am salutat de-atîtea ori și nu mi-ați răspuns, încît am tras concluzia că nu doriți să fiți tulburat.” Mare canalie acest Paul Ionescu !

„Sînteți plin de orgoliu, pe care încercați să-l camuflați printr-o docilitate exagerată față de forurile superioare, compensată printr-un exces de autoritate față de subalterni.” Și a spus-o într-o ședință la care luase parte și un tovarăș de la „Capitală”. Mare canalie acest Paul Ionescu !

Luat pe neașteptate, nici n-a mai încercat să tăgăduiască sau să se apere. Știa că e de prisos. Sau jucase

teatru ? Se prefăcuse fisticit ca să mă inducă în eroare ? Ce planuri urmărea ? Poate memoriul pe care-l înaintase ? Cine știe ce mai inventase pe seama mea ! Au fost chestionați mai mulți redactori, printre care și apărătoarea lui din oficiu, nefericita aia... Parcă-l aud pe unchiul ei : „Ai început să lovești în prieteni ? Cu dușmanii ai terminat ?” „Unul mai puțin, tovarășe Pandele.” „Crezi ?” „Sînt convinși. E o canalie, un carierist. Întrebați-i pe Vespasian, Tilea...”

PAUL

Îl criticasem tare într-o ședință. Rigiditatea unor puncte de vedere care paraliza inițiativele reporterilor... Atmosfera de suspiciune din redacție întreținută de el cu bunăvoință... Acceptarea unor fraze șablon... Detectivism în loc de vigilență. Vigilența este o obligație fundamentală a tuturor, dar ea trebuie să fie constructivă, profundă, să-i înțelegem sensul exact, fără răstălmăcirii... Un comunist nu poate contesta forța constructivă a criticii : cel care consideră inutile culorile în pictură nu e pictor... Sîntem exponenții unui regim de autoritate, nu de despotism.

Au mai luat cuvîntul cîțiva colegi. În încheiere, Laurențiu apreciasse pozitiv franchețea criticii pe care, în parte, și-o însuși. „E mai ușor să sugerezi reforme decît să le aplici. Trebuie ca întregul colectiv să lupte pentru... etc., etc.”

O însoțisem pe Anișoara la stația de tramvai.

— L-ai martirizat.

— N-am avut dreptate ?

– Multă. Dar Laurențiu este bine intenționat. Agitația nervilor lui se datorează nemulțumirii acumulate în decursul celor cinci ani de cînd este secretar de redacție. General, mă rog. Dar vrea mai mult. E un om capabil. De ce nu-l înțelegi ?

– Nu pot să-i sufăr aerele de stăpîn : vrea să domine încruntînd sprîncenele și împungînd cu degetul arătător. Și... pe urmă ai impresia că nu-l critic de ajuns ? Ăsta nu-i semn de înțelegere ?

Anișoara rise.

– Trebuie să te porți altfel...

– Am încercat, crede-mă. Mă îndreptasem spre el cu brațele deschise, dar m-a respins. E un înfumurat. Un păun.

– Exagerezi, Paul, să știi ! La revedere !

Și se sui în tramvaiul care oprise în stație.

După plecarea lui Petre, pe la șase dimineața (venise ud learcă, i-am dat o cămașă să se schimbe, redactasem, fără nici un chef, un memoriu. Băuserăm cafele peste cafele, discuția fusese aprinsă. Eram amîndoi obosiți și, cu toată silința pe care ne-o dădeam să găsim o ieșire, nu reușeam să ne convingem unul pe altul, nici chiar pe noi înșine, de temeinicia soluțiilor propuse.

– Nu știu, nu știu ce se poate face în plus. Am declarat că sînt convins de sinceritatea ta. Sînt convins, așa am scris. Am declarat că eu îți aduceam manifestele ilegale pe care le difuzai. Am declarat că tu mi-ai vorbit despre Droșescu, despre repulsia pe care ți-o provocase acest uci-gaș. Am discutat și cu Laurențiu. Din cauza asta, dealtfel, am întîrziat. Nu-l cred capabil să fi lovit în tine, avînd convingerea că ești nevinovat. Nu te iubește, dar n-a rămas insensibil la calitățile tale profesionale. Putem să-i

discutăm calitățile și să le delimităm, dar a le nega este imposibil. Mi s-a părut loial cînd l-am auzit recunoscîndu-ți anumite merite, ție, care-l critikai aproape în fiecare ședință. Fără îndoială, îi lipsesc suplețea, tactul și răbdarea. Știu de asemenea că nu este prea corect în raporturile cu superiorii pe care-i cam fletează, iar pe subalterni îi ține strîns în hățuri. Știu că are o serie de protejați, printre care Anișoara și Vespasian, însă pentru motive diferite. Sînt convins că în cazul tău greșește. Cum să-l fac să înțeleagă? Poate foarte bine să creadă că eu mă înșel, cum m-a lăsat să înțeleg dealtfel cu multă delicatețe. Argumente, martori? Pentru ce? Ce să dovedim? Că Droșescu n-a avut nici o influență asupra ta? Aberație. Îmi amintesc de o spusă a bunicului, l-ai cunoscut: „Explozia va fi puternică, iar suflul ei va dărîma pe mulți dintre aceia care au contribuit la producerea ei.” Și din nefericire — vorbise cu amărăciune, cu privirea pierdută în trecut — mai este valabilă și azi. Sîntem imperfecți, tare imperfecți, Paule.

TOMA

La început, evenimentele de după 23 August nu mă impresionaseră prea tare, pentru că Paul scăpase din război teafăr, iar fabrica de oxigen mergea în plin. Muncitorii „ciupeau” din cînd în cînd sodă caustică, să facă săpun, dar mă făceam că nu observ: aveam cantități suficiente, iar ei mă lăseau în pace. După cîteva luni, însă, începură necazurile. Într-o zi, Pantelimon închise porțile,

nepermițind ieșirea unui autocamion încărcat cu tuburi de oxigen. Mă repeziseam furios.

– Ce-i asta ? Deschide imediat !

– Nu ! Vrem economat !

Stătea cu brațele încrucișate, provocator. Îmi venea să-i zic vreo două...

– Voi ce spuneți ? i-am întrebat pe ceilalți trei muncitori care se apropiaseră și parcă-l aprobau, parcă nu.

– Dom' Toma, de ce nu ne faceți economat așa cum scrie în lege ? vorbi molcom Săvulescu. Știți ce greu se găsesc alimentele pe piață.

– Vrei să mă înveți pe mine ce este legea ? l-am pus imediat la punct. Economatele se înființează acolo unde sînt sute de muncitori. Eu trebuie să vă afiliiez pe lângă o astfel de întreprindere, așa scrie în lege.

– Foarte bine, afiliați-ne !

– Trebuie să discut mai întâi cu...

– Duceți-vă acuma, mă întrerupse Pantelimon.

– Mă duc cînd vreau, m-am răstit la el.

Șoferul coborîse din mașină.

– Domnule Ionescu, eu descarc tuburile. Nu pot întârzia, mă așteaptă alt client.

– Ai puțină răbdare, așteaptă zece minute, n-avea grijă, te despăgubesc. Îl pun eu la punct pe dumnealui.

Ieșisem val-vîrtej și cu un taximetru m-am dus la sindicat, pe strada Lipscani. Cunoșteam pe unul care fusese vînzător la Ilie Pop, cumnatul meu. L-am găsit, și în cîteva minute i-am explicat situația. Intrase la altcineva să ceară aprobare și după cîteva minute ieși.

– Să găsim o mașină...

– Ne așteaptă.

Ne-am înapoiat.

– Salut, tovarăși ! S-a recomandat, apoi i se adresă

lui Pantelimon : Fii bun și vino în fabrică să stăm de vorbă.

– Nu vorbesc cu nimeni. Pînă nu avem economat, nici un tub plin nu mai iese din fabrică.

– Domnule Ionescu, lăsați-ne cîteva clipe singuri.

M-am îndepărtat. Nu știu prea bine ce-au discutat, dar i-a convins să reia lucrul. Imperativul zilei, și pentru sindicate, era producția.

– Domnule Ionescu, mi-a spus după ce a terminat, acum or să te lase în pace, dar înscrie-i imediat la un economat. De fapt, au dreptate. Să nu iasă scandal.

– Chiar miine mă duc și-i înscriu. Îți mulțumesc. Dacă ai timp treci duminică după masă pe la mine să facem un tabinet. Am și o țuică pe cinste.

– Nu știu... Ce mai face Paul ?

– E... (era să scap, un idiot, dar n-am vrut să-l ponegresc în fața unui străin) e ocupat pe niște șantiere. Încă o dată îți mulțumesc și te aștept.

PAUL

Povestisem în redacție : un circiumar agățase deasupra firmei un carton alb pe care scrisese cu litere mari, roșii : TRĂIASCĂ F.D.P. ? Chemîndu-l afară, i-am arătat inscripția. Citi rar, cu voce tare și întrebă : n-am scris bine ? Credeam că-și bate joc de mine, dar privirea inocentă îl disculpa.

– Semnul de la sfîrșit nu-i bun.

– De ce ? Nu se pune cînd se scrie „trăiască“ ?

– Nu.

Mă privea întrebător, nedumerit.

— Nu știi carte ?

— Ba știu.

— Să-ți citesc ce sorie acolo.

I-am citit lozinca, cu accentul cuvenit. Ca ieșit din minți, țipă la băiatul de prăvălie, un tânăr cu gîtul înțepenit pieziș, să-i aducă o scară, se cățăra cu iuțeală și, udîndu-și palma cu limba, șterse semnul buclucaș. Coborî, intră în magazin, în trecere plesni o palmă băiatului care-i încurca drumul și, cu o cîrpă muiată la robinetul teighelei, se repezi pentru a doua oară pe scară și înlătură ultimele urme ale semnului.

— Se mai vede ceva ? întrebă de sus.

— Pune semnul ăsta, și i l-am desenat cu degetul pe palma întinsă.

Scoase din șorț o bucată de cretă roșie și în cîteva clipe semnul exclamării era la locul cuvenit.

Răsuflă ușurat, scăpat ca de o mare primejdie.

— L-am învățat la școală, dar la vremea mea îi spuneam semnul mirării.

A doua zi, mă chemase Laurențiu.

— Istoria cu cîrciumarul este hazlie (i se raportase !), dar l-ai reclamat organelor competente ?

— Pentru ce ? Pentru prostie, pentru incultură ?

— De unde știi că n-ai fost indus în eroare ?

— Sînt convins. Citeam în el ca într-o carte deschisă.

— Poate era scrisă într-o limbă pe care nu o cunoști.

— Poate. A trecut însă mult timp de atunci.

— Nu are importanță. Dă-mi te rog adresa exactă a fostei cîrciumi.

De patru luni înaintasem memoriul și nu primisem încă nici un răspuns. Din cînd în cînd îmi telefona Petre : „Ai răbdare, va fi bine“. Îmi petreceam timpul citind, hoină-

rind, sau jucînd șah, dar mai ales ocupîndu-mă de cuprinderea problemelor de șah.

— Înscrie-te în barou, îmi spunea tata mereu. Resemnează-te. Au pățit-o și alții mai mari... Laurențiu are probleme serioase. Dacă nici Petre n-a reușit să facă ceva...

Nu-i răspundeam niciodată. Cuvintele care-mi veneau pe buze rămîneau în aer, spusele lui mi se păreau halucinante. Visasem la tot ce era mai frumos și mai bun întruchipat într-o idee și, cu fiecare zi care trecea, o iubeam cu și mai multă pasiune și înțelegeam că nimeni și nimic nu m-ar putea despărți de ea. Dragostea mea era însoțită de un soi de extaz intelectual ca la citirea unei cărți rare. Iar acum, totala lipsă de înțelegere a lui Laurențiu, comparațiile lui absurde... Îmi venea să-i spun, cîte nu-mi venea să-i spun, să-l jicnesc, dar tăceam de teamă. Nu știu dacă numai pentru el...

TOMA

Apoi au apărut controlorii economici. Nu trecea o săptămînă fără să primesc vizita acestor șnapani, care de fiecare dată măreau pretențiile în raport cu creșterea prețului la medalii. Unei singure echipe care mă sîciise trei zile nu-i dădusem nici un gologan. Mi-au sigilat registrele și depozitul de sodă caustică, însă n-au reușit să mă înfunde. Contabilul meu Andrei era mai priceput decît cel mai șiret controlor economic. Mare panglicar, deștept foc ! Îl întrebasem dacă activase și în ilegalitate.

– Ferească Dumnezeu ! Niciodată n-am făcut vreun lucru ilegal, protestase cu aerul cel mai serios din lume, agitîndu-și mîinile ca aripile unei mori de vînt.

Altă dată, cînd un prieten, mic fabricant de săpun, îl întrebase despre înscrierea lui în partid, răspunsese afectat :

– Domnule, eu sînt progresist din tată-n fiu.

– Ce-a fost tatăl dumitale ?

– Dascăl.

De biserică, voiam să precizez eu, chit că în autobiografie îl trecuse dizeur.

Juca un teatru nemaipomenit. Nu pot uita ce-mi făcuse mie și lui Paul în tramvai cînd se prefăcuse că nu ne cunoaște... Dar era un contabil excelent. Ținea registrele la cinci-șase întreprinderi. L-aș fi angajat permanent, dar nu-i convenea leafa pe care i-o oferisem. De formă îl trecusem pe ștatul de salarii : avea nevoie de un carnet de asigurări sociale. Avea niște apucături ciudate : uneori vorbea întortocheat, neclar, nu înțelegeam unde vrea să ajungă, alteori se exprima sigur și precis. Nu mă străduiam să-l înțeleg : eram mulțumit de serviciile lui și de multe ori îi regretam lipsa. Dacă ar fi fost, de pildă, în fabrică atunci cînd se întîmplase incidentul cu Pantelimon, n-aș mai fi apelat la sindicalist. Acum, ce-i drept, aveau economat, dar...

– Ei, e mai bine acum ? îl întrebasem pe Pantelimon în sala de umplere.

– Ceva tot mai găsim, se rățoise ca de obicei, morocănos, ciocănind cu degetul un manometru căruia i se înțepenise arcul. Să-i ia dracu' pe bandiții de fabricanți și de negustori care au ascuns alimentele și nu vor să aprovizioneze economatele.

– Să-i ia, am spus din toată inima. Economatele nu aveau nevoie de oxigen. Păcat ! E stricat cumva manometrul ?

– Ar trebui înlocuit, e pe moarte.

– Nu mai avem rezerve ?

– I-ați împrumutat lui Predeleanu ultimele trei.

– Da, da, și m-am gândit de unde să fac rost de un manometru, deoarece pe cele trei le vîndusem pentru trei medalii. Încearcă să-l reparați pe ăsta, pînă una-alta.

– O să încerc.

Și l-a reparat.

Mă gîndeam la Paul, care plecase în campanie electorală, după ce abia venise de pe un șantier. Și el mă înfrunta la fel ca Pantelimon, dar Paul avea ce să mănînce, își putea permite să creadă în nu știu ce idealuri, pe cînd prăpăditul ăsta abia se ținea pe picioare de slăbănog ce era. Îl compăttimeam sincer. Aș fi vrut să-l întreb : cînd era mai bine, acum opt ani, cînd salariul de bine de rău tot îți ajungea pentru o lună, sau acum cînd, cu tot sporul pe care ți-l dau, și asta pentru că vreau eu, că-s om cumsecade, îl cheltuiești în patru-cinci zile ?, dar am renunțat : cine știe ce mi-ar fi răspuns și m-aș fi enervat de pomă. Treaba lui. Muncea bine ? Muncea. Ca să nu moară de foame, le dădeam acouturi aproape în fiecare zi. În ziua salariului, semnau statele fără să primească nici un ban și o luam de la început. Le dăruisem salopete noi și sandale. Le procuram de multe ori alimente de primă necesitate de la bursa neagră.

Valoarea medaliei creștea mereu. Apăruseră bancnotele de o sută de mii, apoi de cinci sute de mii. Ne aflam în plină inflație ; nimeni nu avea bani pentru că avea prea mulți. Mălaiul ajunsese la două sute de mii de lei kilogramul. Mălaiul încins se vindea cu o sută douăzeci de mii ! Cantinele funcționau ca vai de lume. Se iscau scan-

daluri, proteste. Comitetele de acțiune controlau activitatea și gestiunea cantinelor. Majoritatea responsabililor de cantine continuau să fure din rațiile repartizate, și așa destul de anemice. Comitetele de acțiune erau formate tot din oameni flămânzi.

Pantelimon nu avea ce să vîndă : își înjghebase o capră, făcuse rost de un ferăstrău și în orele libere cutreiera străzile făcînd pe tăietorul de lemne. Doar funcționarii particulari o duceau ceva mai bine. Și organele fiscale. Controlorul financiar Ion Georgescu avea de pildă douăsprezece milioane pe lună, dar cheltuia de zece ori pe atît. Mă vizita o dată pe săptămînă și pleca mulțumit. Venise într-o zi cu o rugămînte :

– Domnule Ionescu, este vacant un post de inspector financiar. Nu s-ar putea... Sînteți prieten cu Spiridon Mateescu, mîna dreaptă a lui Alexandrini... Ați vrea ?

– Să încercăm.

– Vă mulțumesc. Eram sigur că n-o să mă refuzați. Nici eu nu refuz pe nimeni. Eu nici măcar nu mă contract : dacă cineva nu-i de acord cu mine, îl las să ciștige. Chiar și pe nevastă-mea...

– Bine, bine. Mai am o restanță de treisprezece milioane, de acum un an. O să-l trimit pe Andrei s-o achite. Georgescu începu să rîdă.

– Acum nu mai trebuie să vă grăbiți... Așteptați ca medalia să ajungă la treizeci. Vă salut, să trăiți !

Se îndreptă spre ușă ploconindu-se. M-am prefăcut că mă uit pe fereastră. Ce mai ! Omul nu-mi plăcea.

Nu ieșise bine pe ușă, cînd își făcu apariția Mimi. Mă încruntasem. O rugasem să nu mai treacă pe la fabrică, să telefoneze dacă are nevoie urgentă de mine. Mai venise odată, se aflau la mine Paul și Andrei, mă pusese într-o situație delicată, le-o prezentasem drept sora unui consi-

lier de curte. Cu nici un chip nu doream ca Paul să afle despre adevăratele noastre raporturi.

– Ce-i cu tine ? Doar ne-am înțeles...

– E urgent, Toma !

Nu mă lăsă să termin și izbučni în plîns. Tocmai atunci sunase telefonul. Andrei mă informa că medalia a ajuns la șaptesprezece milioane. I-am spus să cumpere o sută de bucăți, să le angajeze și să treacă pe la fabrică să-i dau banii.

– Nu-i nimic, i-am spus venind lingă ea. Vom merge la doctorul Firea...

Înțeluse ce era în capul meu și bătu în lemn.

– Ferească Dumnezeu ! Despre altceva e vorba. Am văzut într-un magazin niște mătase japoneză extraordinară. L-am rugat pe negustor să mi-o păstreze. Dacă nu vin pînă într-o jumătate de oră, o vinde.

– Nu mai spune ! am exclamat batjocoritor, furios că mă înșelasem în presupuneri. Asta era urgența ?

– Și-i un mare chilipir, suspină ea printre lacrimi. Doar trei medalii.

– Serios ? Doar trei medalii ! am îngînat-o. Aproape cincizeci de milioane. Dragă Mimi, mătasea trebuie să aibă defecte, e un chilipir prea mare, mă pricep doar, i-am spus abia stăpînindu-mă.

Începu să plîngă din ce în ce mai tare, dar eram obișnuit : știa să plîngă la comandă. Apoi se liniștea de la sine. Dar de data asta se afla la mine în birou și din clipă în clipă puteau să pice Andrei și Mateescu. Mă uitam la ea pe furiș : nu părea să termine atît de curînd, avea o provizie serioasă de lacrimi. N-aveam ce face. M-am resemnat. Nu exista altă soluție, eram sigur. Gîndeam foarte repede. Într-un minut rezolvam orice acțiune complicată. Acum avusesem la dispoziție cinci.

– Poftim ! Dar îți dau medaliile dacă-mi promiți ceva.

- Promit.
- Să nu mai vii niciodată pe aici.
- Desigur, dacă vrei tu, se însenină deodată. Totdeauna te-am ascultat, dar ăsta nu e un motiv să crezi că ai avut dreptate.

Asta era Mimi ! Trebuia să aibă ultimul cuvînt. Odată, o zărisem pe stradă cu un tînăr. Pînă să traverseze drumul, individul dispăruse. „Cine a fost ?” „Cine ?” „Tînărul acela.” „Poftim ?” „Ascultă, Mimi !” îi spun înfuriat. Mă privește cu ochi mari, uimiți. „Cred că nu mai ții la mine !” E rîndul meu să o privesc buimac. „Ce legătură are una cu alta ?” „Are, tu crezi mai mult în ceea ce ți se pare că vezi, decît în ce îți spun eu...”

Introduse medaliile într-un buzunar interior al genții și fugi să nu scape rara ocazie.

Fir-ar să fie de treabă ! Trebuie să-mi caut o altă prietenă, mai puțin costisitoare, mai puțin avidă după lux și aur. Femeile poartă un fel de uniformă dizgrațioasă, rochii de stambă colorată luată pe cartelă, iar dumneaei poartă mătase japoneză... Inconștientă, nu-și dă seama ce timpuri trăim. Trebuia s-o refuz net, dar avusese noroc : dacă nu i-aș fi așteptat pe Andrei și Mateescu... Îmi cunoaște slăbiciunea : sînt sentimental, lacrimile mă înduioșează.

A sosit Andrei, altfel m-aș fi perpelit cine știe cît. I-am dat un miliard șapte sute de milioane, bancnote nou-nouțe, din creditul de trei miliarde ce mi se acordase de bancă în cadrul acțiunii preconizate de guvern pentru susținerea industriei.

- Ideea cu medaliile a fost genială, rîse el introducînd banii într-o servietă de piele cu triple încuietori și curea de siguranță. Ar trebui să-i ridicați o statuie lui Romniceanu, cu inscripția : *Părintelui medaliei. Industriașii recunoscători.*

Mă înveselise, uitasem de Mimi, contabilul meu era de neprețuit. Curînd își făcu intrarea și Spiridon, jovial, plin de el.

– Bonjour, Toma ! Bonjour, domnule Andrei !

Spiridon mi-a dat aprobarea pentru trei mii de kilograme de sodă caustică. Eu i-am dat douăzeci de medalii. L-am mai rugat să mă servească în chestiunea avansării lui Georgescu. Mi-a promis și și-a notat numele. Cînd era gata de plecare, l-am întrebat dacă n-aș putea plasa la *Casromar* vreo două miliarde de lei.

În preajma stabilizării, nici o întreprindere nu mai primea comenzi pentru furnizarea mărfurilor. Fratele lui Spiridon era administrator delegat la *Casromar*, o fabrică la care statul era cointerestat masiv. Operațiunea era simplă : trebuia doar să mă înscrie în registre, la creditor, cu această sumă.

Ne-am tocmit aproape jumătate de oră. Pînă la urmă ne-am înțeles să-i dau 20 % din valoarea mărfurilor pe care urma să le primesc după stabilizare.

După plecarea lui, apăruse Socolescu, agitat. Îi trebuiau urgent două butoaie cu sodă caustică. Avea o comandă „grasă”. I le-am vîndut cu șase medalii. Acceptase fără să stea pe gînduri. Tare isteț ! Trecea cu butoaiile de sodă pe sub nasul controlorilor, ba aceștia se și descopereau cîstindu-le : le transporta cu dricul. Îl servea vărul său, Cosma, negustorul de coșciuge de pe Ștefan cel Mare.

Am rămas în fabrică pînă seara tîrziu făcînd socoteli : cinci mii o sută două zeci de medalii, opt mii de kilograme de sodă caustică, mărfuri în valoare de două miliarde la *Casromar*, aveam toate motivele să aștept stabilizarea în liniște. Și după cîteva zile a venit.

Soțul meu intrase în casă cu pantofii prăfuiți... Se mai întâmplase odată : cînd primise decizia de secretar general de redacție, nu-și încălțase papucii pregătiți la intrare și năvălise în dormitor, strălucind de bucurie, să-mi comunice vestea cea mare. Dar acum nu era vesel. Se trîntise într-un fotoliu fără să scoată un cuvînt, cu figura răvășită, frămîntat teribil de un mare necaz.

— Ce ți s-a întîmplat ?

— Scandal mare !

Iar scandal ! Aproape nu trecea o zi fără să nu-mi relateze despre un „scandal” petrecut în redacție. Începuse să mă obosească răstălmăcirea unor fapte mărunte, fără vreo semnificație deosebită. Vlaicu a întîrziat de două ori, deci... dactilografa cutare a pus greșit trei virgule, deci... Tilea a scris într-un reportaj sportiv : „Sperînd la rezultate mai bune la stilul *fluture*, înainte, pentru pace”, deci... Paul Ionescu a spus... deci... În special acest Paul Ionescu devenise obsedant. „De ce nu-l dai afară, dacă e un bandit ?” „Nu-i încă momentul.” Și apoi, după ce scăpase de el, nu încetase să-mi pomenească despre zeci și zeci de fapte reprobabile ale acestui individ abject...

Acum nici nu mai eram curioasă să aud ce spune, convinsă că era vorba despre un alt nimic și mă temeam că va începe din nou o lecție agasantă.

— Într-un material trimis la tipografie s-a strecurat o eroare inimaginabilă. În loc de „corifeu” apare „fariseu”. Abia azi la prînz am descoperit greșeala. Am trimis rectificarea, dar cu ea sau fără ea...

— Cine-i de vină ?

— Cred că dactilografa, dar manuscrisul a dispărut. Întrebînd-o dacă știe sensul cuvîntului fariseu, mi-a răs-

puns că l-a mai auzit de câteva ori și i se pare că este „ceva mare”... Cînd i-am explicat, a început să plîngă, dar susținea că așa fusese trecut în manuscris.

– O ignorantă.

– Fără îndoială, dar materialul l-am vizat eu.

Rămăsese nemișcat, gemînd încetișor. Din cînd în cînd scrișnea din dinți înfrigurat. Își freca palmele cu disperare, își frîngea degetele. Nu vedea nimic, cred că nu mă vedea nici pe mine, era într-o stare vecină cu nebunia. Își bălăbănea capul dintr-o parte în alta cuprins de o spaimă îngrozitoare.

M-am apropiat de el.

– Liniștește-te, Remus. Nu se va întîmpla nimic grav. Vei fi puțin muștruluit și gata. Se cunoaște buna ta credință.

– Nu știu, nu știu... Cum de-am putut să fac o asemenea greșeală, tocmai eu ? Conștiința că...

Am dat din umeri.

– Mai las-o încolo de conștiință ! mi-a scăpat fără să vreau.

Mă privi cu ochii dilatați, nevenindu-i să creadă. Urmărise crispat mișcarea buzelor spre a-și confirma că nu se înșeală, că într-adevăr sunetele se suprapuneau perfect cuvintelor auzite.

– Marilena, cu mine vorbești așa ?

Acest „cu mine” m-a înfuriat.

– Cu tine vorbesc așa, principialul, rigurosul, infailibilul meu soț. Și dacă nu-ți convine, te rog să nu-mi povestești toate nimicurile petrecute în redacție, cărora tu le atribui sensuri aiuristice.

– Marilena !

Mă privea încordat ca un animal de pradă gata să se năpustească. Dar nu-mi păsa. De cînd așteptam ocazia să-i spun ce am pe suflet !

— Ce dorești ? Să-ți ascult iar teoriile ? Nu vreau, sînt sătulă. Sîntem căsătoriți de zece ani și, de cînd ești șef — și nici măcar un șef atît de mare ! — pot număra pe degete de cîte ori am discutat altceva decît despre fleacurile din redacție, despre biruințele și succesele ziarului. Iar eu n-am o rochie ca lumea, stau la cozi ore întregi pentru o sută de grame de unt. Vinzătoarea mi-a spus zilele trecute : „Vai, tovarășă Laurențiu, arătați ca poimîine !“

Vorbisem tare. Remus continua să mă privească îndobitocit, se rezemase de marginea fotoliului.

— Tu, tocmai tu vorbești așa ?

Acest „tocmai tu“ mă înfuriasse și mai rău. Ne cunoscusem la Universitatea populară unde conferenția Remus. Veneam cu regularitate la cursuri direct de la fabrică, luam notițe, eram printre cele mai active eleve. Îmi plăcea să învăț, îi ceream sfaturi, lămuriri. Mă ajutase mult : prin el îi descoperisem pe Tolstoi, Gorki, Cehov. Apoi pe Balzac, Hugo, Zola. I-am devorat pe Cronin și Maugham pe care mi-i împrumuta pe ascuns o colegă mai citită, Elvira, care avea liceul, apoi se înscrisese la o facultate. Poate aș fi urmat și eu mai departe, dar între timp Remus mă ceruse de soție. Nu știu dacă se îndrăgostise de mine sau încercase un procedeu : o căsătorie între un mic burghez și — mă rog — o proletară. Eu nu-l iubeam, aveam un soi de admirație pentru cultura lui, pentru convingerile lui ferme. Credeam că dragostea va veni mai tîrziu. Nu s-a întîmplat așa. Căsătoria noastră nu a fost fericită, dar printr-un consens tacit ne lăsasem timp pentru a ne cunoaște mai bine și eventual pentru a ne tolera reciproc. Experiența dăduse greș. Conviețuirea noastră decursese liniștit, iar cu anii trecuse pe nesimțite în zona superioară a îngăduințelor și, de-acî în pantă lină, spre obișnuință și dezinteres. Trăiam alături ca doi copaci : nici unul nu ne

dădeam seama de existența celuiilalt. Sau poate numai eu. În orice caz, mă întrebam mereu de ce nu-l părăsesc. Nu mă legau de el decît cîteva păreri comune. Să-mi fi lipsit oare curajul ?

— Da, tocmai eu vorbesc așa, am țipat. Greutățile prin care trecem nu mă vor face să cred mai puțin în ceea ce cred, dar nu mai drapa cuvintele sub văluri, nu mai vorbi de izbînzii și de victorii. Nu confunda biata noastră căsnicie cu o catedră de marxism.

Pentru mine era clar : toate aceste întîmplări mici, banale, se lipiseră între ele și formaseră un rotund perfect pe cale să se rostogolească.

ANIȘOARA

Ședință sindicală. Gorunescu, șeful serviciului „personal”, cu gîtul înțepenit pieziș, o criticase pe dactilografa Magda că lipsește prea des de la serviciu.

— Mi-e copilul bolnăvicios, știți asta.

— Nu-i un motiv. Statul nostru a înființat policlinici și spitale gratuite.

— De ce n-ați intervenit, cum mi-ați promis, să-l băgați la cămin ?

— Fără polemici, interveni președintele. Continuă, tovarășe Gorunescu !

— Rog pe tovarășa dactilografă să-și analizeze lipsurile...

— Dar pe ale dumitale ți le-ai analizat ? nu se lăsă Magda.

Președintele interveni iar. Era enorm, congestionat la față și respira zgomotos, cu sunete profunde și surde, de atelier de fierărie. Punerile lui la punct deveneau dezarmante prin ingenuitate.

– Tovarășă Magda, îți repet, păstrează disciplina ședinței. Când vei lua cuvântul, vei spune tot ce vrei. Ai posibilitatea să critici fără opreliște, iar noi vom ține seama chiar dacă numai cinci la sută din ceea ce vei spune este adevărat. Continuă, tovarășe Gorunescu.

– Să nu mai întârzie, atîta am avut de spus.

– Tovarășă Magda are cuvîntul.

Femeia se ridică. Era tînără, firavă, cu brațele albe și subțiri. Începu să vorbească liniștit, simplu, cu argumente sentimentale, vocea îi era melodioasă, avea un ușor accent moldovenesc. Curînd însă ritmul cuvintelor se întetîi, rostirea lor se făcea repede, din ce în ce mai repede, devenise un șuierat, striga, plîngea, țipa... Zece minute, o oră, cinci ore? Cît durase?... Vine zilnic beat, își bate nevasta, a amenințat-o c-o omoară dacă-l reclamă, n-am cu cine să las copilul, îl leg de piciorul patului, vecinii știu, să fie întrebați, a vrut să se culce cu mine, nu-l pot trimite la spital, e bolnăvicios, răcește mereu, n-are temperatură, casele noastre sînt lipite, a intrat noaptea peste mine, m-a lovit pentru că n-am vrut, uitați-vă, nici acum nu mi-a trecut vînațaia, pot să aduc martori, e-un porc, un porc...

Căzu istovită pe scaun plîngînd sfișietor. Sala amuțise. Gorunescu stătea cu corpul plecat, cu ochii în podea.

– Ai ceva de răspuns, tovarășe Gorunescu?

Acesta se tot foia pe scaun căutîndu-se prin buzunare, își ștergea mereu buzele cu batista, dar nu scotea un cuvînt.

– Tăcerea dumitale e suspectă, insistă președintele, tăios. Să credem deci că e adevărat ceea ce am auzit cu toții?

În sfârșit Gorunescu se clinti. Sprijinindu-se cu o mână de spătarul scaunului, rosti agresiv :

– În primul rînd vreau să spun că chiar dacă, hm ! în general așa ar sta lucrurile, nu este numai din vina mea. Păstrez biletul pe care tovarășa mi l-a trimis, invitîndu-mă la ea acasă.

– Unde este biletul ? întrebă Vasilescu, care se afla în prezidiu.

– În biroul meu.

– Minte ! strigă iar Magda. I-am soris un bilețel în care îl rugam să treacă pe la mine să vadă cu ochii lui cum îmi țin copilul.

– Liniște ! ordonă președintele, a cărui masivitate impunea respect. Dealtfel, nu pentru întia oară se dovedise obiectiv, ponderat și cu tact. Adu-l, te rog, se adresează șefului de cadre.

Gorunescu se întoarce peste cîteva minute și întinse președintelui o bucată de hîrtie mototolită. Acesta o desfăcu, o netezi cu palma și citi cu voce tare :

– *Dragă tovarășe Gorunescu. Vă rog să treceți pe la mine, după amiază, să vedeți că n-am exagerat deloc în privința copilului. Vă aștept, Magda.*

– Biletul nu conține o invitație la nuntă, spuse aspru președintele. Interpretarea dumitale este absolut burgheză. Te rog să te explici.

Situația era neobișnuită. Nu vedeam în fiecare zi o persoană cu o funcție ca a lui Gorunescu să fie obligată să dea socoteală în fața subalternilor. Devenise evident faptul că președintele nu avea două feluri de cîntare pentru măsurat.

Gorunescu începu să vorbească repezit, dogmatic, și-canator. În loc să se apere, deveni tendențios și alunecă repede spre vulgaritate. „Păi credeți că-mi putea scrie direct : vino în patul meu... n-am lovit-o... cine știe cu

cine s-o fi tăvălit..." Era ridicol. Toți ochii priveau țintă spre el și se intimidă, vocea lui puternică deveni un fel de murmur neplăcut, făceam cu toții eforturi să-l auzim ce spune, dar intensitatea vocii lui slăbea mereu. Începuse să se sufocă, gulerul cămășii îi devenise prea strîmt și îl lărgea cu degetele cîmbelor mîini. Din haina cu mincile prea scurte ieșeau manșetele cămășii ; uneia îi lipsea un nasture și filfiia hilar.

La plecare, Paul îmi spusese :

– Am impresia că secătura asta emerită a fost băiat de prăvălie la circiumarul cu lozinca năzdrăvană.

RADU

Asistasem cu strîngere de inimă la ședința de excludere. La raportul lui Laurențiu se alăturase și Prunescu. Înalt, slab, colțuros, cu trăsături asimetrice, omul avea un aspect ursuz și scorțos, care dădea naivilor impresia de seriozitate, de infailibilitate morală. Vagul contact cu cîțiva comuniști înflăcărați îl făcuse să ceară înscrierea în partid imediat după 23 August. În mijlocul acestor oameni care discutau teorii materialiste, licențiatul Academiei Comerciale Constantin R. Prunescu deveni practicantul vorbelor grandilocvente, un soi de negustor de cuvinte mărețe, care le vindea *angro* și *andetail*, învelite elegant în hirtie de celofan, spre a nu li se descoperi defectele decît după cumpărare. Nu-și recunoștea propriile sale teze care-i erau dragi pe vremea cînd în calitate de membru al Tineretului liberal susținea aluziv, în timpul unor greve muncitorești, că închisorile sînt bune, dar nu totdeauna cei care

stau în ele sînt cei mai nimeriți. Mișcat de cuvintele care îl flatau, își exterioriza bucuria printr-un tic nervos : se scărpină în nas cu degetul mic. Cu Laurențiu nu se înțelegea.

– Toate nenorocirile își au sursa în tiranie, îi spunea. Domnitorul asupra poporului, soțul asupra soției, șeful asupra subalternilor...

– Posibil, răspundea Laurențiu acru. Cred că, în ceea ce mă privește, exagerați.

– Tovarășe Laurențiu, știți bine că nu am nimic personal împotriva dumneavoastră, uneori încerc să vă înțeleg, sînt adept al principiului de îngăduință și înțelegere. Nu, nu sînt religios, i-o luă înainte lui Laurențiu, care se pregătea să muște, spusele mele păstrează caracterul strîmt al discuției.

– Desigur ! Cum aș putea crede altfel !

După ce se despărțeau, amîndoi, Prunescu cu un surîs ipocrit, Laurențiu răspunzîndu-i cu unul de aceeași semnificație, ticluiau note informative și rapoarte în care se învinuiau reciproc de „ton de comandă“ și de misticism.

Și eu fusesem criticat : „Nu izbutisem să-l cunosc bine pe Paul Ionescu“. N-am răspuns, șoptisem doar Anișoarei Pandele, care stătea lîngă mine : „Îl cunosc mai bine decît ei“. Apărarea lui Paul fusese patetică, ușor confuză, menită să influențeze o curte cu jurați. Nimic verificabil, ipoteze deducții, nici nu putea dealtfel să aducă probe concrete, convingătoare și, chiar dacă ar fi produs vreo dovadă sau măcar un început, tot nu știu dacă ar fi fost în stare să clintească hotărîrea : Paul Ionescu trebuia exclus.

La discuții, Tilea combătu argumentul lui Paul (acesta susținuse că un judecător, decît să condamne un nevinovat, mai degrabă va achita un vinovat dacă nu are suficiente dovezi de culpabilitate), afirmînd că, într-o aseme-

nea împrejurare, un astfel de bănuir ar putea lucra într-o băcănie, nu în mijlocul nostru. Acest punct de vedere era fățiș aprobat de Laurențiu prin solemne clătinări din cap, cadențate rar și vertical.

Vespasian vorbi despre originea lui Paul Ionescu, comentă destul de interesant zicala „Așchia nu sare departe de trunchi”, critică lipsa de vigilență a celor care au permis angajarea unor astfel de elemente dușmănoase și care, „după mine, merită să fie împușcate”.

Anișoara Pandele îmi șoptise : cea mai periculoasă bombă nu e cea atomică, ci tîmpenia... Cînd izbucnește, produce ravagii care nu mai pot fi vindecate.

Georgescu se dovedi iar inegalabil : „Tovarăși, Shylock își cerea dreptul din înșoris : o livră din trupul datornicului, invocînd legea. Dar cînd, printr-o farsă abilă, sentința a zădărnicit dreptul negustorului, acesta a plecat convins că a fost desființată DREPTATEA. Și nu fără o moti-vare juridică, tovarăși. Judecătorul trebuia să respingă convenția, fiind contrară legilor omeniei și s-o anuleze ca atare, dar din momentul în care a găsit-o valabilă, nu trebuia să folosească o sentință vicleană. Dreptul însoțește mereu omul, de care este inseparabil. Aceasta este și convingerea mea în cazul pe care-l dezbatem aici, unicul drum pe care avem de mers pentru a exprima o hotărîre dreaptă.” Toată lumea l-a ascultat cu gurile căscate (din motive diferite...), dar s-au ferit să pună întrebări ca să se lămurească, deoarece și Laurențiu și Prunescu îl aprobau tacit, chiar admirativ, avînd aerul că apreciază contribuția lui la rezolvarea cazului dezbătut.

Eu susținusem că Paul Ionescu se dovedise un om loial, atît prin acțiunile lui din ilegalitate, cunoscut de altfel și de membrii biroului, cît și prin activitatea pozitivă dusă în mijlocul nostru. Dacă n-ar fi fost sincer, relațiile lui cu

Droșescu n-ar fi fost aflate niciodată. El singur le declarase în autobiografie.

Anișoara Pandele vorbise în același sens.

Victor arătase că, fiind de curînd intrat în mijlocul colectivului, nu reușise să-l cunoască prea bine pe tovarășul Ionescu, dar argumentele cuprinse în darea de seamă erau tare slăbuțe și nu l-au convins. I se părea că a fost scrisă cu oarecare părtinire.

Afirmația lui stîrni rumoare, Prunescu ceru explicații. Victor răspunse :

– Aceasta este părerea mea. Fără îndoială că în viitor se vor inventa mașini care să scruteze adîncimile sufletului omenesc, dar pentru că nu pot prevedea ziua cînd se va întîmpla acest miracol și nici nu putem aștepta pînă atunci, mă mulțumesc să vă spun că sînt un om care spun Nu cînd gîndesc Nu.

Anișoara îi făcu un semn prietenos, Vespasian și Tilea l-au aplaudat, ceea ce le-a atras o ocheadă discretă, dar severă, din partea lui Prunescu. Se pare că și lui Laurențiu îi plăcuse spontaneitatea noului redactor, deoarece, după terminarea ședinței, îl invitase la el în birou. Apoi se trecuse la vot. Cu excepția mea, a lui Victor și a Anișoarei, toți au votat pentru excludere.

Mi-a părut rău, deși știam totul.

Îmi venise destul de greu la început să admit scuze în purtarea de neînțeles a lui Paul, în fuga lui precipitată. Îl urmărisem atent, discutăm deseori, îmi povestea cu plăcere despre copilăria lui, despre tatăl său, Toma Ionescu, stranie îmbinare de omenie și cinste, cu o anume plăcere a „afacerilor“ suspecte, despre mama moartă de cancer, despre maidanul Turturele și prietenii săi Rață și Cuțit, despre pasiunea de altădată pentru șah. „Tata mă iubea pentru că învățam bine, Rață și Cuțit pentru că jucam barbut cu ei, un fost legionar, Droșescu, pentru că aveam

talent la șah, Petre pentru că mă revoltasem, mama pentru că eram sensibil și nu o mințeam. Toți mă iubeau pentru cîte ceva, dar nici unul pentru toate." Povestirile lui curgeau cu sinceritate, dramatic uneori, sarcastic sau emoționat alteori, imprudent adesea, fără să pară că ar avea ceva de ascuns... Îmi istorisise cu multă decență și ezitări despre o veche poveste de dragoste. „Eram convins că atunci nici o femeie nu putea fi fericită alături de mine. În acele vremuri pline de frenezie n-aș fi fost capabil să mă sustrag îndatoririlor care-mi reclamau prezența. De la cincisprezece ani trăisem cu acest vis, iar clipele acelea constituiau o realizare mîntuitoare. Mă simțeam dator să uit de viața mea, să mă dăruiesc total, orbește. Cuvintele partidului depășeau înțelesul lor strict, limitat. Lucrasem pe șantiere : Agnita-Botorca, Ceanul Mare ; trăiam într-o continuă efervescență. Nu treceam cu lunile pe acasă, și atunci cînd reveneam, după cîteva zile plecam iar. Umblam de-a lungul și de-a latul țării prin cele mai afurisite sate, riscam să fiu ucis, de cîteva ori am fost bătut, cinci săptămîni am zăcut cu piciorul în ghips în spitalul din Vaslui. N-o puteam face părtașa pătimirilor mele fizice. Era plătîndă și mă temeam că ar putea refuza să vină cu mine, avea slujbă ; aș fi dezertat și aș fi rămas lîngă ea, dar era prea sensibilă ca să nu înțeleagă sacrificiul, prea mîndră ca să-l accepte. Și-ar fi spus că există o altă dragoste, mai puternică, ar fi suferit, e greu să trăiești alături cu imaginea altei iubiri, voiam s-o cruț, așa credeam pe atunci, folosisem logica monstruoasă a fanaticului. M-am purtat ca un dobitoc."

Povestisem Elvirei despre acest caz înălțător și stupid, păli, îmi arată o fotografie mai veche, l-am recunoscut. Suferisem îngrozitor. Nu mă preocupase prima ei aventură sentimentală, dar insul stătea lîngă mine, îi vedeam zilnic

umerii, mîinile, gura, mă socoteam înșelat, bizară festă a vieții...

– Îl mai iubești ? o întrebasesm prostește.

M-a sărutat, n-am mai avut nevoie de răspuns.

PÎRVU

Cum spusei, dom' Toma, de ce să minț, nu fuse rău pentru noi cobilițarii, ne făcură dormitoare bune, că pînă atunci ne tăvăleam oasele pe unde apucam. Apoi se îngrijă să avem sindicatul nostru. Și asta fuse bine, că urma să primim și noi cartele de îmbrăcăminte. Dar începură să ne toace, că ce sîntem noi să le ducem oamenilor marfa la nas. Păi, zisei unuia, de la oamenii ăștia, de la clienți, făcui rost de bani să cumpăr pămînt. Cît ai ? mă întrebă. N-ai teamă, că nu-s chiabur. N-ar fi mai bine să intri în colectivă ? îmi zise. Nu știu cum e mai bine, dar nu intru. Păi de ce ? Păi pentru că e mai bine să fii stăpîn pe pămîntul tău. Treaba ta, dar pînă la urmă tot o să intri. Nu intru, să știi, îi zisei, și începu să fiarbă sîngele în mine. Nu mai zise nimic și plecă. Bine făcu, că mi se chircise mîna pe cobiliță.

Știi, dom'Toma, că pe atunci găseam cu greutate zarzavaturile și brînză, că trebuia să plătim mai mult negustorilor care ne făceau rost de ele pe sub mînă, dar clienții nu se tocmeau, că erau oameni cu stare ca dumneatale și știau cum merg lucrurile pe piață. Strînsesem și eu ceva bănișori și mă bătea gîndul să mai cumpăr pămînt, dar îmi intrase în cap ce-mi cobise ăla și-mi zisei să mai aștept pînă s-or descurca treburile. Trimiserăm o delegație

la sindicat să ne dea mai repede cartelele. Ne tot duseră cu vorba, pînă într-o zi cînd ne chemară la o ședință că are ceva însemnat să ne spună. Ne adunarăm cu toții în fața morii lui Assan de pe Ștefan cel Mare, pe o felie de pămînt, unde duminica jucau bucovinenii. Întinseră o masă cu o pînză roșie deasupra, se așeză sindicatul, era și ăla printre ei, și unuia începu să-i turuie gura de ziceai că-i popa cînd ne afurisea că-i furam banii din cutia milelor. Zicea că am fi lipsiți de demnitate dacă am continua să slugărim, și alta, și alta, le cunoști și dumneatale, și p-ormă, ce mai calea-valea, ne spuse că de-aci înainte n-aveam voie să mai vindem mărfurile pe străzi. Începurăm să hui-duim și nu știu cine începu, dar două cobilițe zburară prin aer vîjiind ca zmeiele cu zbîrnîitoare și aterizară taman în sindicat, răsturnînd masa și pe dumnealor. Se încinsese o bătaie, mamă, mamă. Nici nu ajunsei să dau și eu vreo doi pumni, că nu-i mai văzui pe unde sînt. Intraseră în curtea morii. Pînă la urmă ne împrăștiară. Luară cu ei cîțiva botoși, dar le dădură drumul a doua zi. Eu mă alesei cu pînza roșie, o trimisei mamei să facă ceva din ea.

TOMA

Naționalizarea m-a zguduit oarecum. Băgasem o mulțime de bani în acțiuni S.T.B. și acum mă uitam la ele ca altădată la banii de inflație... Gunoi. Ilie Pop, cumnatul meu, avusese cinci rînduri de case, pe deasupra era prost și zgîrcit. Cînd soția mea fusese bolnavă, mă milogisem să-mi împrumute niște bani pentru doctorii. Auzi dumneata ! Un om să nu-și ajute sora ! Îl povățuisem :

depune, domnule, toate medaliile. Aș ! Ascunsese o mie de bucăți în rama unui tablou confectionat special de un tâmplar. Denunțat de cineva, a ispășit cîțiva ani de pușcărie. Ieșise bolnav de inimă și de reumatism. Dobitoc, avar și neascultător.

Cînd au naționalizat fabrica de oxigen, nu mă necăjisem deloc : nu mai cîștigam nimic, dădeam din buzunar și pe deasupra începuse să-mi producă bătăi de cap cu compresorul care se uzase și coloana care îngheța din ce în ce mai des. Trebuiau înlocuite, la noi nu se găseau, în străinătate costau scump, aș fi întîmpinat și tot felul de greutăți cu formalitățile... l-o predasem unui delegat din partea Ministerului Industriei, asistat de Pantelimon și Săvulescu. „Să fie cu noroc !” le-am spus, bucuros că scap de o belea. Cred că la fel simțise și regele cînd părăsise țara. Nu-mi părea rău după el, regii nu-mi spuneau nimic bun, iar acesta se trăgea din pehlivanul de Carol al doilea. Luasem parte la mitingul care se ținuse în Piața Palatului. Lumea era entuziasmată, strigam cu toții „Ura ! Trăiască Republica Populară Română !”, din toate puterile. Mă prinsesem și eu în hora care s-a încins dintr-o dată, de la sine. Lîngă mine se afla Nae tinichigiul, fusese tras cu sila, era gras, sufla greu, suferea de năduf, dar nu se lăsa. „Dacă-i bal, bal să fie, dar să mă ia dracu dacă am putere să țopăi.” „Cine te pune ?” „Mă urmărește unu cu ochii răi, cu gîtul ca de lup.” M-am uitat în toate părțile, n-am zărit pe nimeni. „Ai viziuni.” „N-am viziuni, s-a dus în paștele lui !”

Mă certasem cu Țucă. La încheierea socotelilor cu fabrica, mă scosese dator cu niște sume de bani pe care, cică, nu i le-aș fi achitat la timp. Or eu plătisem cu regularitate, păstram chitanțele și i le-am arătat. Începu atunci să-mi facă niște calcule încîlcite cu paritate, schimb, cliring și alte marafeturi. Mă enervasem și, cum sînt nestă-

pînit, i-am trîntit-o de la obraz : „Sinteți un șmecher la puterea a treia !”, expresie auzită de la Paul. De atunci nu-l mai văzusem. Nu-mi păsa, afrontul pe care i-l făcusem reprezenta plata unei polițe mai vechi. Nu domnul judecător Țucă îmi respinsese în timpul legionarilor acțiunea intentată împotriva vecinului meu de pe lepurilor care scrisese pe poarta proprietății mele „Moarte masonilor“ ? Nu domnul judecător îmi trîntise telefonul în nas, spunîndu-mi că nu-i acasă ? Am fost ani și ani misitul lui, îl umplusem de bani prin intervențiile mele la procese, *Dragă Toma, Scumpe Toma, Iubite Toma*, cadouri peste cadouri, ca pînă la urmă dumnealui să mă considere un fel de slugă de lux. Cîtă dreptate avusese Paul cînd mi-a atras atenția asupra acestor relații îndoielnice ! Atunci îl pâlmuisem, era un copil, dar deștept, domnule !

Cînd voisem să mă înscriu și eu în partid, Țucă mă povățuise să nu fac pasul ăsta, deoarece acțiunile mele de ajutorare ale unor ilegaliști în timpul războiului n-au fost determinate de convingeri politice, ci de apărarea unei cauze proprii, Paul, ceea ce era perfect adevărat. „Dar cu dumneata cum e ?” Încercase să mă aiurească, teorii despre evoluția conștiinței, a gândirii, despre progres și altele la fel. *Adotră, monșer !* Ești un șmecher, domnule, un șmecher la puterea zece ! În definitiv nu-i treaba mea dacă Țucă, Georgescu sau Andrei spun că și-au schimbat sufletul. Dar nu sînt în stare să-i deschid ochii lui Paul. Of, băiatule, băiatule ! De ce nu-ți vezi de treburile tale, de ce nu te înscrii în barou, ai putea deveni chiar judecător, umbli teleleu-tănase prin țară, pe șantiere, nespălat și în zdrențe, iar eu sînt singur și te porți cu mine parcă nici n-aș exista.

Preschimbasesm toate medaliile, minus una pe care o transformasem în medalion și-o dăruisem prietenei mele.

Căpătasem o sumă frumoasă : aproape cinci milioane de lei, bani buni.

— Vă ajung pentru două vieți, îmi spusese contabilul meu Andrei, dacă-și vor păstra aceeași valoare. Trebuia să opriți câteva medalii.

— Dar ce, sînt prost cum a fost cumnatul meu, să nu mai dorm noaptea de teamă ?

Hașcemeul prevedea pedepse grave pentru cine nu le preda. În schimb formalitățile erau simple : „Poftim atîtea medalii, poftim atîția bani“. Nici un fel de nume, nici un fel de înregistrare. În timp ce stăteam la coada ce se formase în fața băncii, unii trecători ne aruncau tot soiul de vorbe spurcate : speculanți ! hoți de codru ! iar unul, mai mitocan, începuse să arunce cu pietre, dar paznicii băncii l-au alungat.

Am luat șaptezeci și cinci de lei pentru un milion și jumătate bani de inflație... Cîteva milioane care îmi rămăseseră i le-am dat muncitorului care ne aducea untdelemn pe ascuns, nu-i ajungeau banii de schimb pentru el și nevastă. Cînd îi povestisem asta lui Grigoriu, credea că glumesc.

În zilele acelea, două scene m-au întristat. Pe șoseaua Ștefan cel Mare, un lăptar cu două garnițe înșesate cu miliarde, desculț, cu o căciuliță miștoasă în vârful capului, cu mînele hainei sumese pînă la coate, alerga disperat prin mijlocul drumului, între mașini și tramvaie, și arunca banii în sus ca pe niște confeti. Părul sur îi acoperea urechile și fruntea, ochii îi sclipiau bănuitori și speriați. Bucăți de piele zgîriată și înnegrită de soare se zăreau prin cămașa descheiată. Un tremur îi scutura trupul. Deodată începu să urle : „Banii mei, banii mei !“ Un tramvai opri la un pas de el, gata să-l zdrobească. Patinase greoi și scriș-

nit pe nisipul de pe șină, lăsat să curgă de manipulantul speriat. Acesta coborîse cu manivela : „Idiotule, vrei să-mi nenorocеști copiii ?” Lăptarul începu să ridă și să plîngă, căzu în genunchi în fața manipulantului care, desumflat, încercase să-l ridice, se smuci din miinile lui, își lovi capul de cîteva ori de tabla tramvaiului, apoi începu să scrișnească din dinți, furios, iar gura i se umplu de bale. Nebun. N-am putut suporta, am plecat. Ceva mai încolo, o femeie între două vîrste, cu un văl negru pe cap, îmbrăcată cu un pardesiu mizerabil în loc de rochie, ținea cei șaptezeci și cinci de lei în mîna, îi filfia ca pe un steag, îi săruta, își ștergea cu dosul palmei cîte o lacrimă, iar îi săruta, mă oprise trăgîndu-mă de haină și mi-i arătase rîzînd fericită. Începu să danseze, poalele pardesiului se desfăcuseră lăsînd să se vadă un fel de jupon cu dantelele rupte, apoi strînse banii la piept, prinse să-i legene, cîntînd : lapte, zahăr, zahăr, lapte, continuu, monoton ca un murmur de leagăn. Se opri în dreptul unei vitrine încărcate cu tot felul de bunătăți și începu să se roage cu ochii larg deschiși ațintîți spre un punct fix. Discuta cu un personaj imaginar : Lapte ? Zahăr ? Dă-mi un kil de zahăr, ba două, ba trei, zahăr...

Magazinele se umpluseră : alimentele și îmbrăcămin-tea se găseau în cantități îndestulătoare și la prețuri convenabile. Salăriile fixate erau mulțumitoare și se părea că o eră de bună stare va începe pentru toată lumea. Cumpărasem o motocicletă cu ataș, un Zundap, patru cilindri, fără marșarier. După ce luasem cîteva lecții practice de la un motociclist pe care-l cunoscuse Mimi odată la Sinaia și învățasem dintr-o carte împrumutată de același tînăr binevoitor despre bielă, pistoane, ambreiaj, m-am prezentat la examenul de conducere. La proba practică a mers binișor, dar la teorie mi-era teamă. Cînd am intrat în

sala în care avea loc examinarea, m-am calmat. Nu mai aveam nici o grijă. Președintele comisiei, fost salariat al unei întreprinderi metalurgice, cumpăra oxigen de la mine și, de fiecare dată, încărcam valoarea facturii : diferența o încasa el. M-a recunoscut și mi-a zîmbit prietenos. Când mi-a venit rîndul, m-a întrebat despre cîteva semne de circulație, apoi despre condițiile generale pe care trebuie să le îndeplinească o motocicletă în stare de funcționare. „Să fie bine unsă“, am răspuns foarte clar. M-a felicitat pentru răspuns și s-a grăbit să cheme un alt candidat.

Zilele și lunile treceau liniștite, toate erau bune, dar mă necăjeam din pricina lui Paul. Când în sfîrșit se întorsese de pe șantier, o luase iar razna cu ziarul ăla la care se angajase. Muncea zi și noapte în redacție, nu avea timp să stea de vorbă cu mine, așa îmi spunea, dar cred că de fapt nu voia, pentru că atunci cînd mai schimbam cîte un cuvîntel se uita la mine de parcă ar fi vrut să mă înghită. Și de ce ?

Mă îndreptam spre sediul Comitetului raional de luptă pentru pace. Începusem să activez mai de mult în cartier. Andrei îmi sugerase să intru în această mișcare, asigurîndu-mă că aici nu se face politică (știa că nu mă pricep și nu pot s-o sufăr), că se luptă doar pentru pace și prietenie între popoare. „Ar fi bine și pentru Paul. Lucrează într-un sector în care statutul social al unui membru de familie poate avea pondere. Iar dumneata nu ești măcar încadrat în muncă.“ L-am ascultat, în primul rînd pentru că Andrei era lucid și în al doilea rînd pentru că uram războiul. Mă lansasem în această treabă cu toată energia. Mă ajuta și Nae cînd avea timp. În timpul războiului făcuse și pe frizerul. „Bărbieream morți vii“, îmi povestise

clătinînd trist din cap. Împreună cu el, reuşisem să atrag noi membri ai asociaţiei de pe străzile lepurilor, Labirint şi Traian. Eu îl convinsesem pe preotul Samoilă de la biserica Parfumului, îi adusesem pe consilierul Grigoriu, care se pensionase, şi pe cumnatul meu. Ținusem şi cîteva conferinţe. Andrei îmi făcuse rost de cîteva numere vechi de ziar şi mă învăţase cum să procedez. Tăiam paragrafe din articole, le lipeam unele de altele cum mă pricepeam şi ieşeau conferinţe frumoase. Eram aplaudat şi începuse să-mi placă din ce în ce mai mult. Mă ocupam tot mai serios, devenisem un om de nădejde, se auzise despre activitatea mea la raion, Andrei le vorbise despre mine, şi curînd m-au luat acolo. Stăteam alături de preşedinte, fostul controlor fiscal Georgescu. Prima oară cînd ne întîlniserăm se prefăcuse că nu mă cunoaşte, tocmai dădea indicaţii membrilor din comitet, mă uitam fix la el, atunci se încurcase şi adusesese vorba despre socialism, o nimerise cu oiştea în gard, dar o întorsese „cu neclintita dragoste a popoarelor pentru pace...” După terminarea şedinţei se îndreptă spre mine cu mîna întinsă.

– Iertaţi-mă că nu v-am recunoscut !

– Nu-i nimic, dar cum rămîne cu lupta popoarelor pentru socialism ? m-am răstit.

– M-a luat gura pe dinainte. Nu prea mi se întîmplă, se scuză el.

– Bine-ar fi să nu se fi întîmplat nici acum. Lupta pentru pace este a tuturor popoarelor fără deosebire de orînduire politică. Cu asemenea formulări goneşti oamenii din cartier. Mă trase încetişor deoparte.

– Aveţi dreptate, domnule Ionescu, perfectă dreptate, căută el să mă împace. Unii membri se uitau la noi, iar el stătea umil, stingherit. N-am vrut să-l compromit.

– Unde lucrezi ? Tot inspector ?

Zimbi.

– Cu totul în altă parte. Apoi după o scurtă pauză :
La ziarul...

Am rămas surprins.

– Dar acolo lucrează și fiul meu...

A tresărit.

– Ar fioul mea ! Nu cumva Paul Ionescu este...

Nu isprăvi, ghicise după figura mea.

– Extraordinar, exclamă cu încântare, dar nu știu de ce îmi făcea impresia că iar se preface. Lucrăm împreună.

Mă rugase să nu-i pomenesc nimic lui Paul despre trecutele noastre relații. Dealtfel, ținu el să precizeze, în autobiografie arătase că în calitate de controlor fiscal primise diferite onorarii de la debitori, că acest lucru se datoră nu numai salariului său insuficient, dar și condițiilor burgheze de viață la care trebuise să se adapteze pentru a nu sucomba.

Nu mă puteam împăca cu ideea că Paul lucrează alături de un asemenea miel vopsit. N-aveam nimic cu el, cu mine se purtase totdeauna corect, dar nu-mi plăceau oamenii fără obraz care azi spun una, mâine alta. Dacă nu-ți place ceva, dă-te la o parte, nu striga „ura“ când nu-ți vine. Țin la oamenii cinstiți chiar când nu cred și nu gîndesc ca mine. Eu n-am înșelat niciodată pe nimeni când avusesem fabrica de oxigen. Oxigenul avea o puritate de 98%, aproape medicinal, clienții se îmbulzeau, creditorii îmi arătau respect, știindu-mă om de cuvînt. Cum mă purtasem cu cămătarul care prin 34 îmi împrumutase bani să cumpăr casa de pe Iepurilor ? După ce numai prin dobînzii îi achitasem suma datorată, restul, care din pricina dobînzilor înzecise valoarea datoriei, l-aș fi putut achita în timpul inflației cu patru kilograme de mălai. Am considerat însă nedrept un asemenea act și-i plătisem datoria în me-

dalii. Paul spunea că răstălmăcesc simplist noțiunea de dreptate, că în comportarea mea s-ar afla multe contradicții. Nu-mi dădeam osteneala să înțeleg, pentru că era vorba de raționamente complicate, iar dacă gîndeam prea mult oboseam ; m-am lăsat, deci, păgubaș. Pentru mine important era să cunosc oamenii, să le ghicesc intențiile și să procedez după caz : delicat, energic sau amenințător. Trebuia să mă apăr, spectacolul social care se desfășura sub ochii mei și căruia nu-i prevedeam finalul mă făcea aircumspect.” Nu ești capabil să te adaptezi noilor prefaceri, să le intuiești sensul, să extragi esențialul“, îmi spunea Paul. Nu. Nu sînt capabil să spun că la noi este bine, ba chiar foarte bine, că nu se mai întîmplă nici crime, nici furturi, nici escrocherii ca pe vremea burgheziei, că toate treburile merg ca pe roate. Că nu se găsește carne, că nici alimentele de pe cartelă nu pot fi totdeauna procurate, la astea să închid ochii și să trîncănesc despre cai verzi pe pereți ? Asta s-o facă Paul, Andrei și Țucă, ei au izbutit să extragă esențialul. Eu nu pot. Pentru mine faptele contează. Avem unt ? N-avem. Pînă și eu stăteam ore în șir să capăt o sută de grame de unt (încă nu aflasem că Georgescu era văr cu responsabilul Alimentarei din colțul străzii Labinint). Atît mă obișnuisem cu cozile, încît chiar dacă nu era nimeni la ușa băcăniei eu mă așezam disciplinat la rînd. Chiar și pentru gheață se scula lumea cu noaptea-n cap. „Greutățile noastre economice sînt greutăți de creștere, nu de îmbătrînire ca în societatea capitalistă“, îmi spunea Paul. Foarte interesant ! Dar eu nu aveam timp să aștept...

Apoi reforma bănească ; altă zguduitoră. Nu depusesem banii la CEC și pierdusem vreo sută cincizeci de mii. Încasasem un leu contra cincizeci. Dacă-i aveam la CEC primeam unu la douăzeci. De ! Spiridon o ștersese în

Franța, nu mai avea cine să mă informeze. Îmi rămăseseră cam o sută de mii. Nici de data asta nu mă omorisem cu firea. Altceva mă supăraseră. L-au dat afară din serviciu ! Of, dragul meu copil, poate că acum îți vor veni mințile la cap. Cobisem ! De enervare nu dormisem toată noaptea. Auzisem o discuție aprinsă în camera lui, m-aș fi dat jos din pat să ascult din holul despărțitor, dar putea să mă prindă, mă făceam de rîs. Pe la șase dimineața, străinul plecase și probabil că Paul adormise, de la el din cameră nu se mai auzea nici un zgomot. Covorul din hol fusese murdărit cu noroi, plouase năprasnic. Ce dracu ! Nu se putea șterge pe picioare ? Cine-o fi fost ? Făcusem tot felul de presupuneri. Cînd, spre prînz, aflasem numele, mă minunasem, nici nu-mi trecuse prin minte o astfel de posibilitate : Petre Pandele în vizită la noi ! Nu mai aveam grijă, Paul va fi reintegrat în slujbă. N-o doream, mă gîndeam numai la restabilirea dreptății, apoi să le fi aruncat demisia în nas... Dar îl vedeam parcă spunîndu-mi triumfător : „Ai văzut, tată ? Nu mai e ca altădată, trăim alte vremuri“. S-o creadă el. De cînd e lumea a fost așa. Odată, demult, îmi comandasem o pereche de pantofi la moș Pandele, bunicul lui Petre. Mă ținuse cam mult pînă să-i facă. I-am spus : „Moșule, Dumnezeu a făcut lumea și pămîntul în șase zile și dumitale îți trebuie o lună pentru niște pantofi ?“ „Uitați-vă la lume, mi-a răspuns, uitați-vă la pantofi !“ Avea dreptate. Și atunci era pentru unii mumă, pentru alții ciumă, dacă nu aveai un prieten care să pună o vorbă bună. Totul e să izbutești să te descurci în mod cinstit, să fii lăsat în pace să-ți vezi de treburile tale, să fii stăpîn pe acțiunile tale. Paul spunea că libertatea fără „însă“ ar însemna anarhie. Poate, nu știu cum vine asta.

PAUL

Îmi reluasem slujba, mă înscăunase chiar Vasilescu, numit în locul lui Laurențiu. Jenați amîndoi, ne apostrofam cu privirile, îl certam, mă certa, avea dreptate, apărusem ca o nălucă vie în mijlocul lor, aveam dreptate, mi-o luase, o iubeam.

Nu rostisem nici un cuvînt, mergeam alături pe culoarul lat, calmi, pașnici, tăcerea ne ardea, eram în sufletul lui, îl simțeam în mine, dușmani. Prinși unul de altul cu o legătură invizibilă, ne strivea strînsoarea amintirilor comune. Eram nefericiți...

Anișoara îmi sărise de gît sărutîndu-mă zgomotos pe obraji, Victor sălta într-un picior și se freca pe burtă. Majoritatea celorlalți colegi se bucurau de revenirea mea, dar mai ales de plecarea lui Laurențiu al cărui cioclu fusesem, cum spunea Vespasian, statornic în josnicii și vulgarități.

Georgescu îmi predase locul fără să arate cea mai mică nemulțumire, continua să mă ajute amabil și săritor. Odată mă întrebuse ce face tata.

— Îl cunoști ? l-am întrebat mirat.

— Da, activăm împreună în Comitetul raional de luptă pentru pace.

— Nu mi-a spus nimic... Georgescu mă privi curios. Nu-i de mirare, mă văd atît de rar cu el.

Vasilescu îmi acordase o mai mare independență, lucram rar cu el. Cînd îl vedeam, mă cuprindea, la început, o mare satisfacție : statura frumoasă, figura rotundă încadrată de un păr negru cu reflexe albastrui, privirea lămuritoare și sinceră. Avea un dar la care nu te așteptai la prima vedere : autoritatea. Era calm, foarte calm, aproape imperturbabil. Din aceste două calități îmbinate

magistral ieșeau efecte surprinzătoare : existau mai multă duritate și voință în geometricele lui expuneri, concise și lipsite de epitete, decât în cel mai violent rechizitoriu. Apoi îmi dădeam seama cine este, și plecam din biroul lui, turtit. Trebuia neapărat să-mi caut alt loc de muncă.

Se îmbolnăvisese un vestit om politic ; era pe moarte. În tulburarea de care fusesem cuprins în zilele acelea, era cît p-aci să scap o informație, strecurată probabil din neatenție : Academia urma să-l sărbătorească într-un cadru festiv. Era neverosimil.

Chemasem la telefon Academia și vorbisem cu secretara științifică.

- Mai are loc sărbătorirea ?
- De ce nu ?
- N-ați aflat că e grav bolnav ?

Convorbirea s-a întrerupt.

– Tot cu capul în nori trăiesc tovarășii academicieni, îi spusese enervat lui Georgescu care mă aprobase.

Peste două zile am fost chemat de Vasilescu. Asista și Gorunescu, nu se uita la mine, răsfoia calendarul de pe birou.

– Ai dezvăluit secrete de stat și de partid. Caută-ți alt loc de muncă.

Mi-a întins mîna, i-am strîns-o, n-am cerut lămuriri. Știam ce se întîmplase de la Petre, care mă chemase la el urgent cu o zi mai înainte. „Secretara, la auzul celor spuse de tine, a leșinat. Tărăboi, investigații, anchete..“

...Mai fusesem odată folosit ca exemplu de către Laurențiu. La uzinele „23 August“ urma să aibă loc un miting cu prilejul Zilei solidarității internaționale a tineretului, nu aveam pe cine trimite, mă hotărîsem să fac eu reportajul. Rătăcisem pe undeva permisul de liberă trecere, nu mai aveam timp să mă înapoiez. Am profitat de o clipă de

neatenție din partea portarului și m-am strecurat în uzină. A doua zi a apărut reportajul. În celelalte ziare, doar știrile. Vasilescu m-a felicitat pentru operativitate. Povestisem în redacție micul truc folosit. Curînd, la gazeta de perete apărură un articol fulminant semnat de Gorunescu : „Paul Ionescu a indus în eroare cu o nemaipomenită cutezanță organele de control, introducîndu-se clandestin în incinta uzinei ; ar merita să fie dat în judecată, trebuie disprețuit de întregul colectiv, necinste profesională...”

Aflasem că articolul îi fusese dictat de Laurențiu. Indignat, cerusem explicații secretarului de partid.

– Cum ați permis să fiu terfelit în halul ăsta ?

– Nu te agita. Criticîndu-te, n-am căutat să îndreptăm greșeala, practic era și imposibil, ci să evităm pe ale altora care... imitîndu-ți ingeniozitatea reportericească în scopuri mai puțin generoase... Nu uita că printre noi este posibil să se fi strecurat vreun lup în piele de oaie. Articolul constituie un avertisment și un exemplu...

– E îngrozitor, Petre ! Care-i greșeala ? Că mi-am făcut datoria, nepermițînd să intre o știre inexactă ? Dacă apăsarea ar fi fost mai bine ? Banchetul a fost contramandat. Exercițarea strictă și obligatorie a atribuțiilor mele să fie catalogată drept dezvăluire de secrete de stat și de partid ? Exemplificare ? Cu ce preț ? Nu recunosc că am greșit, Petre. Mai degrabă trebuie să constat că s-a pornit împotriva mea o acțiune de represalii.

– Da' de unde ! Nu cunosc exact motivele care au împiedicat să se permită publicarea știrii. Însă atîta timp cît nu se oficializase, rămînea un secret. Este o chestiune de principiu. Puteau să trîncănească o sută de mii de indivizi, noi n-aveam dreptul să vorbim. În aceasta constă greșeala. Că „exemplificarea” este aspră, recunosc. Ai avut și ghi-

nion să dai peste o cucoană isterică. Te cam pasc nenoroacele. Vorba nu știu cui : dacă te făceai vânzător de coșciuge, oamenii nu mai mureau. Nu te supăra de glumă. Îți propun să ocupi o altă slujbă pînă ne vom strădui să apreciem greșeala la adevărata ei valoare. Pentru că va dura. Scoate-ți din cap că ar exista vreo prigoană sau ceva premeditat împotriva ta și păstrează-ți încrederea.

Să evoci trecutul, să vorbești despre oameni morți care au suferit... E bine să uiți, trebuie să uiți, fără uitare că ne-am face, cum s-ar putea suporta chinurile ? Dar a mai rămas ceva din cenușa morților, o flacără, iar lumea ar pieri dacă această flacără n-ar exista... Ascult ecourile unor amintiri care se succed dezordonat, dar calme și odihnitoare, eliberate din climatul unor vremuri de neuitat, nepus de frumoase în felul lor. Le transcriu simplu, nu aleg cuvintele bob cu bob, ele se rînduiesc la întîmplare într-un șir neuniform ; chiar și cronologia faptelor este deficitară, iar unele dintre ele insuficient de luminoase. Eu sînt de vină, miopia m-a împiedicat să le văd în adîncul lor.

ILIE POP

Priveam în jurul meu scîrbit și amărît. Patul cu furnirul jupuit, găleata, ligheanul de tablă pentru spălat și oala de noapte, dulapul galben cu oglinda pătată, ceasul deșteptător *Minerva* stricat, cămașa de noapte zvirlită pe scaunul fără spătar, masa de bucătărie cu picioarele strimbe, care se clătinau, periuța de dinți cu firele căzute pe jumătate și-mi venea să plîng. Mi-am aprins o țigară ca să-mi

stăvilesc lacrimile care erau gata să se reverse. Începusem să fumez. Cumpăram un pachet de *Naționale* o dată la două zile, și-mi ajungea. Uneori reușeam chiar să economisesc două-trei țigări pe care le păstram pînă adunam zece. În ziua aceea fumam din economii, iar banii de țigări îi puneam într-o casetă mică de nichel primită de mult de tot de la societatea de asigurări *Adriatica*. În ea se strîngeau mai lesne banii pentru achitarea ratelor de asigurare. Caseta o țineam în dulap, ascunsă sub rufe, iar cheița cu dinții complicați o purtam într-un buzunar al vestei, prinsă cu un ac de siguranță. Diminețile mi le petreceam strîngînd obiecte de la unul și de la altul, pe care le vindeam, contra unui comision, în Talcioac. După-amiezile stăteam ore întregi în biserică și, îngenunchiat în fața icoanelor, mă rugam fierbinte să fie pedepsiți tîlharii. Mi se făcuse rău de bucurie cînd aflasem că Paul fusese din nou dat afară. Pedepsa lui Dumnezeu ! Și o să-l ajungă blestemul meu și pe taică-su, acest pezevenghi care o viață întreagă m-a supt ca o lipitoare pentru că soră-mea se amorescise de el și-l luase de bărbat. Îi spuseseam să nu-l ia pe țopîrlanul ăsta că o să-i mănînce zilele, dar pungașul de oltean i se băgase în suflet cu sila și biata Maria nu mai reușise să scape de el. Și cîte zile fripte nu-i făcuse ! Din cauza lui s-a îmbolnăvit de cancer, mi-au spus o mulțime de oameni că din necazuri fac femeile cancer la sîn. I-a venit de hac cu nebuniile și cu nervii lui. Și-mi mai reproșează opincarul ăsta că nu i-am dat bani ca să-mi îngrijească sora ! Auzi ! Nu să-și caute nevasta, ci să-mi îngrijească sora ! Țasta-i dracu gol, nu-i om ! Din te miri ce îi sare țandăra, țipă și urlă ca un apucat, că te bagă în sperieți și-i faci pe voie, numai să scapi de el. În loc să-și vadă de negustorie, se băgase în chițibușării avocațești. E viclean ca zece vulpoi și nu-i ajungi cu prăjina la nas, se crede mai priceput decît tot

baroul. Apoi devenise industriaș, coțcarul, nu știu pe cine mai păcălise, arendase o fabrică de aer și strînsese bani cu carul. Mă crede prost cumnatul meu, dar sînt tot așa de deștept ca și el. Sînt blajîn, ziceam ca el, să nu-i aud gura spurcată. Acum s-a băgat și în politică, se învîrtește cu lupta pentru pace. Mare pehlivan, cine știe ce afaceri a dibuit, m-a tîrit și pe mine cu sila în jocul ăsta în care nu știu ce a mizat, dar pe care era convins că o să-l cîștige. Ce combinație năstrușnică pusese la cale ? Unde voia să ajungă ? Nu întreprindea nimic fără un scop precis. Numai el știa că nu depusesem toate medaliile. Rezistasem două ore la interogatoriu, dar pînă la urmă am mărturisit. Capul mi-era cit banița. Trei ani încheiați stătusem în pușcărie ca apoi să-mi facă morală că nu l-am ascultat. Doamne, Isuse Hristoase, răzbună-mă, mă rog ție cu lacrimi fierbinți, dă-l afară din casă, să aibă și el o cameră fără baie și closet, să-și facă nevoile în oală.

PAUL

Se crease un adevărat mister al adevărului : se vorbea despre el ca și cum ar fi fost periculos sau imprudent să-l privești direct, și nu pieziș. Putea fi definitiv ușor, fără fraze meșteșugite, dar cuvintele erau înlocuite prin idei abstracte, vorbirea clară apărea ca o jenantă lipsă de vocabular, se vorbea înăbușit cu o voce de neuzit pentru cei mulți. Tata îmi spunea : „Adevărul nu-i un tipar de costum croit, la modă, după dorința și măsura clientului, nici un confortabil scaun rotitor de șef-contabil, nici fluture alergînd după floarea care-i place.”

Încercam să dorm, dar somnul nu venea. Număram atunci privind prin fereastră cum mă învățase mama, unu, doi, trei, patru...opt... cincisprezece... să dorm, să dorm, să nu mă gîndesc, să nu mă gîndesc.

– Asta e !

– Asta e ! presupune o concluzie care epuizează orice contraargument. Fără argumente „Asta e !” devine o dogmă.

– Ești orb.

– Nu sînt orb. Am trăit asupriți de dușmani. Acum sînt porniți împotriva mea prietenii alături de care am luptat.

– Se prepară împotriva ta acte compromițătoare.

– Nu mi-e teamă.

– Curajul tău e absurd, denotă ignoranță. Nu știi ce te așteaptă. Va dirija asupra ta un atac teribil, susținut și de alți complici.

– Nu mi-e teamă.

– Asta-i isterie, nebunie curată. O să te zdrobească, dacă nu iei din timp măsuri de apărare.

– Nu mi-e teamă.

– Dacă ești încăpățînat, atunci îți spun că ai dreptate. Nu-ți fie teamă : e un porc, curînd va fi tăiat...

Și continuam să dialoghez cu o voce care era a lui Laurențiu, a tatii, a lui Petre, a altcuiva sau a mea proprie pe care nu mi-o recunoșteam.

(1970)

– Paule, iată ce am găsit în buzunarul secăturii mele :
Titlu : Bilet de dragoste.

Subtitlu : Cum să fac să mă iubească Mariana.

În continuare, strategia de urmat :

- 1) Să-i dau pe ascuns mărtişor de 1 Martie.
- 2) Să-i schimb capacul stricat de la stilou.
- 3) Să-mi fac freză şi să mă îmbrac mişto.
- 4) Să-i ridic guma şi creionul cînd îi cade jos.
- 5) Să n-o mai trag de coade.
- 6) Să-i spun că prietena ei Anca are ochi frumoşi.
 - Straşnic ! Un singur dezacord gramatical.
 - Are patru la matematică.
 - Va fi cineva. Nu se preocupă de amănunte.
 - Tu rîzi şi eu sînt îngrijorată. Îl aşteaptă o corigenţă.
 - Nu-i grav, o va trece la toamnă, dar cu o asemenea gîndire la 13 ani nu va rămîne corigent în viaţă, ceea ce este esenţial.

ELVIRA

Eram nervoasă. Colindasem o grămadă de magazine cu dulciuri şi nu găsisem biscuiţi. „S-au terminat, nu mai avem, mai încercaţi miine“. O zărisem pe Anișoara Pandele, i-am făcut semne şi a venit spre mine.

- Ce faceţi, tovarăşă Vasilescu ?
- Sînt supărată. Nu găsesc biscuiţi.
- Pentru atîta lucru ? a rîs ea. Folosiţi metoda pe care vi-o spun eu, fără nici un fel de compensaţie : cînd nu găsesc ce vreau, unt de pildă, încerc să cumpăr măslîne,

dacă nu găsesc măslina, încerc la carne, nu găsesc carne, caut brinză și dacă nu găsesc nici brinză cumpăr nasturi din plastic.

— Cum așa ? Îți poți înlocui dorințele cu atîta ușurință ?

— Pentru mine ele constituie o stare de prezență acută.

Nu le pot satisface imediat, mor imediat. Nu am dorințe îndepărtate : sînt lipsită de imaginație, incapabilă să vizez.

Cinism fals. Suferea sau era numai decepționată în dragoste, puteam s-o înțeleg. Și eu trecusem prin asemenea clipe, vor trece la ea, e tinăra cum am fost și eu, desigur că-l așteptase să vină, asculta cu inima tremurîndă pașii cunoscuți, obosea de atîta așteptare, iar cînd se suna la ușă, se repezea dintr-un salt — un copil se jucase — reîntra în casă plîngînd...

I-am povestit o întîmplare. Scrisesem un articol la gazeta de perete și referindu-mă la construirea palatului „Scînteii” pomeneam despre scriitori ca slujitori ai culturii. Mă chemase un șef.

— Am slujit destul pînă acum, de ce mai folosești asemenea cuvinte, azi nu mai slujim pe nimeni, înlocuiește-l te rog...

— Ce ne facem cu asemenea „onorabili”, tovarășă Vasilescu ?

— Nici o grijă ! Vor dispărea turtiți de propria lor incapacitate, respinși de maturitatea de gîndire a noilor generații. Sau poate că buna lor credință va evolua, va căpăta alte orizonturi și se vor rușina mai tîrziu de neroziile pe care le-au comis.

Anișoara rămase pe gînduri.

— Dragă Anișoara, nu te superi că-ți spun așa, vino mîine la noi la masă. Radu o să se bucure, mai ales că și lui îi place friptura din nasturi de plastic.

Chicoti scurt și mă îmbrățișă.

Sosisem acasă foarte bine dispus. De cind eram director administrativ la spital, devenisem mult mai liniștit, nervii mi se destinseseră ca prin farmec, cu siguranță datorită treburilor minore pe care le aveam de rezolvat, fără nici o contribuție specială a creierului care se odihnea mulțumit. În afara problemelor de administrație propriuzisă (femei de serviciu, curățenie, cantina și altele), în atribuțiile mele intra și evidența medicamentelor scumpe sau rare. Toate produsele străine, inclusiv penicilina, le țineam sub cheie și numai eu le eliberam. Prinsesem câteva rețete de complezență ale unui medic și ieșise un mic scandal. Fără urmări, pentru că sora care le comercializa era verișoara medicului-șef și acesta a mușamalizat afacerea necinstită. Închisesem și eu ochii : medicul-șef, el personal, onest și cu o mare capacitate profesională, o îngrijise pe Marilena. Avea un ochi sigur, auzul și pipăitul suprasensibile. Poseda, spunea unul dintre doctori, o percepție intuitivă și divinatorie a proceselor nocive din corpul omenească, recunoscînd, ca într-o lucrare muzicală, disonanțele și notele false. Obținuse unele vindecări miraculoase : i se crease faima de magician.

Cu Marilena mă împăcasem, devenisem concesiv (concesiile nu pot fi confundate cu renunțările), îmi dădeam osteneala s-o menajez mai ales că se îmbolnăvisese de nervi. Scurt timp după discuția aceea violentă intrase funcționară la serviciul de documentare al unui minister, dar într-o zi aruncase un tampon în capul unui coleg care nu o salutase, iar altădată a palmuit o femeie de serviciu. Sub îngrijirile medicului-șef, starea ei evolua rapid spre însănătoșirea deplină. Abia acum îmi dădeam seama că și eu fusesem bolnav : constatasem cu destulă amărăciune

că mi se aplicase un tratament eficace în urma unui diagnostic precis. În manifestările necontrolate ale Marilenei, se oglindeau propriile mele acțiuni dintr-un trecut nu prea îndepărtat.

- Am luat bilete la teatru.
- Ieri am fost la cinematograful.
- Știu, îți închipui că am uitat ?
- Mă răsfeți, Remus. Ești bine dispus.
- Într-adevăr.
- Îmi spui și mie de ce ?
- Mai târziu.

Am văzut piesa, apoi am intrat la un restaurant. Nu prea aveau de mâncare, era în preajma Festivalului. Cîteva mici și o sticlă cu vin.

- Să ciocnim pentru dreptate !

Marilena mă privise mirată și mă întreabă fără curiozitate :

- Te-au reprimat în redacție ?

MARILENA

Remus nu era obișnuit să bea, destupase a doua sticlă, se ametise. Își compusese o mască indiferentă, dar rosti ca un învingător :

- Paul Ionescu a fost din nou măturat !

Tresărisem dezorientată. Poate că vestea m-ar fi lăsat indiferentă dacă mi-ar fi spus-o acasă sau în altă împrejurare normală, dar aerul de mister cu care învăluisese acel nuanțat „mai târziu”, atribuirea unei importanțe exagerate acestei întâmplări, dar mai ales transformarea ei într-un

eveniment căruia îi consacrase o adevărată sărbătorire m-au jignit îngrozitor. Deci nu pentru mine făcuse risipă de voie bună și drăgălășenii cu care nu eram obișnuită ; reprezentam doar o mică supapă de siguranță pentru înăbușirea explozivei lui dorințe de a-și striga în gura mare bucuria răzbunării împlinite, a dreptății biruitoare, cum o botezase el, exaltat. Mă hotărâsem să-l pedepsesc.

– Zilele astea ai fost nespus de drăguț, Remus. Aș vrea să-mi îndeplinești o dorință.

– Acceptată dinainte.

– Recomandă-mi-l pe Paul Ionescu.

Nu înțelese imediat, apoi zîmbi, deși fața lui schimonosită dezmințea gesturile vagi ale unei curtoazii neîndeminate.

– Gluma nu-i tocmai reușită.

– Nu-i glumă. Și mi-ai promis.

– Cum îți închipui ? se încruntă. Cum de ți-a venit ideea asta ?

– Sînt curioasă să cunosc omul pe care-l urăști atîta. Mă privi cu blîndețe.

– Fii rezonabilă, Marilena...

– Mi-ai promis.

– Mi-ai promis, mi-ai promis... Parcă ai fi un copil. De ce nu mi-ai cerut o girafă ?

– Cu alt prilej de bună dispoziție, cînd îmi vei promite iar îndeplinirea unei dorințe...

– Să plecăm, spuse rugător.

Îi era teamă de o scenă neplăcută.

– Deci nu vrei să te ții de cuvînt ?

În loc de răspuns chemă chelnerul.

– Plata !

– Și asta poate fi o concluzie. Păcat !

Nu mai simțeam nevoia să izbucnesc, mă reținuse ciudata și inexplicabila constatare că nevinovata încercare de

a răspunde ofensei prin manifestarea unei dorințe absurde, — să-l surprind încurcat și să gust astfel mica răzbunare — se transformase pe neașteptate într-o fermă dorință de a mi-o realiza.

PAUL

Decupam atent bonurile de pe cartela de alimente cînd am auzit soneria. Cu foarfeca în mînă m-am îndreptat spre ușă. O femeie tină, agreabilă, modest îmbrăcată. Purta o rochie de stambă înflorată, ușor scrobită, se vedea că fusese proaspăt călcată. M-a privit stăruitor. Avea ochii albaștri și sprincenele ca niște accente circumflexe, perfect desenate, naturale, fără urme de fard.

— Bună ziua ! Tovarășul Paul Ionescu, bănuiesc...

— Da.

— Sînt Marilena Laurențiu. Soția lui Remus Laurențiu.

— Vă rog să mă iertați, am bolborosit fisticit, nereușind să-mi scot degetele din capcanele ovale ale foarfecii și să apuc mîna care mi se întindea.

Femeia surîse amuzată. Făcea o gropiță în obrazul drept.

— Nu v-ați așteptat la o astfel de vizită.

În sfîrșit, degetele se descleștară. I-am sărutat mîna.

— Poftiți ! Și i-am făcut loc să urce cele trei trepte din fața intrării. Am condus-o în sufragerie. Încă nu mă dezmeticisem, mă învîrteam în jurul ei neștiind cum să mă port, convins că se va petrece ceva neobișnuit, dar nu neplăcut. Cu ce vă pot fi de folos ?

— Nu știu cum să încep... Da, ați fi dispus să mă ascultați, nu, să vă istorisesc o poveste ?

O poveste ? Începusem s-o privesc bănuitor. Ce-o fi dorind soția lui Laurențiu de la mine ? Mai știi, o fi trimis-o chiar el ! Ce dracu mai voia ? Începuse să-și folosească soția drept momeală ? Sau poate, un gând trăsnit îmi fulgeră prin minte, nici nu era soția lui, se prezentase sub această falsă identitate pentru a-mi trezi curiozitatea și pentru a mă face să-i cad mai lesne în plasa pe care mi-o pregătea. Gîndul se contura tot mai precis ca o linie îngroșată grosolan. Da, nu putea fi soția lui. Nu i se potrivea. Mi-o închipuiam o femeie voinică, mustăcioasă, cu doi dinți de metal. Dacă i-aș cere buletinul de identitate ? Femeia zîmbea plăcut, atrăgător. O luasem razna. Și chiar dacă nu, ce-mi păsa ? Oricare ar fi realitatea, trebuia să dau impresia că mă las păcălit. N-aveam ce pierde. M-am antrenat în joc.

— Vă ascult, tovarășă.

Își trase scaunul mai aproape de masă și fără să ezite începu :

— A fost odată o fată care se logodise cu un tînăr din satul ei și venise la oraș să strîngă ceva bani pentru nuntă. O angajase un unchi, negustor de fructe și zarzavaturi. Într-o zi, o clientă a acuzat-o că-i dăduse lipsă la cîntar, fata s-a înfuriat, învinuirea era nedreaptă, și i-a aruncat marfa în obraz. Dusă la poliție și anchetată, după nouă luni a născut. Acasă la ea i-a fost rușine să se mai ducă. Apoi unchi-su i-a mai făcut un copil care a murit. Un bărbat cu care se încurcase a plasat-o la un bordel. După cîțiva ani, venind în vizită la unchi-su, i-a înfipt în ochi un ac lung de pălărie. A fost condamnată la zece ani închisoare. A murit acolo la treizeci de ani.

Ascultasem povestea fără să arăt cît de puțin mă impresionase, cît de teatral mi se păruse totul. Asemenea

subiecte citisem cu zecile în fasciculele romanelor ieftine editate de celebrul Ignatz Hertz. Pentru dînsa, dacă cumva era adevărată, avea desigur, o rezonanță specială. Dar pentru un străin ? Nu înțelegeam ce dorește de la mine : s-o consolez, s-o compătimesc ?

– Și cine era această femeie ?

– Mama lui Remus.

Parcă cineva mă împingea din spate s-o urechez.

– Da, am privit-o ținută, tristă poveste. Dar, nu vă supărați, am impresia că la mijloc este o confuzie. Soțul dumneavoastră este fiul legitim al unui dentist și al unei funcționare la CFR, ambii părinți locuiesc la Timișoara. Dumneavoastră, în calitate pe care o aveți, ar trebui să cunoașteți acest lucru. Cît despre mine, pot să vă asigur că nu sînt un naiv. Îmi permit deci să vă întreb cine sînteți, care este exact motivul vizitei dumneavoastră și, dacă este posibil, rostul acestei fantezii. Ce doriți de la mine ? Sînt convins că nici un bărbat n-ar fi în stare să vă refuze ceva.

MARILENA

Omagiul mut, insolent, al ochilor lui cenușii, cu genele absurd de lungi, m-a intimidat, dar mi-a făcut plăcere. Un lungan obraznic, cu părul în dezordine, pe rînd timid, emotiv sau îndrăzneț, mă fixa ca pe o femeie dispusă la o aventură. Nu durase mult tăcerea noastră care putea deveni periculoasă pentru mine ; eram singuri. Nu-l credeam capabil de violență, însă în spatele lui se afla un divan cu perne multe, îmbietoare și mă înspăimîntam la

gîndul că n-aş fi fost în stare să rezist unui atac direct. Stăteam faţă în faţă, foarte aproape, răsuflarea lui devenise iritantă. I-am spus cît am putut de rece, neted, fără inflexiuni :

– Vă cer iertare pentru povestea născocită pe de-a-n-tregul (numai eu ştiam cît de adevărată era !); motivul care m-a adus la dumneavoastră este altul. Am aflat că vi s-a desfăcut contractul de muncă. Mi-a spus-o soţul meu şi s-a bucurat...

– Nu mă mir. Îl cunosc foarte bine.

– Tocmai aici e nodul şi pentru aceasta sînt acum aici. Vă înşelaţi. Nu-l cunoaşteţi, după cum nici el nu vă cunoaşte, deşi aţi fost alături atîta ani. Ştiu că a contribuit la prima excludere. Fusese convins că a procedat corect. Cînd aţi fost reintegrat, a avut mustrări de cuget pentru nedreptatea pe care vi-o pricinuisese. Are o încredere oarbă în judecata celor mai mari ca el. Şi-a primit pedeapsa cu seninătate, convins că o merită. Dar acum cînd aţi fost exclus pentru a doua oară, a tras concluzia că şi prima dată avusese dreptate şi s-a bucurat că intuise bine. Cu toate maniile, curiozităţile, egolatria şi idolatriile lui, este un om cinstit.

– Mda...

– Îmi vorbise atît de des despre dumneavoastră, despre munca şi erorile comise, încît am reuşit să-mi formez o părere şi acum, în aceste clipe, am sentimentul nealterat că discut cu un vechi prieten.

– Mulţumesc...

– Ştiu ce s-a întîmplat a doua oară. Personal, cred că e o prostie sinistră. Nu ştiu cum se va rezolva, nici nu mă interesează prea mult, ca să fiu sinceră. Nu este nici prima, nu va fi nici ultima nedreptate, sîntem destul de curajoşi amîndoi pentru a nu ne ascunde pe după deget. Poftim, am început să comentez... Le cam încurc, nu-i aşa ?

– Nu. Continuați. Ați rămas la ascunsul pe după deget...

– Puteți rîde, desigur. Avînd certitudinea că sînteți cînstit...

– De unde această certitudine ?

– O să vă spun altădată. Deocamdată, ținînd cont că și Remus este la fel de cumsecade, aș vrea să stați de vorbă, să risipiți neînțelegerea care v-a despărțit. Asta-i tot. Soțul meu nu știe de această inițiativă, nici nu cred că va accepta, dar o să încerc să-l conving. Nu-i așa că sînteți de acord ?

N-a refuzat. Era evident că nu-l ițteresa Remus. Urma să mă revadă, parcă i-aș fi acordat o ițîlnire de dragoste. Il cucerisem și mă bucuram de parcă m-aș fi ițdrăgostit.

TOMA

Ieșisem de la Alimentara, printr-o ușă din spate, cu două pachete mari ițvelite ițn ziare și, trecînd pe lîngă zecile de oameni care așteptau deschiderea magazinului iăț fața ițntrării principale, m-am ițndreptat spre casă. Responsabilul, vărul lui Georgescu, mă servea prietenește : activa și iăț comitetul de luptă pentru pace. Nu-mi lipsise nimic iăț zilele iăț care ne pregăteam pentru Festival. „Lămuriți oamenii, primim oaspeți de peste hotare care vor duce cu ei amintirile de neuitat ale ospitalității românești, explicați-le că acest festival este o formă a luptei pentru pace, realizați unitatea cea mai largă iățre toți oamenii cinstiți, făceți-i să priceapă politica guvernului nostru“, ne recomanda Georgescu la ședințele de prelucrare.

Adevărat și ușor de spus ! Dar mă uitam la fețele oamenilor care așteptau să cumpere puțină marmeladă... Și asta se găsea rar.

Am dus pachetele acasă, două lădițe de marmeladă și un kilogram de unt. Untul, pus într-un castron de supă acoperit cu apă, l-am dus în pivniță la răcoare. Jumătate dintr-o lădiță urma să i-o dau lui Ilie, cealaltă lui Mimi. Și mie și lui Paul ne plăcea marmelada întinsă pe o felie de pâine unsă cu unt. Seara și dimineața, asta mîncam. Cîteodată și un ou. Făcusem o combinație cu olteanul, care, după ce lăsase cobilița, plecase la țară. Un debitant îmi făcea rost la două săptămîni de cinci sute de cutii de chibrituri pe care i le plăteam cu suprapreț. Olteanul, care venea din cînd în cînd și-mi aducea cîte o pasăre-două, începuse să colinde satele din jur preschimbînd chibriturile în ouă. O cutie de chibrituri, un ou. Chibriturile și gazul se găseau anevoie la țară. A mers cît a mers, pînă într-o zi cînd a fost prins și bătut.

— Bine i-au făcut, mi-a spus Paul. Ar trebui să te lași și dumneata de asemenea treburi. Nu-ți fac cinste.

— Dar bine, omule, nici acum nu ți-au venit mințile la cap ? De ce nu-mi face cinste ceea ce fac ? Că vreau să mînc un ou ? Nu spun că mor de foame, dar vreau să mînc bine, asta nu-mi face cinste ? De ce ?

— Dumneata vorbești, căruia nu-ți lipsește nimic ?

— Închipuiește-ți atunci cum vorbesc ăia care n-au. Ție ce-ți pasă ? Ai stat vreodată la coadă, să vezi ce se petrece acolo ? Toată ziua scrii, citești, te plimbi, mîncarea îți vine de-a gata...

Mi-a părut rău de vorbele mele, dar el mă stîrnise. Eram și enervat, pentru că de dimineață asistasem la o scenă îngrozitoare. Se distribuia lapte. Rîndurile organizate de cu noaptea se destrămaseră, lumea se îmbulzea în față, cîțiva bărbați trecură să țină ordinea. O femeie cu

figura pămîntie și părul aproape alb, cu un copil înfășurat în scutece, se îndreptă direct spre distribuitor.

– Ei, dar multe mai sînteți ! a apostrofat-o unul dintre apărătorii ordinei.

– Asta-i bunică, nu mamă, începu să țipe o femeie din spate, ascuțit, ca un șuier de locomotivă.

– Chiar așa ! mîriise un alt păzitor improvizat. Luați cîte un copil străin în brațe și dați buzna în față, faceți pe deșteptele.

– Copil străin ? se răsti femeia și cu o mișcare violentă prinse copilul într-o mînă, iar cu cealaltă se descheie la bluza prinsă cu un ac de siguranță. Scoase sînul și începu să-l stoarcă în obrazul imprudentului. Copil străin ? Nenorocitul, prăpăditule, na, ține ! și continua să-l stropească pe omul care se ferea speriat. Unii rîdeau cu lacrimi, alții își mușcau buzele furioși, ca și mine, care turbam...

PAUL

V-am zărit pe stradă, te ținea tandru de umăr, nu m-ați observat, erați doar voi pe lume, mergeați cu pași mici, elastici, îi urmăream mersul : vîrfurile picioarelor, apoi talpa și tocul se așterneau lin și maiestuos, numai regiunile știu să meargă așa ; mîinile le balansai într-o ușoară mișcare de echilibru, capul înălțat lăsa să se vadă linia delicată a umerilor și a gîtului... Voiam să mă reped spre voi, n-am avut curajul, mă smucisem și am intrat în cabina unui telefon public. Am privit multă vreme în urma voastră printr-un geam prăfuit și crăpat...

Elvira, dragă Elvira, iartă-mă că îndrăznesc să-mi amintesc de tine, dar te iubesc și nu cred să existe acum un alt rost al existenței mele decât acela de a te iubi. N-ar trebui să mă gîndesc la tine, n-ar trebui să-mi las spiritul să vagabondeze beat sau în delir, ar trebui sufocat, așa ar fi delicat și frumos... Știu, sînt mort pentru tine și nu-i plăcut să te gîndești la morți de care nu te leagă nimic, nici măcar amintirea. Eu nu pot uita banca din parc, ploaia, copacul răsucit ca un fir de iederă din fața casei cu îngeri sculptați, dansul nostru după melodia pe care ți-o fredonam la ureche : *Du bist nicht die erste, aber meine letzte...* A durat puțin și nu e vina ta dacă eu mi-am complicat viața inutil. Cînd ai venit prima oară la mine, stăteam unul lingă altul, tu, cu brațele inerte și ochii plecați, emoționată. Lumina semiobscură a veiozei ne îndemna la îmbrățișări. Nu îndrăzneam. Ți-am strîns mîna, tăceam amîndoi, minutele nu se scurgeau, timpul rămînea pe loc. Într-un tîrziu, ți-ai desprins mîna și ai murmurat : să plecăm. Te-am condus spre casă, te luasem de talie, șoldul s-a lipit de mine, îl simțeam rotund și tare. Brațul meu ți-a încolăcit mijlocul mai strîns. Să ne înapoiem, vrei ? Am făcut cale-întoarsă...

Plecasem de la o întrevvedere absurdă cu Laurențiu.

- Umanismul dumitale este bolnăvicios.
- Pentru că iubesc oamenii și adevărul ?
- Care oameni, care adevăr ?
- Oamenii deosebiți de neoaameni. Adevărul deosebit de minciună...

Marilena Laurențiu ne servise cu fursecuri și urmărea discuția cu brațele încrucișate ca o școlăriță : privea la fiecare dintre noi, ascultîndu-ne spusele cu atenția încordată cu care ar fi urmărit teoriile contradictorii ale unor profesori, teorii din care nu înțelegea mare lucru. Îmi um-

pluse din nou paharul și îl golii, apoi încă unul. Mă amețisem ușor. Mă simțeam bine.

– Tovarășe Laurențiu, eu nu sînt reacționar. A nega, stimate tovarășe Laurențiu, nu înseamnă a spune totdeauna Nu. Negarea, mult stimate tovarășe Laurențiu, cuprinde în sine succesiunea, adică prelucrarea într-o formă superioară a tot ce este înaintat, prea mult stimate tovarășe Laurențiu, adică a tot ce este mai bun și mai frumos din istoria gîndirii și a realizărilor omenești. Sînt un realist, mult prea mult stimate tovarășe Laurențiu.

– Vorbe goale. Negativismul dumatile nu ține de critică, pentru că îl limitezi la un veto fără demonstrații sau justificări. Aceste critici, pe care îmi dai voie să le pun între ghilimele, aceste cuvinte injurioase cu care vrei să incriminezi te așează în postura unui infirm care-și arată plăgile ca să inspire milă. Și cu asta cred că am putea considera încheiată convorbirea noastră.

– Nu am tras concluziile încă, am replicat furios că fostul meu șef, ca niciodată pînă atunci, își păstrase calmul. Și deodată răsări o idee nebunească : trebuia să-l scot din sărite cu orice preț. Am rostit sentențios : Dacă Marilena ar fi pusă la licitație, ca un obiect de preț, mi-ar fi mie adjudecată, pentru că o iubesc.

N-a răspuns, convins că eram beat. Se uita la Marilena, care încremenise într-o poziție ridicolă, cu un fursec înghițit pe jumătate. Întorcînd capul începuse să tușească. Sorbi cîteva picături de sifon și mă privi cu neîncredere decepționată. Trecuseră un minut, două, Laurențiu continua să mă privească deconcertat. Îl făcusem knock-out. Unu la unu. Se ridică de pe scaun și-mi arătă ușa cu degetul. Iar degetul... Tare aș fi avut poftă să i-l retez. Mă jucam cu un cuțitaș de curățat fructe.

– Spune acestui domn, m-am adresat Marilenei care nu-și revenise din stupoare, să nu mai folosească degetul, pentru că i-l tai.

Se apropie de mine, îmi luă cuțitul și-mi spuse rugător :

– Du-te, te rog, te-ai răzbunat, du-te !

Îmi venea să cad în genunchi, să-i cer iertare pentru absurda născocire, nu știam ce să-i spun, nu mă dezmeticisem încă, am fugit ca un ieșit din minți, v-am întâlnit pe stradă, intrasem în cabina unui telefon public și am sunat-o pe Marilena.

Nu voi uita niciodată ședința în cadrul căreia fusesem reprimat. Cred că de la Pilat încoace nu s-au mai spălat pe mâini atîția oameni ca în ziua aceea. Doar Georgescu se dovedise neîntrecut. „Tovarăși, spuse el, nemții știu că Waterloo se datorează lui Blücher și nu lui Wellington, iar englezii vorbesc despre generalul german ca despre un simplu pion în strategia eroului lor național. Dacă Grouchy venea la timp, cui i s-ar fi datorat victoria ? Lui Napoleon sau subordonatului său ? Este cazul să reflectăm.” Vășilescu ceruse explicații amuzat, probabil mai mult ca să se distreze. „Viitorul omenirii, îl lămurii Georgescu, al omenirii dornice de o viață demnă, stă în mâinile noastre strîns unite. Este nevoie de o echipă omogenă, fără Wellingtoni și Blücheri, fiecare la postul său, apărînd același țel comun.”

L-am revăzut de curînd, șef de serviciu la Centrocoop. Bătrîn și uzat. Și tăcut : abia îmi răspundea, monosilabic. Părea că se înscrisese în ordinul călugărilor tăcuți din împrejurimile Ierusalimului. Toată viața vorbise, buzele și limba îi fuseseră uneltele cu care amăgise pe unii, pe alții și pe sine în primul rînd, crezîndu-se astfel pus la adăpost de eroziunile substanțiale, inerente zbuciumului lăuntric.

În parte reușise ; viața i se desfășurase cu seninătate, iubise cu măsură, disprețuise teoretic, urise chiar, dar fără participare afectivă, numai cerebral. Abia acum, spre sfârșit, combustia interioară necheltuită pe parcurs, izbucnind ca un incendiu din mai multe părți deodată, îl răvășise în asemenea hal, încît amuțise de groază. Gura nu-i mai era de folos. Trăia fără suflet. Cînd se trezise punîndu-și întrebările esențiale, răspunsurile se pomeniseră ciocnindu-se, și, în goana de a se lămuri și a-și explica totul dintr-o suflare, se nimicise, mistuindu-se fără urme de cenușă ; pentru prima oară în viață căpătase simțămîntul real de inutilitate ; se simțea gol ca o ladă de scînduri putrezite, bună nici de umplut, nici de ars, fără nici un folos adică. Spunea Grigoriu al nostru : oamenii sînt ca vinul. Se ameliorează îmbătrînind, cu condiția să fi fost struguri de soi.

TOMA

Mă aflu în biroul lui Țucă...

Cumnatul meu murise pe neașteptate. Cu cîteva zile mai înainte îi adusesem niște marmeladă și zece ouă. Îl găsisem plictisit și gînditor.

– Ești cam pansiv, Ilie.

– De unde mai scoți tu cuvintele astea pocite, m-a repezit. Nu știi să vorbești românește ?

– Bine, mă, tu vrei să mă înveți pe mine ? Îmi dai tu mie lecții ? Oi fi tu mai savant ca Țucă sau Grigoriu ?

– Nu mi-e bine, lasă-mă în pace cu prostiile astea,

– Tu ai început.

Nu-mi plăcea figura lui pămîntie, subțiată ca un cioc de barză.

Îl consultase doctorul Firea, adus de mine. Descoperise un început de anghină pectorală, i-a prescris nitroglicerină și liniște.

Îl găsisese coafeza, cu capul sprijinit pe masă, parcă dormea.

— Săracul, îmi povestise ea, îmi tot vorbea despre negustorii de altădată și îi compara cu nepricepuții din ziua de azi. Pe vremea lui, zicea, nu existau cuvintele „nu avem”. Dacă un client cerea hîrtie de scris și negustorul uitase să se aprovizioneze suficient, îl convingea pînă la urmă să cumpere sugativă. Azi, nici nu se uită la tine și-ți răspund „n-avem” de parcă le-ai cere pe datorie... Avea dreptate, săracul, era om cumsecade, a murit de inimă rea.

L-am înmormîntat cu doi preoți și dric cu șase cai. Lucrurile lui le-am dus la mine acasă, n-avea alte rude. Găsisem stofe, lenjerie nouă, chiar și cîteva inele de aur. O parte din lucruri le-am înapoiat unor clienți de la care le luase pentru Talcloc. Tot ce era vechi dădusem de po-mană pentru sufletul lui. Eram gata să arunc ceasul stricat *Minerva* care stătea pe dulap, cînd mi s-a părut că aud ceva zornăind în el. L-am scuturat o dată : nu mă înșelasem : ținea ascuns în el douăzeci de medalii ! Și în caseta de metal a *Adriaticii* încă douăzeci ! Nemaipomenită îndrăzneală ! Începusem să-l prețuiesc mai mult după o asemenea mostră de curaj. Păcat că murise ! Patruzeci de medalii ! Ce să fac cu ele ? Cum să le predau ? Cum să procedez ca să fiu crezut ? „Să mă sfătuiesc cu Paul sau cu Andrei.” Parcă un fulger îmi luminase oreierul vedeam cu ochii minții șirul de oameni din fața băncii. „Da' ce, eu sînt prost ca Ilie ?” Puteam pune mîna în foc că el încasase premiul convenit denunțătorilor. Și nu era de lepădat : douăzeci și cinci la sută... Altcineva nu știa. „Ilie,

Ilie, îmi reproșam amărit, eu sînt vinovatul pătimirilor tale, dar n-ai grijă, îl aranjez eu, cum nici nu visează". La înmormîntare luase parte și Țucă. Îl cunoscuse bine, se înfruptase multă vreme din stofele de costum cu care erau înțesate rafturile. L-am salutat, mi-a răspuns, parcă uitase și el de ceartă.

— A trebuit să moară domnul Pop, ca să ne întîlnim, mi-a spus, de ce n-ai mai dat pe la mine ?

L-am răspuns ceva confuz, nu-i puteam spune ce aveam în gînd și am plecat împreună discutînd despre moarte ca oamenii sănătoși, fără teamă, indiferenți, privind cu o falsă invidie eliberarea de griji pămîntești a defunctului. La despărțire i-am promis că-l voi vizita cîrînd. A doua zi după înmormîntare mă și aflam la el.

— ...Îmi pare bine că te-ai ținut de cuvînt.

M-a primit surîzător, m-a invitat să iau loc și s-a pregătit să mă servească dintr-o sticlă de coniac.

L-am spus în cîteva cuvinte despre ce era vorba : trebuia să știu neapărat cine îl denunțase pe cumnatul meu, iar aceasta o putea afla numai el, deoarece avea posibilitatea să cerceteze dosarele vechi din arhiva tribunalului care îl condamnase.

ȚUCĂ

Din nou omul ăsta de care mă crezusem scăpat. Legăturile dintre noi fuseseră notorii în Palatul Justiției și prin judecătorii. Nu exista avocat mai vîrstnic care să nu-i cunoască șireteniile juridice, erau sute de împricinați cărora le dădusem concursul în procese cu ajutorul lui Toma. Erau suficiente cîteva vorbe spuse la întîmplare sau dina-

dins – aveam destui dușmani – ca fostele noastre relații să apară în adevărata lor lumină. De curind, fusesem propus pentru avansare, aveam suficientă avere ca să nu-mi pese de salariul pe care-l primeam. Duceam o viață tihnită. Și acum apare acest negustoraș încrezător în steaua lui norocoasă și care câștigase o avere cu fabrica de oxigen, după ce-mi făcuse „favoarea” s-o accepte în arendă, în niște condiții neînchipuit de avantajoase și, sub pretextul unei fapte demne de stimă, mă forțează la o acțiune complicată și periculoasă. Dar n-aveam ce face, eram obligat să risc.

După cîteva săptămîni, i-am comunicat că denunțatoarea era o anumită doamnă Mimi.

– O cunoști ?

– Nu prea, mi-a răspuns în doi peri.

MIMI

Fusesem mai solicitată ca oricînd și, dacă nu s-ar fi ivit Toma, aveam posibilitatea să-mi aleg vreun potentat al zilei. În timpul nemților n-o dusesem tocmai rău. Cunoscușeam un ofițer neamț chipeș, pentru care făcusem o pasiune de moment. Fusesse dealtfel și norocul lui Toma, altfel...

Era prin 43. Mă aflam alături de neamțul meu, pe la zece dimineața, pe peronul Gării de Nord, așteptînd sosirea garniturii de Brașov. Ofițerul avea un grad superior, era salutat de toată lumea cu mîna ridicată. Se lăsase un ger năprasnic și, cu toată blana de astrahan în care mă înfolfisem, tremuram de frig.

– Îngheț, să știi !

– În cîteva clipe plecăm, *lieblich*, mă asigură el.

Din spatele nostru apărură doi soldați nemți care duceau un tub de oxigen. Unul îl ținea de talpă, celălalt, de ventil. Coborîră de pe peron, dînd să traverseze peste șine, cînd, unuia dintre soldați îi alunecă mîna, iar ventilul lovi șina exact în muchie... Se auzi deodată un pocnet urmat de un șuierat înspăimîntător care mă umpluse de groază și pînă să-mi dau seama ce se petrecuse, șuieratul deveni din ce în ce mai slab, apoi se opri. Cîțiva brancardieri apărură în goană și ridicară corpul soldatului, cu pîntecul sfîrtecat. Al doilea se alesese doar cu spaima. Un ofițer s-a apropiat de noi, l-a rugat pe Hans să vină în biroul șefului poliției militare germane din gară, să dea unele informații în calitate de martor ocular. Hans, aflasem la Brașov că este inginer, povestise cum se întîmplase, confirmînd spusele celuiilalt ostaș : accidentatului îi înghețaseră mîinile și scăpase tubul. Neavînd capacul de protecție regulamentar, ventilul fusese despicat acolo unde carnea de metal este mai subțire, explicase el. Se pare că este o neglijență a celor doi ostași.

– De ce n-ați pus capacul de protecție ? i se adresă ofițerul neamț cu asprime soldatului, încă speriat de pericolul prin care trecuse.

– L-am rătăcit în fabrică.

– De ce nu l-ați cerut ?

– L-am cerut, dar proprietarul fabricii zicea că a venit fără capac.

– Unde-i fabrica asta ?

Soldatul scoase o factură din buzunar și o întinse. Ofițerul citi tare, scîlciat : fabrik oxighen Toma Ionescu...

Îngălbenisem.

– Ce este ? mă întrebă Hans în șoaptă. Ce s-a întîmplat ?

– Îl cunosc pe Toma Ionescu, este unchiul meu, soldatul minte, Toma este un om cinstit, nu se zgîrcește el pentru un capac. Te rog, spune-le asta !

Hans mă strînse drăgăstos de umeri, se aplecă spre urechea anchetatorului și-i șopti ceva. Între timp sosise și trenul de Brașov...

Mă iubise și un primar, dar îl părăsisem pentru că dărimase cu tancurile casele oamenilor ; îl rugasem s-o cruțe pe a unui văr și nu se lăsase înduplecat. Rudei mele, de necaz, îi dădusem bani să-și facă altă casă, dar să scrie pe toate zidurile cu litere mari : DISTRUSĂ DE PĂRINTELE ORAȘULUI, RECONSTRUITĂ DE M I M I...

Intrase pe ușă, îl așteptam într-o rochie de casă din voal străveziu și purtam medalia pe care mi-o dăruise cu mulți ani în urmă, dar se repezise la mine și, după ce mă înjură ca pe ultima femeie de stradă, începu să dea în mine.

– Ticăloaso, l-ai denunțat pe cumnatul meu, din pricina ta a făcut pușcărie, din pricina ta a murit.

Plîngeam, mă durea spatele, îmi ardeau obrajii de durere, iar el mă izbea fără cruțare, fără să se uite, cu palmele și cu pumnii, unde nimerea. Eram convinsă că mă va omorî.

– De unde ai știut ? urlă el în timp ce mă lovea.

– Chiar de la el, nu mai da, mă doare.

– Care el ?

– Domnul Pop.

Atunci se oprise, gîfîia. Obosise sau i s-a părut că nu a auzit bine.

– Cum ai spus ?

– Domnul Ilie Pop.

– Cînd ?

– Într-o noapte, se lăudase că are două mii... Mi-a promis o blană, m-a înșelat...

Murmurase : „Măgarul, boșorogul, șase cai, doi popi... de ce nu învii, Ilie, să te mai îngrop o dată...” O săptămână nu ieșisem din casă, obrazul mi-era tumefiat, eram decisă să-l părăsesc. Oh, de ce nu-l lăsasem atunci pe mîna nemților, să-l taie bucățele !

TOMA

„Despre morți numai bine” se spune, dar, Doamne iartă-mă !, dobitocul tot dobitoc rămîne. Moartea-i ca legea: nu operează retroactiv. Numai un idiot putea să mărturisească unei femei avide după aur și mătăsurii un astfel de secret. Și eu care îl bănuisem pe Andrei contabilul ! Se pare deci că nu mă înșelam în aprecierea oamenilor. Îmi părea rău că la un moment dat avusesem îndoieli în privința cinstei lui. Îl vedeam rar, eu eram absorbit de treburile mele, el cu ale lui, pe care începuse să le ia în serios.

Preotul Samoilă fusese dat afară din Comitet, apoi i s-au cerut scuze și a fost rugat să revină. Cînd mă burzulisem în fața lui Andrei și l-am întrebat cum devine treaba, mi-a răspuns ca pe vremuri, glumind :

- Noi nu sîntem colecționari de greșeli.
- Na, că m-ai dat gata ! Păi bine, domnule, cu chestii de astea poți să justifici orice.

Discutasem și cu Paul problema asta.

- Cu „am zis”, „n-am zis”, nu sînt de acord și nici nu voi fi vreodată, i-am spus. Nu-mi plac oamenii care-și schimbă părerile de la o zi la alta.

- Dumneata consideri nestatornicia un defect, nu ? mă întrebă Paul.

– Și nu-i așa ? E tot un soi de minciună.

– Nu prea, zîmbi el îngăduitor. Dacă nu reprezintă o dare înapoi, pe plan ideologic poate însemna progres.

– Marafeturile voastre filozofice, mormăisem ; odată și odată o să-ți dovedesc eu ție că ciungul este om întreg.

Paul se așază pe scaun și ridică privirea spre mine. Așa cum se uita de jos în sus, cu capul lăsat puțin pe spate, îmi amintise de un fel de supraveghetor care, pe vremuri, urmărea urcușul pe un stîlp de lemn al unui lucrător încălțat cu niște gheare de oțel și apoi îi dădea indicații cum să lege firele electrice. Adică mă considera un fel de ucenic pe care îl înveți cum să facă și să dreagă. „Ehei, băiatule, o să-ți arăt eu imediat, dacă-i vorba să mă crezi un nepriceput, că mă pot ridica și eu în sferele înalte ale teoriei, cum zice Andrei, că pot și eu să fiu «principial». O să cam rămii cu gura căscată, băiatule ! În anii ăștia multe mi-au intrat în cap...”

– Și cum spuneai despre darea înapoi ?

– Nu-i deloc complicat, cum ți se pare. Ce înseamnă o noutate ? Noutate înseamnă schimbarea vechiului, nu cîrpeala sau înlocuirea lui cu alte vechituri, așa e ?

– Așa e ! Dar cînd se ivește o astfel de noutate, să rămînă trainică la locul ei, nu să vină și să revină ca o plimbare pe bulevard. Să stea acolo, pînă la ivirea unui „mai nou”, așa e ?

– Da, dar lasă-mă să-mi termin ideea. Mersul înainte poate fi frînat uneori, iar dacă rămasul pe loc nu poate fi considerat succes, alunecarea înapoi constituie cert o înfrîngere pe plan moral.

– Pe toate planurile, l-am completat. Mă gîndeam la brînză care se scumpise.

– Vezi dumneata, tată, discutăm despre nou și nu știm exact cum poate fi definit. Nu-l putem deosebi de vechi, demarcîndu-l cu hașuri, ca teritoriile pe o hartă geografică.

– Pe mine nu mă interesează definițiile. Cu astea să se ocupe teoreticienii care se joacă cu cuvintele ca altă dată noi, copiii, cînd azvîrleam banul potrivindu-l pieziș, ca din aruncătură să cadă pe „luat”. Eu pot deosebi noul de vechi. Am cele cinci simțuri intacte.

– Bine, bine, replică el puțin enervat, dar nu înțelege că reîntoarcerile la cele vechi te fac pe dumneata să dai termenului „nestatornicie” tocmai acel sens viciat de care vorbeai la început ?

– Dragă Paule, nu trebuie să te enervezi, dacă știu unele lucruri, nu înseamnă că nu aș mai avea multe de învățat. Dar cum ți-ar veni, de pildă, ca o femeie să-ți spună vreodată ca o laudă : cît ești de nestatornic !

– Tată, tată, vulgarizezi ideea !

Deși mă dojenea, simțeam la el o oarecare satisfacție că mă pricep puțin, dar, taie-mă, spînzură-mă, nu pot să-l înțeleg cum poate evalua el evenimentele privindu-le echilibristic, cu capul în jos și picioarele în sus. Vine dumnealui și-mi întinde un fel de băutură improvizată din ierburi și descîntece modernizate și spune : „Bea din adevărul nestatorniciei”. Ei bine, eu mă înec, mă înăbuș. Tot dumnealui îmi vorbește despre egalizare. El are cinci sute de lei pe lună, Andrei patru mii, iar madam Georgescu cîștigă șapte-opt. Nu sînt invidios, niciodată nu mi-a părut rău de cîștigurile altora, dar mai bine ar fi să-și pună lacăt la gură...

Astea voiam să i le spun lui Paul, dar mi-era teamă că se va înfuria de-a binelea. Era și-așa destul de amărît. Lovitura primită îl doborîse. Se pare că se încurcase cu o femeie : lipsea des de acasă noapțile, ceea ce nu i se întîmplase de mult. Era tot agitat, se frămînta mereu, nu-mi dădeam seama dacă din dragoste sau din ură, că-n ambele cazuri cam la fel te porți. Din cînd în cînd îl chema

pe Petre la telefon, dar fără nici un chef, parcă ar fi știut dinainte răspunsul.

Mi-am amintit de un alt teoretician : Andrei. Venise vorba despre un tânăr care se spînzurase pentru că fusese dat afară din facultate.

— De ce, domnule ? Pentru că a avut ghinionul să se nască dintr-un tată moșier sau fabricant ?

Îmi ținuse o teorie despre lupta de clasă, motorul care împinge...

— Dar cu domnul Tolstoi moșierul cum rămîne ? Dar cu domnul Petofi, sau cum l-o fi chemînd, poetul ungur, nobil din moși strămoși ?

— Totdeauna au existat oameni superiori care, alăturîndu-se mulțimilor asuprite, au luptat împotriva clasei lor.

Păi dacă e așa, eu care sînt un om cîstit, care sînt convins că lumea nu-i bine orînduită, de ce să nu mă înscriu și eu la comuniști ? La mine nici măcar nu s-a modificat conștiința ; totdeauna am crezut așa și din punctul ăsta de vedere îi sînt superior și lui Țucă, și lui Andrei, și lui Georgescu. Să văd ce figură o să facă atunci cînd îi voi ruga să mă recomande pentru înscriere ! Sau să cer recomandarea lui Săvulescu și chiar a lui Pantelimon. Ei știu că sînt om de treabă. Sau, mi-a venit o idee mai bună, mă voi consulta cu Petre, este cel mai competent.

PAUL

Treceau săptămîni, luni, nu reușisem să alung amintirea chinuitoare a Elvirei. Încercam să mă conving că în fond era o egoistă, dornică de plăceri vulgare, că se amu-

za colectînd adoratori pe care să-i trateze cu brutalitate, că era stupidă și mincinoasă, de o simplitate fără margini, ca atîtea alte femei. Încercam s-o văd în ipostaze ridicole, absurde, ca pe o femeie de stradă vopsită strident, respingătoare, căutam să-i pîngăresc imaginea, dar din nefericire femeia care se înfățișa ochilor mei închiși avea trăsăturile aceluia copil la care visasem în toată perioada despărțirii. Iar contrastul dintre ceea ce îmi doream să fie și ceea ce reprezenta ea în realitate constituia o continuă sursă de surpriză și durere.

După întrevvedereea dementă cu Laurențiu, mă întîlnisem cu Marilena în oraș. Puțin stîmjenită la început îmi povestise apoi cele întîmplate după plecarea mea.

Laurențiu nu se mișcase din loc. Apoi, pe neașteptate, începuse să rîdă straniu, ascuțit. „Regie de înaltă clasă, mari actori, punerea în scenă mai presus de orice critică, te felicit !”

— N-am răspuns, orice cuvînt ar fi fost periculos, exista riscul unei dezlănțuiri și mai cumplite. Ai plecat la timp. Cred că dacă mai rămîneai s-ar fi petrecut lucruri oribile. Eram înmărmurită de bănuiala lui absurdă și nu știam cum să procedez. Atunci a sunat telefonul. Am alergat spre el, de teamă ca sunetul clopoțelului să nu înceteze, eram sigură că ești tu...

Ne-am plimbat apoi pe stradă fără să vorbim, detașați de lume, de noi înșine, oamenii au dispărut, totul devenise străveziu și eram încredințați că trecem nevăzuți. Nu gîndeam nici unul dintre noi, simțurile ni se atrofiaseră, nu mai existam, era un soi de moarte aparentă din care ne re-veneam treptat, odihniți, calmi, cu mințile limpezi.

Ne aflasem pe trotuarul transformat în terasă al unei cofetării și atrăsesem atenția unui grup de tineri... Nu știu de ce... Păreau prinși în convorbirea lor șoptită, dar mimau naiv dezinteresul față de noi și de tăcerea noastră zgo-

motoasă. Ne-am așezat la o masă și am pufnit, cu gura în palmă, culpabili. I-am cuprins încheieturile mîinii moi, catifelate, degetele atîrnau egale ca niște ciucuri albi de dantelă croșetată și începusem să număr zvîcnirile arteriale, bătăile inimii : mă privea întrebătoare și, acoperindu-mi mîna cu cealaltă, îmi ascultă și ea pulsul.

– Consultație reciprocă, spuse ea încet.

E o nebulie, mă gîndeam, cine e această femeie care aștepta un răspuns, cum am ajuns aici ? De ce nu-i mărturisesc ce se întîmplă cu mine ? Ce să mărturisesc ? Încercasem să mă conving că acțiunea mea era stupidă, dar în adînc îmi părea că această aventură în care mă angajasem avea caracterul unui lucru definitiv și dorit. Dorit ? Nu știu, nu știu, e imposibil, îmi spuneam. Și de ce să nu fie posibil ? Cine se împotriva ? Nici măcar Elvira nu-mi stătea în cale, altceva, un zid se înălțase între mine și ea și împiedica puținele cuvinte să treacă. Și mai erau și alte lucruri ; mai tirziu, zidul dispăruse, dar acele lucruri tăcute, nu știam nici măcar ce reprezintă, se opuneau în continuare. Nu, Elvira nu. Femeia din fața mea îmi plăcea și deodată mi-am închipuit-o în brațele mele. Atunci șoptisem : da, te iubesc.

Întinerise de tot, puțin sfioasă, roșie la față ca o adolescentă, fericită că ascultase cuvintele așteptate. Am plecat făcînd planuri de viitor.

– Ar fi monstruos să mă prefac, pentru a-mi apăra dragostea. Chiar de mîine plec. Voi locui un timp la o prietenă. Pentru casă, voi apela la Tanța Gheorghiu, am copilărit împreună la Galați după ce ieșisem de la orfelinat ; cele povestite, cînd am fost la tine, se refereau la mama.

Ne-am despărțit în apropierea locuinței. I-am sărutat mîna, o ținusem strîns lipită de gura mea, apoi i-am cuprins capul în mîini. Buzele ei miroseau a gutui coapte.

Atunci mă cuprinsese un minunat elan de prospețime, de fericire, de parcă tot timpul vieții mele nu aș fi așteptat decât acele clipe : descoperisem rostul adevărat al buzelor și le foloseam beat de noutate.

— Te caut eu, mi-a spus dezmeticindu-se, nu știu numărul de telefon al prietenei mele. A, dar îi cunoști soțul. Vasilescu, fostul tău șef.

TOMA

Cele patruzeci de medalii găsite la Ilie mă ardeau. Nu-mi venea să-l întreb pe Andrei (mă răzgândisem, prea devenise principal...), iar Paul de unde să știe ? Mă informasem pe ocolite, nu exista o cale legală. Poate cu martori, dar de unde să-i iau ? Parcă-l văd pe *nuștiucine* întrebându-mă : „De unde nu știm că mai ai ?” Dobitocul ! În ce încurcătură mă băgase. Să fac o salbă, mă gîndeam. Cunoscusem un bijutier cinstit care murise. Mai știam unul... Comandasem o brățară pentru Mimi. Îi plătisem pentru o sută cincizeci de grame, era foarte frumos lucrată, din niște paralelograme înorustate prinse între ele cu cîte două lăntișoare subțiri. Un negustor de pe strada Carol, căruia i-o dădusem s-o marcheze, mi-a spus, cum a luat-o în mînă, că trebuie să fie plumb acoperit cu o pojghiță de aur și mi-a dovedit pe loc înșelăciunea. M-am înapoiat la bijutierul șarlatan, i-am tras două perechi de palme și dacă nu ar fi avut norocul, așa vine vorba, să-i fie copilul internat în spital, îl dădeam pe mîna autorităților. Era însă atît de îndurerat de soarta copilului,

încît mi se făcuse milă și l-am iertat. Îmi înapoie banii și-mi mulțumi din suflet. Brățara, se scuzase el într-un fel idiot, n-o confecționase special pentru mine, ci pentru cineva care trebuia să plece în străinătate, dar persoana fusese arestată pentru altele... Mă găsisese atunci pe mine ca să mi-o plaseze, măgarul ! Mai tîrziu aflasem că toată povestea pe care mi-o înșirase fusese ticluită, că jucase un teatru nemaipomenit, copilul nu fusese bolnav, n-avea copii. Se mutase de la vechea adresă, iar cînd dădusem peste el era prea tîrziu : devenise responsabilul plin de prestanță al unui magazin de bijuterii din centru. Lucra frumos, dar cum să mai ai încredere într-un asemenea pungaș ? Unde te învîrteai, dealtfel, numai de coțcari aveai parte. O mare parte dintre vechii afaceriști se aciuiseră în comerțul de stat. Ce mai conta leafa ? Responsabili, vinzători, casieri, parcă se întreceau care să fure mai mult. Mă întilnisem cu olteanul. Lucrase la început la o întreprindere de construcții ca muncitor necalificat. Avea patru sute opt zeci de lei pe lună. „Dădui zece mii și intrai vaimburș la *Ambasador*. Putui să mă angajez și la *Ateneu*, dar îmi cerură douăzeci. Sînt mulțumit și aici. Îmi ies trei mii cinci, trei mii opt, lunar. Scosei de mult banii de filodormă.” Și Paul avea cinci sute de lei ! Soția lui Georgescu era casieră la OCL Pîinea. În fiecare seară trecea pe la douăzeci și ceva de magazine să preia banii încasați, iar fiecare dintre responsabili o onora cu cîte cincizece lei. Două sute, două sute cincizeci pe zi, șapte mii cinci sute lunar ! Fantastic ! Și asta îmi povestise chiar ea. Iar Paul, cinci sute ! Nu voise să-și vadă de meseria lui, parcă se pedepsea singur, aveam impresia că vrea să ispășească niște greșeli. Dar ce greșeli ? Se considera martir ? „Mintuirea n-o aștept de la Dumnezeu, ci de la oameni, zicea el. Bigoții îl așteaptă pe Mesia să salveze lumea, dar el se află în fiecare dintre noi.” Iar oamenii

i-au dat o mîntuire de n-o mai uită. Aşa-i trebuie. Se crede buricul pămîntului. Găsisem odată nişte însemnări ale lui. „Încerc să chibzuiesc calm, să privesc faptele de la mică înălţime, cînd impresiile nu sînt deformat de depărtare. Dar nu e bine. Apropierea reţine privirea pe un singur punct, conduce la singularizarea gîndirii. Depărtarea cere un ochi experimentat, călător, care opune lucrurilor izolate ansamblul unui tablou. Nici aşa nu-i bine. Fata Morgana apare la orizont.”

Vorbe-n vînt! Foaie verde micşunea, unde-mi sînt galoşii...

„Doar mcartea m-ar putea împiedica să cred şi să sper în îndreptarea unor stări nefireşti ale omeniei noastre.”

Foarte frumos ! Cam aşa ceva îmi spusese şi Petre cînd m-a primit în audienţă. Dar Petre nu se smiorcăia...

„Oare arivismul a devenit o formulă etică ? Aud un hohot de rîs.”

E bolnav, ce mai calea-valea ! Îl sfătuisem să meargă la un medic de nervi, nici n-a vrut să audă. I-am spus să se însoare, găsisem o dentistă, cîştiga foarte bine, avea un apartament elegant şi era frumoasă foc ! Mi-o recomandasese Ţucă, odată cînd mă duruse o măsea. Nu prea aveam de-a face cu dentiştii ; dacă ar fi avut mulţi clienţi ca mine, se desfiinţau facultăţile lor. La cincizeci şi cinci de ani nu-mi lipseşte nici un dinte. Se minunase şi dînsa. „Aveţi dinţi de reclamă pentru Nivea.” O întrebaseram în glumă dacă nu vrea să se mărite. Îmi spusese tot zîbind că încă nu găsise un pretendent. I-am arătat fotografia lui Paul pe care o port totdeauna la mine şi am adăugat că este mai chipeş în realitate şi, pe deasupra, avocat. Rîse amuzată şi-mi plombă măseaua fără să simt cea mai mică durere. I-am dat onorariul cuvenit, m-aşteptam să refuze, dar fata era prevăzătoare şi practică : pînă să-mi

fi devenit noră... Lucra la policlinica din cartier, îi vorbisem lui Paul pe ocolite, i-am spus să-și revizuiască și el dansura, parcă vorbeam la pereți, mă privise cu indulgență, zîmbise contrariat, dar nici nu catadicsise să-mi răspundă.

Îi telefonasem lui Petre de cîteva ori. Ba că nu era acolo, ba să-l scuz că e foarte ocupat, îmi spunea mereu secretarul, încît credeam că nu voia să mă primească și eram gata să-i trimit vorbă că intrase în comă, cum îl spe-riase un fost vinzător rămas fără slujbă pe, Dumnezeu să-l ierte, dobitocul de cumnatul meu. Acesta refuzase să-l primească, trimițîndu-i vorba prin servitoare că nu-l cunoaște, nu-și amintește de el. Omul plecă, dar spuse fetei să che-me urgent medicul că stăpîn-su e grav bolnav. Ilie primind mesajul se sperie și trimise fuga după autorul neplăcutului diagnostic. Cînd acesta intră în casă, Ilie se repezi cu bra-țele întinse : „Ce mai faci ? Nu știam că ești dumneata"... pampam, tararam, cum de bănuise că-i bolnav, într-ade-văr îl înțepă inima. „Stimate domnule Pop, răspunse me-dicul improvizat, numai oamenii în comă nu mai recunosc pe nimeni."

Cu Petre mă înșelasem. Într-o zi, dădu ordin să fiu primit. Îmi lăsase un bilet la poartă. Mi-a ieșit în întîmpi-nare, m-a poftit să iau loc într-un fotoliu și după ce a comandat două cafele negre, m-a întrebat ce neazuri mă aduc la el.

Bineînțeles, m-am informat întîi dacă știe cumva cînd se va rezolva problema lui Paul.

Mi-a răspuns cîstit : „Paul trece printr-o puternică criză de conștiință, normală la un om cîstit. Lovitura l-a zdruncinat, dar își va reveni. Este pe cale formarea unui nou climat în aprecierea oamenilor și a faptelor, au fost cîțiva ani aspri nu numai pentru el ; comunică-i din partea mea, i-am spus-o și personal, să continue să aibă încre-dere, forța partidului se regenerează neconținut..." Și încă

o mie de lucruri frumoase. Și-l credeam, pentru că mi le spunea Petre, iar Petre nu mă putea minți. Apoi i-am spus că aș vrea să am o părere de la el în legătură cu un pas important pe care vreau să-l fac : avînd în vedere că tot ce mi-a spus corespunde exact ideilor mele despre lume și viață, că din acest punct de vedere aș putea să mă consider comunist, crede el că aș putea face o cerere de înscriere în partid ? Îmi vorbise la fel de sincer și de limpede : „Foarte bine că aveți asemenea convingeri, nu sînteți singurul, cunosc activitatea pe care o desfășurați în cadrul acțiunii de luptă pentru pace. Continuați-vă activitatea pe această linie. De ce aveți nevoie să vă înregistrați în partid ? Să știți, sînt poate cam brutal, nu vă va aduce nici un folos practic. Desigur, este o cinste să fii membru de partid, dar la fel de cîstit puteți acționa alături de noi, dacă, așa cum afirmați și vă cred, idealurile coincid. Poate că în momentul acela de răscruce din viața dumneavoastră, cînd ați fugit de-acasă, dacă în loc să fi intrat ucenic la un negustor, ați fi pătruns într-o fabrică, altul v-ar fi fost drumul. Vă amintiți cînd veneam la fabrica dumneavoastră de oxigen să schimb tuburile"... Aici l-am întrerupt : „Nu era fabrica mea, o aveam în arendă". „Știu, știu", și a continuat : „...mă priveați ciudat, îmi dădeam seama că m-ați recunoscut în copilandrul care-i aduceam lui Paul manifeste clandestine și mi-era teamă că mă veți denunța. N-ați făcut-o numai pentru Paul, ci pentru că aveți mult suflet. Repet. Continuați-vă activitatea, explicați oamenilor de bună-credință țelurile noastre, încercați să vă formați o imagine mai clară asupra măsurilor adoptate, să știți, nu sîntem îngeri sau făcători de minuni, sîntem la început, va fi încă greu, dar ascultați-mă, feriți-vă să dați sentințe, nu dați crezare șoaptelor răuvoitoare. Puteți să vă îndoiiți de cinstea unui membru de partid, a zece, a o

sută, uneori pe bună dreptate, dar nu se poate să n-aveți încredere în partid, tovarășe Ionescu."

Plecasem mulțumit. Îmi spusese : *Tovarășe Ionescu ! Mare diplomat Petre ! Știa că mă cucerește cu astfel de vorbe. Tovarășul Ionescu ! Ia te uită, domnule !*

ELVIRA

Cineva deschise ușa și din sala mașinilor năvăliră în biroul nostru sunetele seci, obositoare ale aparatelor de perforat cartele, sunete barbare, monotone, de tam-ta-muri, cu care încă nu mă obișnuisem.

– Închide ușa ! strigă Felicia.

Omul se supuse și zgomotul nu se mai auzi.

– *Vino-ncoa, Elvira, să-ți arăt ceva...*

Eram de curînd angajată la Statistică. Intrasem de curiozitate în sala mașinilor și m-am instalat lîngă o fată cu ochii verzi și gravi. Ea ridicase capul, mă privise cîteva clipe mirată și continuase lucrul bătînd în clapele unei mașini. Celelalte fete zoreau și ele, cu ochii pironiți pe niște formulare ; uneori se zgîiau la unele cifre scrise neciteț, după care continuau să muncească. O mașină nu funcționa, mi se părea că stă stingheră și tristă. Miinile fetei cu ochii verzi băteau clapele negre cu mișcări precise și repezi. Îmi făcea impresia că asist la descifrarea unei complicate teme muzicale. Plecasem, mă simțisem de prisos ca și mașina singuratică. Aflasem ceva mai tîrziu motivele acelei încordări nervoase a fetelor : se aflau în întrecere socialistă...

Recitesc acum însemnările privitoare la această întîmplare banală, care atunci mă impresionase atît de grozav : mă aflu într-un templu al muncii, ascultam o simfonie a muncii, asistam la concertul muncii și altele la fel de bombastice și puțin ridicole. Desigur, senzațiile trecute nu pot fi rețrăite cu aceeași intensitate, dar știu neîndoielnic că acestea erau simțămintele care mă cuprinseseră atunci și pe care le înșiruisem sinceră, naivă, emoționată și fericită. La nouăsprezece ani, crezi sau nu crezi, starea neutră este caracteristică oamenilor sceptici, maturi sau maturizați prin experiență, iar eu nu purtam cu mine decît încrederea în cuvintele instructorului de UTM pe care îl divinizam. Acesta începea ședințele căutînd cuvinte și legături, maltratînd sintaxa și corectîndu-se, ezitînd, ajungînd totuși la idei mari pe care le desfășura simplu și încheia totdeauna fără nici un fel de frază lozincardă, după care am fi fost obligați să aplaudăm. N-avea nici un fel de cultură generală, cum se spune. Ne citise cîndva un material despre Beethoven, iar *genialul* fusese înlocuit, în oarba lui neștiință, cu *generalul*. Toată clasa izbucnise în rîs, el se opri din citit și ne întrebă trist : „Iar am greșit ? Îl iubeam pentru sinceritatea, pentru încrederea lui, pentru ochii cinstiți și buni. Ne spusese : aveți multă carte, eu foarte puțină, îmi vine greu, dar, dăduse din umeri, așa este sarcina, știu că fac greșeli, vă rog ajutați-mă, mă chinuiesc pînă învăț, dar învăț. Rîsul vostru nu mă stînjenește, dar nu vă mulțumiți cu atîta, arătați-mi, considerați-mă un coleg mai slab rămas în urmă cu învățătura, nu pot decît să vă mulțumesc.” După un an nu mai rîdea nimeni de el și, fără să ne dăm seama, îl admiram și îl prețuiam din ce în ce mai mult, iar cînd ne vorbise despre întrecerile socialiste pricepusem tot, aflasem tot ce se scrie în cărți despre ele... Dar senzația pe care am resimțit-o stînd lîngă fata cu ochii verzi întrecuse orice închipuire.

Încercasem, stimulată, să întreprind și eu ceva în secția de codificare unde fusesem repartizată. Am propus ridicarea normei, dar aproape toți colegii cu care discutasem în prealabil se zburlișeră, iar unii dintre ei îmi atrăseseră atenția cu destulă lipsă de delicatețe că nu era cazul să-mi dau arama pe față, puteam să mai țin ascunsă dorința de a mă afirma. Plinsesem de ciudă, totuși în prima ședință sindicală arătasem că este foarte posibil să mărim norma cu sută la sută. Nu discutasem în prealabil nici cu șefa serviciului, nici cu președintele sindicatului, Podoleanu, un om tare inimos. Venită pe neașteptate, propunerea fusese „luată în studiu”. Mă susținuse un contabil de la secția „cartare”, Ștefan. Făcea parte din comitetul sindical. Vorbise despre datele prelucrate de noi, în aparență neînsemnate, dar pe care se baza Comisia de Stat a Planificării pentru trasarea planurilor de stat, că prin interpretarea lor poate fi întrezărit viitorul luminos al țării. Nu m-așteptam, el fusese unul dintre aceia care mă acuzașeră de carierism și de atunci nu-l puteam suferi. Antipatia se îngroșase mai târziu și din alte motive. Cu ajutorul lui Podoleanu obținusem aprobarea direcției pentru prezentarea unei piese de teatru cu prilejul sărbătoririi zilei de 7 Noiembrie, repetițiile urmînd să înceapă cu o oră înainte de sfîrșitul programului. Ștefan asista cu regularitate la repetiții și ne tot întreba : „nu ar fi cazul să renunțați ?... În afară de ora pierdută din munca profesională, nu veți reuși să învățați rolurile, mai sînt cinci-șase zile, vă faceți de rîs... Personal nu am nimic contra, dar dacă vreun tovarăș se îmbolnăvește...”. Dacă n-ar fi fost Podoleanu care să mă susțină, proiectul nostru ar fi căzut baltă. El confecționase decorurile pentru piesă, făcea pe suflerul, ne dădea și indicații excelente de regie ; cărase cu un cărucior scîndurile de brad care ne trebuiau.

– Tovarășe Ștefan, îi spusese, în loc să-i încurajezi, îi faci să șovăie ?

– Mi-am exprimat o simplă părere, răspunse Ștefan afectat de observație. Dorința mea este ca piesa să aibă succes.

Nu aveam nici un motiv să mă îndoiesc de buna lui credință, dar o nuanță imposibil de explicat din tonul lui declanșase în mine un mic semnal de alarmă care mă făcea neîncrezătoare. Nici măcar faptul că pînă la urmă se dovedise că avusese parțial dreptate (un actor întîrziase, iar reprezentația fusese aproape un eșec) nu-mi clin-tise părerea că Ștefan nu-i un om „de calitate”.

O provocasem la întrecere pe Felicia.

– Veni-ți-ar rău, Elviro, îmi șopti, taman acum ți-ai găsit ?

Felicia își lucra un pulover din lînă groasă. Voia să meargă la munte de Anul nou și se grăbea să-l termine, împletindu-l pe ascuns sub tăblia biroului în orele de program. Se dovedise o maestră în îmbinarea firelor de lînă în rînduri complicate, cu ochiuri dese și mărunte, fără să privească la andrele. Reușise considerabila performanță ca, în prezența directorului care ne mustra pentru unele rezultate negative din munca noastră, să-și continue opera, mascînd cu o abilitate de scamator mișcările neînterupte ale degetelor ei neastîmpărate.

Recitesc iar vechile însemnări. Nici mie nu-mi vine să cred, mi se par ireale : recopiindu-le întocmai, aș așterne o bizarerie. Chiar fapte cu semnificații mai cuprinzătoare ar părea false, fără nici un ecou. Să spunem că aș pomeni despre Făluță, fost plutonier-major care se angajase la Statistică fiindcă îi plăceau cifrele și, ca altădată cînd ti-cluia „rațiile la ordinar”, încerca să mistifice centralizatoarele, pentru a împiedica reușita întrecerilor ; ar crede

cineva, azi, în realitatea unui asemenea act de o prostie inimaginabilă ? Sau despre o discuție dintre Făluță și un oarecare, auzită fragmentar și întâmplător, care mi se pare din domeniul celor mai fanteziste istorii polițiste... În timp ce se distribuia lapte tuturor salariaților în pauza de jumătate de oră pentru „odihna creierului“, când toată lumea era obligată să lase lucrul, stăteam rezemată de una dintre cele opt coloane de marmură roșie care sprijineau tavanul boltit cu o țesătură din oțel și sticlă și, sorbind din paharul cu lapte, mă gindeam că Paul urma iar să plece pe undeva, când i-am auzit pe cei doi șușotind.

– Ce facem ?

– O exaltată !

– Las' că o scoatem noi la capăt. Să-ți spun una bună. Am o lepră de colocatar cu care nu mă impac. Tabloul de lumină este la mine în cameră și între cinci și cinci jumate scot siguranța. Cînd mi-a spus că mă reclamă, că atunci are el nevoie pentru că se îmbracă, i-am băgat în ochi „Scînteia“ care ne cere să facem economii la lumină. L-am făcut marț...

Ar crede cineva dacă aș spune că l-am văzut pe Făluță cum incurca vrafurile de dosare clasate pe județe, cum amesteca borderourile de la un județ la altul, cum ascundea registrul de codificări ?

M-ar crede cineva dacă aș mărturisi că eram îngrozită la gîndul că, din cauza lui Făluță, datorită acestor „acțiuni“ de sabotaj, n-am fi reușit să îndeplinim noua normă ?

Azi, cuvîntul sabotor ține oarecum de trecut, are iz de mucegai, a căzut în desuetudine și este folosit mai mult în glumă, dar atunci avea greutate, nu lipsea din scrieri și din discursuri. Sabotaj, sabotor, a sabota... L-am informat pe Podoleanu. N-aveam nici organizație PMR, nici UTM : își aveau sediul în clădirea centrală, noi formam o anexă.

Îmi răspunse blînd : „Știm mai de mult. Se vor lua măsuri“...

În ziua cînd începusem întrecerile, venisem mai devreme la birou, deși tramvaiul avusese o pană de curent. Restul drumului îl făcusem pe jos, aproape alergînd. Mi-era teamă să nu întîrzii. Pe la șapte fără zece apăru Podoleanu, și el grăbit.

– Bună dimineața, azi începem întrecerea !

Îi sclipeau ochii.

– Bine, fetițo, bine, foarte bine, tovarășă Elvira, uite condica, semnează !

Intrasem în birou și, luînd un pachet de dosare, am început să le dezleg sforile. Apăru Felicia.

– Bună dimineața ! Ce faci acolo ? Așteaptă să începem toate odată.

– Mă aclimatizez doar...

– De ce nu ți-ai luat acasă borderourile să te aclimatizezi, dacă țineai neapărat ?

– Ai dreptate, și am rîs.

În jurul condicii se adunase lume. Cei mai grăbiți să semneze erau cei din serviciul nostru. Printre ei se afla și Jana. O ființă ciudată, greu de definit. Se așeza pe scaun la ora șapte și se ridica la trei. Calcula, controla cifrele, aduna, centraliza borderouri, fără să privească în jur, fără să scoată o vorbă. Nu avea prieteni, nimeni nu reușise s-o scoată din apele ei. Măruntă de statură, cu ochii cenușii, duri, nu o văzusem niciodată rîzînd. Uneori se apropia de noi pîrînd că vrea să iasă din singurătate, dar se purta fals, țipător, iar peste cîteva minute se repezea din nou asupra formularelor și se lupta cu ele : le întorcea, le puncta cu cîte un creion bont, nu avea timp să-l ascută. Apoi începea verificarea, cu mîna dreaptă încleștată pe mînerul *Facit*-ului, cu stînga urmărind coloanele de cifre înscrise pe formular. Totdeauna i se părea insu-

ficient ceea ce avea de făcut, părea geloasă de munca altora, sărea pasionată și neobosită în ajutorul colegilor cărora nu le ieșea „cheia”. Ar fi fost gata să primească sarcinile întregului serviciu. Pentru ea nu exista pauza de „aerisire a creierului”. Rămânea la birou pînă seara tirziu. Nu-i știam vîrsta : părea de douăzeci cînd totalurile îi ieșeau, de patruzeci cînd rămânea încurcată în fața unor nepotriviri. Era cea mai bună salariată din întreaga Statistică. Întrecerea n-o interesase, nu-și luase nici un angajament.

Intră o altă colegă, negricioasă, cu părul oxigenat și fardată violent.

– Bună dimineața, copii, zise maternelă.

– Bună ! De ce n-ai venit ieri la mine ?

– Nu-i vina mea, se scuză, picase pe neașteptate un *hocus-pocus*, mi-a propus un *alea jacta est* și după un *veni, vidi, vici, the rest is silence*, cum spune Hamlet.

Se auzi clopoțelul agitat de Podoleanu. Era ora șapte. Curînd se deslușiră numai scîrțîiturile creioanelor, foșnete de file întoarse, rumoarea surdă a vocilor șoptite : Constanța e cod 49, sau 46 ? Centrul de experimentări ? Alba ? 700, particular ? Mi-a rămas în stoc o mie de kilograme de marmeladă la Ciulnița. Îmi lipsesc trei sute de perechi de bocanci la cooperativa Bodoc. La Sebeș mi-a rămas talpă ! Îți dau eu să completezi bocancii !... Felicia lucra de zor răsucindu-și un cîrlionț ce-i cădea pe frunte. Apuca firele de păr cu două degete, le încolăcea și le descolăcea pînă se încurcau de tot. Apoi, netezind cîrlionțul, reîncepea manevra întreruptă doar de întorsul unei pagini sau de consultarea registrului de coduri. Mi-am amintit cum se înfuriase cînd „o chemasem la întrecere”.

– N-o să-mi pot termina puloverul pînă la Anul n-u.

– Îmi pare rău, crede-mă...

- Paltonul e tare uzat, nu-l pot pune.
- Am un pulover gros, ți-l împrumut, vrei ?

Mă îmbrățișase.

După o săptămână se comunicaseră primele rezultate parțiale. Ștefan, arbitrul întrecerii citi situația lăsînd între nume cîte o pauză plină de suspens. Jana se afla pe primul loc cu patru mii două sute douăzeci de formule, urmam eu cu trei mii o sută și Felicia trei mii șaptezeci...

Dar a doua zi, se întîmplă un eveniment important. Încă după pauză se simțea ceva plutind în aer. Un zvon, nu se știe cum și de unde își făcuse apariția și după un ocol făcut de-a lungul celor patru culoare spre a căpăta forță de pătrundere, se repezi, la nimereală, într-unul din birouri, în care doi dintre funcționari, cu urechile permanent ciulite, abia așteptau un astfel de plocon. Îl prinseră de îndată și, prefăcîndu-se că-l sugrumă, „să nu care cumva să spui altora”, îl azvîrliră cu piruete abile mai departe. Deabia în clipa plecării zvonul a fost confirmat oficial : Făluță și Podoleanu fuseseră dați afară. Podoleanu, „care se strecurase în funcția de secretar de sindicat”, fusese călugăr.

Jana rămase împietrită, Podoleanu ridicase din umeri și a plecat liniștit, fără să scoată o vorbă. Am început să plîng.

PAUL

Iar îmi amintesc.

- De ce n-ai introdus știrile astea ?
- Nu mi s-au părut interesante, i-am răspuns, nici

n-aveam spațiu. „Demisia ministrului francez al căilor ferate” și „Înlocuirea atașatului austriac din...”

– Sînt foarte interesante. Intră miine.

– Tovarășe Laurențiu...

– Intră miine. Du-te, am treabă...

– ...Ce-mi mai pasă de Laurențiu și de stupiditățile lui, de ce mă torturează amintirea urii lui ? Vreau să scap de coșmaruri, am nevoie de liniște. Unde s-o găsesc, la cine ? Petre ? Da, el există, Anișoara există, Victor există... Victor publicase pe numele său o scenetă scrisă de mine (numele meu fusese proscris în anumite cercuri) și-mi dăduse banii jenat de penibila înșelătorie. Anișoara era tare supărată din pricina mea și-și vărsa focul pe Vespasian, pe care nu înceta să-l cicălească. „Nu-l puteai suferi pe Ionescu pentru că, de cîte ori citea reportajele tale, căsca”. „Erau la fel de bune ca ale lui, răspundea Vespasian mindru, și eu căsecam cînd i le citeam”. „Între materialele lui și ale tale exista aceeași diferență ca între un sunet de trompetă și un behăit de capră”. „Asta-i părerea ta. Avînd însă în vedere că totu-i relativ, cum zice Einstein...” „Nu trivializa numele lui Einstein citîndu-l sub forma asta, stimabile”. „Mă închin în fața științei tale”, încerca să fie ironic Vespasian. „Înclin, îl corectase, sau poate te crucești ?” Vespasian plecase speriat, crezînd că va fi turnat...

A trecut un an de atunci. Stau la o măsuță dezmembrată, ce-mi ține loc de birou, înghesuită într-un colț al mansardei devenită „depozit de materiale” și privesc cerul prin fereastra din tavan, ornamentată ridicol cu o perde-luță cîrpită de femeia de serviciu. Biata de ea, de cîte ori dă ochii cu mine, oftează de i se rupe inima de milă. De-altfel, inginerii și tehnicienii se poartă și ei prevenitor și delicat : sînt convinși că am fost „cineva” și acum ispășesc cine știe ce păcate și că mă aflu fără îndoială

intr-o muncă de reabilitare. Tare complicată solidaritatea asta umană !

Activitatea mea, limitată la distribuirea unor substanțe și aparate de laborator pentru experiențe, îmi ia puțin timp. Am învățat în scurtă vreme denumirile sonore ale fotocalorimetrului și refractometrului, precum și ale chimicalelor despre care aflasem și în școală : cloruri și clorați, sulfati și sulfiti... Reușeam să mă descurc binișor. Restul timpului priveam la cîrpeala nedibace a perdelei și mă gindeam la mama care țesuse la gherghef o ruptură a perdelei din sufragerie, încît nici nu se mai cunoștea locul reparației. Mă uitam la pachetul de „Mărășești” și-mi venea în minte pachetul de țigări pe care mi-l cum-păra dînsa în fiecare dimineată și mi-l dădea cu nelip-sita rugămintă : „Nu mai fuma, Paule, îți strică, nu vezi cum tușești ?” Priveam spre dușumea și o vedeam frecînd podelele înainte de sărbători, alături de servitoare, o unguroaică voinică, dar leneșă, căreia mama voia să-i dea ghes la treabă. Priveam cana de metal smălțuită în albastru și revedeam rastelul de vase din bucătărie pe care atîrnau înșiruite în ordine cratițele și oalele străluci-tor de curate, un polonic de aluminiu și bătătorul de ouă...

Intră o tînără laborantă.

– Urgent trei eprubete, două Berzelius și trei biurete. Poftim bonul ! Șefa vă trimite complimente ! Ieși repede să n-o atingă cocoloșul de hîrtie cu care aruncasem după ea.

– Mă-nțelegi, tovarășe Ionescu, trebuie ordine în fișele de materiale, îmi puse în vedere șefa, cîteva zile după angajarea mea.

– Am înțeles.

– Eu nu am soț, mă-nțelegi ?

– Da, e greu.

– Nu pot suferi mironosițele ca Bela, ca Stela, mă-nțelegi ?

– Nici eu.

– Vino pe la mine să bem o cafea bună.

– Nu pot, mă-nțelegeți...

Peste câteva zile sînt chemat la cadre. Tovarășul Mititelu, om blînd și cuminte, mă ia repede.

– Ce-ți veni, nene ? Alta mai acătării nu găsiși ?

Nu pricepeam.

– Tocmai pe „Mă-nțelegi” te grăbiși s-o cucerești ? Te reclamă că-i făcuși propuneri rușinoase.

Mititelu era oltean, nu a fost nevoie de multe explicații.

– Ferește-te de ea, m-a povățuit la despărțire.

Curînd am cunoscut-o foarte bine, nu era chiar atît de periculoasă : o mare prefăcută. Ipocrizia era la ea o stare consubstanțială. Doar propria-i suferință conta și se compătimea primind consolările celor din jur (cînd era cazul) cu mulțumire, dar rămînînd mereu bănuitoare și precaută ; se temea să nu găsească oameni mai ipocriți ca ea.

Continuam să privesc perdeaua.

„...dă-mi pantalonii să ți-i calc, unde ți-ai pătat tunică ? Miine mergem la profesorul Danielopol, îl înțeapă inima, domnule profesor, ...n-are nimic, să ia din medicamentul ăsta...”

Privesc din ce în ce mai des cerul și mă rog mamei să mă ajute. Nu izbutesc să mă concentrez, mă cuprinde o stare de moleșeală și de indiferență din care nu pot ieși. Nu fac bine, nu trebuie să mă las copleșit, încep să dispară preocupările vitale, dar cum să mă smulg ? Nu mai am putere să reacționez. Gustasem un fruct necopt, nu mi-e dat să mușc din mărul împlinit.

Speram că dragostea Marilenei mă va susține spre a nu mă prăbuși definitiv. Ireală ei dăruire nu reușise să mă salveze, iar falsitatea cuvintelor mele mă umilea profund. Nu voiam s-o mint, trebuia s-o iubesc și, de fiecare dată cînd ne întîlneam, mă străduiam s-o iubesc cu adevărat. Pe nesimțite, m-am trezit iubind-o cu o dragoste care semăna din ce în ce mai mult cu dragostea adevărată. Cum se întîmplase? Nu cauți răspunsuri la minuni.

Priveam cerul și mă rugam mamei să mă ajute, cum făceam la școală înaintea tezelor. Totdeauna mă ajuta.

TOMA

Cînd eram copil, se adunau flăcăii din sat, începînd de la postul Crăciunului, ca să învețe și să repete cîntările tradiționale ale colindelor. Cîntau *Florile dalbe* și *Lerui Doamne*; nimeni nu știa, nici măcar preotul, ce înseamnă *Lerui Doamne*. Mult mai tirziu Grigoriu, cunosător în treburile bisericești, îmi explicase că vine de la *Aleluia Domine*. Flăcăii se adunau într-o casă de gospodar. Puteau servi drept model de organizație social-cetățenească a cărei țintă educativă și instructivă avea ca bază o disciplină riguroasă. Cei merituoși erau lăudați, cei nevrednici huliți de întregul sat. Niciodată nu se întîmpla pe dos. Acum Țucă este avansat în slujbă, Laurențiu e în continuare șef, chiar dacă în altă parte, iar Paul e dat afară. Pentru mine, care fără a cere permisiunea cuiva mi-am luat îndrăzneala să judec oameni și întîmplări în decursul unor vremuri trăite în calitate de martor-cetățean cinstit, condamnarea unuia pentru fapte vred-

nice de stimă și ridicarea lui Țucă în rang pentru că a știut să măsluiască zarurile norocului nu pot reprezenta fapte demne de admirație și mai ales de urmat. Sînt lucruri care nu pot fi uitate niciodată. Există o faimă rușinoasă, o nemurire mai rea decît uitarea. Așa e! Nici eu nu sînt în stare să uit sau să mă prefac că am uitat. N-am uitat. De fapt nici nu mă mir că n-am uitat.

Venise și Festivalul ; se revărsase belșugul pe capul nostru. Nu-mi credeam ochilor. Alimentarele erau înțesate cu tot ce-ți dorea inima, la fel ca după stabilizarea din '47. Mii și mii de băieți și fete năvăliseră, hămesii parcă, prin cofetării și restaurante. Îmi părea bine că se aflau și mulți tineri români care se bucurau de propria lor dărnicie și ospitalitate.

Într-o zi, mă chemase consilierul Grigoriu la telefon.

– Vino repede pînă la mine.

– Ce s-a întîmplat ?

– O să vezi.

Curios din cale-afară am sărit într-un taxi, mă gîndeam la vreo altă dăndănaie. Se petrecuse desigur ceva important, dacă Grigoriu, care nu era prea expansiv, mă chema cu atita grabă. Era căsătorit, dar nevastă-sa ținea un hăț teribil... „A existat un Da inițial, spunea Grigoriu resemnat, dar, în timp, a devenit lege. Totul ține de lege”. Traiul său conjugal semăna mai mult cu un complet de judecată decît cu o căsnicie. Mă aștepta gata de drum.

– Să mergem !

Altceva nimic. Tăcuse, n-am reușit să scot un cuvînt de la el pînă am ajuns în fața parcului. Aci întinse mîna spre mijlocul pieții și rosti straniu :

– Vezi ?

– Ce ?

– Statuia !

– O văd, ce-i cu ea ?

– Ei drăcie, ai orbul...

Nu l-am lăsat să termine, m-am frecat la ochi, am cli-pit de cîteva ori, nevenindu-mi să cred că-i aievea ceea ce vedeam. Eram ca năucit. Nu se mai afla pe locul în care stătuse ani de zile...

Treburile mergeau mai bine, oamenii nu mai erau atît de încruntați, se glumea, încă pe șoptite, dar se glumea, atmosfera se înseninase.

– Vedeți, îmi spunea pe vremuri Nae, lucrurile se schimbă și fără amestecul nostru. Vorbim, dăm sfaturi, dar dacă s-ar lua după sfaturile noastre... Fiecare cu meseria lui. Eu mă supăr foc dacă sînt întrebant de ce pun cositor mai mult aici și mai puțin dincolo. Îmi iau sculele și-l las în plata Domnului. Să fiu lăsat în pace, asta vreau. Așa e, domnule Andrei ?

– Desigur, luase și el parte la discuție, totuși este bine să ne spunem părerile. Să știți că...

Și ne ținuse un discurs lung, dar interesant.

Contabilul Andrei trecuse printr-o schimbare fundamentală, după cum se spune științific. Nu mai era același cu cel care îmi juca feste în tramvai, sau glumea cu subînțelesuri. Se pare că avusese dreptate Țucă, atunci cînd îmi vorbise despre evoluția conștiinței. Cu adevărat, la Andrei nu a rămas pe loc. Acum este sincer în credințele lui ; cunosc oamenii, e greu să fiu înșelat. În schimb Georgescu... Vine cu regularitate la ședințele noastre ca îndrumător, ține discursuri despre lupta pentru pace, dar se vede de la o poștă că la el convingerile sînt confuze, ca să nu spun altfel. Mă întreb dacă s-o fi lăsat de băutură. Îmi declarase odată admirativ : Bună idee să dai nume de vinuri unor localități : Drăgășani, Nicorești, Odo-bești... De fiecare dată mă laudă, dar mai degrabă mi-ar plăcea să mă înjure Petre...

Paul, tot indispus, plictisit, pare împăcat cu soarta. Se mulțumește cu un post mizerabil, el care are o diplomă de avocat în buzunar. Ehe ! Să fi avut și eu una ! Mut să fi fost și tot aș fi câștigat procesele. Aș fi știut să întorc faptele pe dos, să dovedesc că sănătatea este o pauză între boli, pe care medicii le-au inventat pentru a-și găsi o ocupație rentabilă. Sau să demonstrez punctul de vedere al unui drac de băiat, fiul unei colege a lui Paul care-i spusese : „Nene, școala este bună, dar avem prea mulți timpi morți între recreații”.

Se încurcase cu o femeie. Nu știam cine este, nu voiam să-l întreb nimic. Așteptam să vorbească el. Dar niciodată nu și-a deschis inima în fața mea. Cunosc foarte puțin sufletul lui și ceea ce cunosc nu-mi folosește. Tare aș vrea să știu ce ascunde.

**1970
PAUL**

Au trecut cincisprezece ani de la cele două excluderi ale mele și mă gîndesc, uneori, de ce nu reușesc să uit. Nu mai sînt de mult ziarist, zilele trecute cineva îmi spunea că aș fi unul dintre cei mai „temuți” jurisconsulți din sectorul în care se află institutul nostru de proiectări și — de ce să mint ? — mi-a făcut plăcere. Temut sau nu (cine să se teamă de mine ?) înțeleg să apăr de fapt aceleași adevăruri în care, zăpăcit și nesigur, credeam și atunci. Credeam. Iar credința mea care s-a păstrat întregă și azi a fost pusă atunci la îndoială. Asta, probabil, asta e

ceea ce nu se poate uita. Îmi vine greu să spun despre mine cuvinte mari și nu știu dacă, în viața mea pe care am început s-o privesc cu nostalgie, am fost un veritabil comunist. Dar că am crezut și că — în alt chip, mai puțin exaltat — continui să cred *numai* în comunism, acesta e adevărul. Poate un om să creadă fără rezervă în comunism și în același timp să nu fie un adevărat comunist? Nu știu să dau un răspuns la această întrebare, dar îngăduința pe care o aveam față de micile învîrteli ale lui taică-meu și chiar dorința mea de a-i „fura” lui Laurențiu soția... Și altele, mai sînt! Toate acestea, da, am de ce să mi le reproșez. Dar nu simplele stingăcii care au dus la excludere, la excluderi... Și iarăși mă întorc și zic, astăzi, la atîta vreme după ce am încetat să fiu un „exclus”: și dacă au avut dreptate? Nu erau nici ei mult mai buni decît mine (unii, dimpotrivă), dar dacă au avut dreptate? Nu pentru că aș fi făcut greșelile de care mă acuzau ei, ci pentru că eram, în prea mare măsură, băiatul tatei. (Care nu a fost un om rău: îl iubesc și azi...) Nu, nu, dreptate n-au avut, și asta dintr-un singur motiv: pentru că îmi puneau la îndoială gîndurile, visul, buna-credință. Dealtfel (dar știu că acesta e numai în aparență argumentul cel mai puternic), dacă ei n-ar fi greșit, nici nu aș fi fost reîncadrat. Și totuși...

Intră Grigoriu.

— Bonjur! N-ai plecat la manifestație?

— Avem mult de lucru, răspunse Marta. Am și o criză de ficat...

— De ce nu te-ai dus acasă?

— Trebuie să termin, mîine pleacă Dobrescu în Germania.

— Just, tovarășă! Se întoarce spre mine: Ai greutăți cu publicația?

— Ca totdeauna. Pînă reușesc să obțin cite un articol... Apropo, curînd se împlinește anul de cînd mi-ai promis și dumneata unul. Și la urma urmei de ce a trebuit eu, ca jurisconsult, să mă ocup și de publicații ? De cînd mi-ați promis că...

— Multe ți-am mai promis ! Cine-i de vină că ai fost ziarist ? Te pricepi !

Pe Grigoriu îl cunoșteam de mult, de cînd intrasem la institutul de proiectări. Reușise să se mențină într-o funcție importantă, cu toate eforturile depuse de locțiitorul său, Zgaibă, de a-l compromite discret. Această victorie se datora profundeii convingeri că ar fi încă necesar, convingere pe care reușise s-o inoculeze șefului său ierarhic. Era un bărbat interesant. De statură potrivită, cu părul negru, cu un ușor suris pe buze, și cu o tăietură aristocratică de duelgiu în dreptul urechii stîngi, avea privirea deschisă, mîngietoare, în care se putea citi, abil ascunsă într-o reverie vagă, curiozitatea nestăpînită de a afla totul. Se manifesta îndrăzneț. Părinții săi, atei ; se mîndrea cu bunul său prieten, preotul bisericii din cartier. Studiase în Uniunea Sovietică ; admira fără rezerve și fățiș realizările din Germania federală. Sosind într-o după-amiază la o ședință la care urma să se discute luarea de măsuri pentru remedierea unor rezultate negative, directorul nu venise, iar ședința se amină. În drum spre casă trecuse prin Cișmigiu, unde-l zări pe director în compania unei femei frumoase. Din acel moment, stima lui Grigoriu pentru director crescuse, deoarece, spunea el, dacă în asemenea clipe grele își păstrează singele rece nelipsind de la un rendez-vous galant, dovedește că-și merită cu prisosință locul și că ar fi greu să i se găsească un înlocuitor. Această teză o susținu în fața unor foruri tutelare din minister, ceea ce îi aduse o mustrare blindă,

dar fermă. Era lipsit de spirit inventiv, în schimb se dovedise un bun realizator al propunerilor altora. Inteligența lui se găsea dezarmată în fața unei mese fără un maldăr de dosare cu lucrări. În planurile, proiectele sau studiile aruncate pe biroul său, găsea posibilitatea de a scoate ceva, dacă nu nou, în orice caz clar și concis, în care esențialul era formulat fără vorbe de prisos. Avînd un talent special de a simplifica lucrurile complexe, se arăta un mare virtuoz în a le sintetiza.

Nu-i prea gusta pe cenzorii fantelor sale : cînd era cazul, își făcea sincer autocritica, dovedind că-și vede singur lipsurile și greșelile fără a fi ajutat de alții. Avea o pornire spre paradox : gustul și moda sînt superioare adevărului, spunea el. Gustul nefiind nici doctrină, nici știință, trebuie să existe doar bunul-simț aplicat unui raționament. Se va naște atunci un gust datorat unui așa-zis bun-simț guvernat de anumite principii estetice, subiectiv și îndoielnic. Judecați confuze. Iar moda ? Moda de azi va fi ridicolă mîine și sublimă poimîine. De data asta, banalități. Iubea florile și poeziile. Aproape totdeauna se găsea pe biroul său un buchetel de flori proaspete pe care și-l cumpăra singur, iar unele poezii le declama cu frenezia unui poet care-și recită propriile versuri. Pe un coleg, bun inginer, care declarase odată că se poate trăi și fără literatură, teatru sau cinema, îl tortura citindu-i zilnic cîte o poezie și rugîndu-l s-o asculte. Nu putea fi refuzat !

Nu iubea muzica. „N-o înțeleg“, spunea, explicînd această inaptitudine (cu o superbie ingenuă care lăsa pe mulți pînă la urmă drept consecință a unei rele întocmiri a creierului său, altminteri excepțional înzestrat.

Ne împrieteniserăm, căpătase încredere în mine.

— Procedează ca un sultan ! îmi spusese mai de mult, vorbind despre directorul nostru, într-adevăr un ins cam

dur în raporturile cu salariații și poate cam ambițios (oare nu și dorința de a parveni inspiră marile acțiuni ome-nești ?) ; însă acest exces de autoritate nu dispărea nici în fața superiorilor din minister, și nici chiar în fața mi-nistrului, ceea ce îi adusese unele neplăceri, printre altele o întârziere în ridicarea lui în alte funcții. Iar eu nu respect sultanii, continuase Grigoriu. Am o mare admirație pentru capacitatea lui organizatorică și recunosc că i se datorează multe din realizările institutului. Dar aceste realizări mi-e imposibil să le asimilez cu vreo personalitate, fie ea chiar directorul nostru. Nu sînt în stare să apreciez ambițiile personale ale unei individualități marcante care, într-o formă ireproșabilă își obligă salariații din imediata lui su-bordine să raționeze ca și el.

— Nu știu dacă-i chiar așa. Nu dă dispoziții, ci doar sugestii. Cu atît mai bine, dacă aceste sugestii sînt asimi-late. Nu-și poate pierde vremea să convingă, trebuie să conducă.

— Crezi că noțiunile sînt divergente ?

— Absolut sigur. Discutînd cu *dacă* și *poate*, se pierde timp, se irosesc bani, se întârzie predarea proiectelor. Cu *dacă* și *poate* se dovedește orice. Aceste soiuri de discuții sînt singurele resurse ale oamenilor în căutare de diversi-uni și de îndepărtare de la obiect. Este de un practicism superior.

— Nici eu nu-i contest calitățile, nici măcar pe aceea de om cinstit.

— Perfect cinstit. Nu are decît un singur țel : bunul mers al întreprinderii. Cu cît va fi mai mult lăsat în pace, cu atît lucrurile vor merge mai bine.

— Ești de-a dreptul apologetic...

— Da' de unde ! Dacă va fi tracasat cu tot felul de pentru ce-uri și de ce-uri, dacă se va lăsa purtat în discu-

ții interminabile și sterile luîndu-l în serios pe consilierul Silvian care ascultă neatent, cu gîndurile zburîndu-i în cău-
tare de contraargumente, deoarece este incapabil să conceapă că și un director poate avea dreptate cîteodată ; sau pe consilierul Ștefanopol căruia îi este teamă că se va umili în propriii lui ochi dacă va fi de acord cu o idee sau cu o formulă absolut originală prezentată de un coleg mai tînăr decît el ; sau pe inginerul-șef Costescu, de pildă, care, picior peste picior, într-o atitudine de lord primar, spune totdeauna nu, votează contra fără explicații și cere timp de gîndire spre a-și motiva părerea ; sau pe inginerul-șef Socola care cu un surîs de dragon chinez se încăpățînează și se blindează în „principii”, astfel încît este imposibil să i se aducă vreun argument care să-l clintescă și să-l convingă ; sau pe Paraschiv care nu salută victoria unui raționament superior plecînd învins capul : el îndoiaie doar gîtul, curbînd cu eleganță o ceafă proaspăt tunsă ; sau în general pe unii care se pretind matematicieni sau fizicieni și vor să dovedească că drumul din urmă spre ceruri se face nu perpendicular, ci în linie curbă, apoi toate astea vor fi în detrimentul instituției...

Iar amintiri. Printre alte măsuri luate de tovarășul Toderiță, numit într-un post important la Federația de șah, a fost și încercarea de a desființa denumirile de rege și regină. Mai dăduse directive *Revistei de șah* ca în comentarea partidelor să fie folosit un ton combativ, bine politizat. Dădea și exemple : nebunul s-a interpus în fața regelui spre a-l apăra de șah, deoarece numai un nebun poate apăra pe rege ; este cunoscut faptul că regii fiind lași și fugind de lupte fac rocada, și altele.

Ne cunoșteam din copilărie, făcuse parte din banda lui Barbu și Rață și-mi cîștiga totdeauna la barbut banii dați de mama pentru prăjituri sau cinema. Rață era convins că Toderiță „știe” să arunce zarurile, dar nu-l prinsese

niciodată cu mița-n sac. Terminase trei clase liceale (taică-su era lucrător croitor la un meșter renumit), apoi intrase la „23 August” ca electrician. Îl învățasem șah și ajunsese campionul uzinei, deși era un șahist medlior.

— M-ai învățat jocul ăsta, ca să ai pe cine bate, își ridea de mine când încercam să-i demonstrez lipsa lui de aplicație pentru șah.

Alertat de cițiva prieteni care aflaseră de inițiativele îndrăznețului inovator, îl căutasem la federație și negăsindu-l i-am lăsat un bilețel :

Dragă maestre,

Te rog să-ți urnești picioarele și fără să te întrebi de ce să vii în trap pînă la mine. Ți-am pregătit ovăz

Paul

Venise imediat, ne-am îmbrățișat, apoi, vorbindu-i pe limba noastră de altădată, îl înjurasem ca un surugiu. Ne-am înțeles. Rămăsesem amîndoi cu nostalgia maidanului.

Îmi venise însă destul de greu să-l fac să renunțe la o altă dispoziție năstrușnică pe care o dăduse revistei : interzicerea de a publica probleme de șah denumite „feerice”.

— În general, n-au rost nici problemele normale, „ortodoxe”, cum le numiți voi. N-au nici o legătură cu jocul practic.

Stăteam de vorbă în fața unei cafele „gingirlii” și a unui șpriț.

— Nici nu trebuie să aibă. Partida de șah are specificul ei, problema de șah pe al ei. Dincolo ai combinații nefirșite, aici există o singură soluție. Dar ce soluție ! Nu se găsesc în partide, sau numai rareori, asemenea străluciri.

— Asta zic și eu, mă întrerupse. Stai să-mi fac un șpriț. L-am privit lung.

– Dacă mă întrerupi, neghiobule, îți ard vreo două căsar solzii de pe tine.

– Am mușchii la mine, zezecule. Nu începe pînă nu-mi beau șprițul. Îl dădu pe gît. Gata ! Te ascult !

– În condițiile astea de bășcălie nu putem discuta, am replicat serios.

– Ei, nu te supăra, am glumit, știu că și tu ai devenit problemist. Nu cumva pentru că nu ești un mare jucător ?

– Ai rămas un prostănac, Ghiță, i-am spus compătimitor. Nu înțelegi nimic. Problemistica nu este cenușăreasa șahului. Compozitorul de probleme nu e un jucător de șah nerealizat. Problema de șah are un limbaj propriu, în care nu se poate aventura un jucător la tablă. În partidă, rar pot fi folosite ideile dintr-o problemă. Invers însă, da. Nu uita că, la soluționarea problemelor, nu există învingători și învinși.

– Problema de șah rămîne totuși o ghicitoare, un fel de rebus.

– În sfîrșit o idee ca lumea în capul tău de găgăuță. Și mai lasă, te rog, vinul. Vreau să rămînă și pentru masă.

– Cumpără, dacă ai nevoie, spuse, umplîndu-și iar paharul. Mai bine combate ideea mea de „găgăuță”.

– Mă Ghiță ! Există într-adevăr un fel de ghicitoare într-o problemă, mai bine spus un mister care trebuie dezvăluit. Dar nu este o construcție forțată, ea se naște din vis, din fantezia proprie numai unui compozitor. Trebuie să înțelegi lucrul ăsta. Problema de șah este o poezie, dacă vrei...

– M-ai cam plictisit cu teoriile tale și nu m-ai convins, dar fii atent, problemistule, dacă „poeziile tale au măcar o anumită legătură cu jocul practic, mutările pieselor conducîndu-se după reguli normale, să nu-ți închipui că o să mă faci să accept publicarea „poeziilor” năzdrăvane pe care voi le numiți feerice.

– Vom vedea. Să o luăm pe îndelete. Uite aici !

I-am arătat în vechea formă revista de şah pe coperta căreia figura numele lui Sadoveanu în calitate de director.

– Dacă Sadoveanu admitea să se publice un asemenea gen de probleme, acordându-le girul său moral, de ce l-ar indispuce ele pe neprinceputul Toderiță ? Pentru că nu le poate gusta frumusețea ?

– Care frumusețe, deșteptule, ce fel de frumusețe ? Ce-i aia mat ajutor, mat maximal, mat invers ? Ce naiba găsiți frumos în asemenea elucubații...

– Păcat că nu te-a auzit tata, să te înjure ca pe unchiu-meu, care și el întoarce cuvintele pe dos. Elucubrații, măă...

– Consider-o ca o problemă... inversă, rîse el, și-și turnă un șpriț. Nu zău, ce găsiți interesant în năzbitiile astea burgheze ?

– Ascultă, Ghiță, te simți în stare să nu mă întrerupi zece minute ?

– Sint.

– Să te văd !

Am deschis un volum din Lenin (mă pregătisem serios, știam că voi avea de luptat). Ascultă : ... „zadarnic se crede că fantezia este necesară numai poetului... descoperirea calculului infinitezimal n-ar fi fost posibilă fără fantezie...” Asta o spune Lenin !

– Perfect pînă aici !

– Era vorba că nu mă întrerupi, ține-ți calificativele pentru tine. Auzi ce spune mai departe : „Visul poate chiar să susțină și să intensifice energia omului care muncește. În asemenea visuri nu există nimic care ar paraliza forța de muncă. Dimpotrivă. (De fiecare dată cînd îngroșam sensul unui cuvînt, îl trăgeam de mîneacă.) Dacă omul ar fi lipsit total de capacitatea de a visa... nu-mi pot închipui ce l-ar îndemna să ducă la bun sfîrșit muncile isto-

vitocre în domeniul artei, științei și al vieții practice".
Punct !

– Ascultă, bă, ce discurs îmi ții tu ? Și mai lasă-mi mîneca în pace, că mi-o rupi. Sorbi iar din șpriț. Vrei să-mi dovedești lucruri pe care le știi ?

– Taci și ciulește urechile ; ce este problema feerică ? Nu strimba din nas, nu mirii ca un nătîng, ai răbdare pînă termin. Dacă pînă la urmă nu vei fi de acord, poți să te schimonosești cît vrei. Problema feerică este o compoziție șahistă în care, pentru exprimarea unei idei, autorul cuprinde o imagine concret-senzorială într-o formă artistică definitivă. Dacă n-ai înțeles, te privește, dar din acest moment șahul a devenit, datorită feericelor, poezie. Care sînt aceste idei ? Să le analizăm pe cele mai importante. Problemele cu mat ajutor sînt compoziții în care alb și negru colaborează pentru atingerea unui țel comun. Numai munca în colectiv conduce la un rezultat dorit. Frumos, nu ?

Toderiță dădu din cap, nu prea convins.

– Problemele cu mat invers, am continuat, conțin o idee splendidă : albul îl forțează pe negru să joace după voința sa. Soluția unei asemenea probleme ne arată cum să procedăm pentru a impune dușmanului să se conducă după dorința noastră, oricît de dibaci s-ar apăra.

Toderiță deveni atent.

– Problemele cu mat maximal se rezolvă condiționind mutările de piese pe tabla de șah : ele trebuie să facă cele mai lungi mutări geometrice. Acest gen de probleme sînt aidoma unor planuri strategice care trebuie îndeplinite cunoscînd anumite particularități de pe terenul de luptă : bătaia armelor, distanțele de parcurs și altele.

Toderiță dădu aprobator din cap. Mă privea interesat și atent pe sub pleoape.

– Problemele analitice, rezolvîndu-se de obicei prin

refacerea partidei care a dus la poziția dată de enunț, deprind mintea noastră cu o judecată riguros logică ; ne învață printr-o admirabilă exemplificare teoria cauzalității și a interdependenței faptelor.

– Hm...

– În sfârșit, problema cilindrică e o inovație uluitoare care, printr-o originală geometrie spațială permite depășirea cadrului strîmt al tablei de șah. Asta-i tot, sau aproape tot. Ai înțeles ceva ?

– Bă, Paule, în mod obișnuit nu sînt prea inteligent, dar de data asta m-am deșteptat special pentru tine... O să mai reflectez. Repetă-mi te rog definiția problemelor inverse.

Îi prezentasem un comentariu la o notă oficială de protest : „atacul îndreptat împotriva teritoriului... etc, etc”. Laurențiu îl viză după ce adăugă cuvîntul „banditesc” lîngă primul cuvînt din comentariu și-mi spuse :

– Văd că te pricepi la comentarii !

– Dumneavoastră m-ați descoperit.

Mă priveși lung.

– Ai multe calități, intențiile sînt bune, păcat că nu reușești să-ți ascunzi emoțiile.

– Ca dumneavoastră, de pildă, i-am spus zîbind. Nu se supără.

– Nu mă cunoști, nici n-o să mă cunoști vreodată. Poți să pleci !

Mă retrăsesem supărat și pe mine și pe el, gîndindu-mă, cit puteam de obiectiv, la cauza neînțelegerilor noastre. Dezbăteam în contradictoriu, cu replici usturătoare, probleme cuprinzînd soluții bune sau mai puțin bune, dar care reflectau în fond același țel. Necazurile începeau cînd datorită orgoliului (sau incapacității ?) nu

reuşea să distingă nuanţele aceloraşi adevăruri spre a le contopi. Convins de dreptatea cauzei pe care o apăra, Laurenţiu devenea rigid, dominator, incapabil să asimileze punctele mele de vedere. Şi apoi, era atît de grosolan... „Păcat, aş fi vrut să-i spun, păcat, tovarăşe Laurenţiu, şi dumneata ai calităţi...”

MARILENA

Dragostea subită, ţîşnită din subconştient, ironizată sau contestată de unii şi de alţii, există totuşi.

L-am iubit din clipa în care mi-a ieşit în întîmpinare cu ovalurile foarfecii lipite de degete, am continuat să-l iubesc cînd m-a privit insolent, îl iubesc şi acum cînd sînt convinsă că nu voi fi niciodată totul pentru el, pentru că pornirea lui spre mine nu izvoră din inimă. Nu ştiu nimic precis, dar intuiesc. Intuiţia, o scînteiere...

Îl chinuie nedreptatea suferită, nu-i vine uşor să completeze fişe, să înregistreze facturi, să copieze circulare, să fie agăţat de această muncă, searbădă nu prin ea însăşi, cum îmi spunea de atîtea ori, ci prin nepotrivirea ei cu o fire inaptă să înfrunte teroarea ascunsă a cifrelor şi a cîntarului atotstăpînitor. Dar mai ales inerţia celor de la care aştepta salvarea îl aducea la disperare.

Tanţa, buna mea prietenă, pe care o anunţasem de despărţire, îmi făcuse rost în cîteva zile de o garsonieră în centru şi-mi împrumutase bani s-o mobilez. Îmi cumpărasem un studio cu dulap şi o masă cu şase scaune. Ea îmi dăruise două carpete şi, ceea ce era mai important, intervenise la o tipografie unde am fost angajată ca şefă a serviciului „personal”. Se purtase cu desăvîrşită discre-

ție : nu mă întrebase ce s-a petrecut între mine și Remus, nu aflate nimic despre Paul. Îmi venea peste mîină să-i povestesc totul. Așteptam un moment potrivit care să putea întîrzia prea mult.

Cu Paul mă întîlneam în fiecare zi : venea la mine sau ne vedeam în oraș. Ne plimbam pînă seara tîrziu, mai ales pe străzile pe unde își petrecuse copilăria și-mi istorisea zeci și zeci de întîmplări.

— De ce nu le scrii ?

— N-am har.

— Țin minte că am ascultat la radio cîteva scenete...

— Pentru asemenea isprăvi este de ajuns să nu confunzi verbul cu substantivul. Restul vine de la sine.

— Apropo ! M-am întîlnit cu fostul meu instructor, jovial și sigur pe el. Își luase examenul de maturitate. „Îți mai amintești de «generalul» Beethoven ? Alfă te rog că i se mai spunea și «generalul muzicanților». Te rog să-ți ceri scuze că ai rîs de mine. Să-i spui și tovarășei Elvira, dacă o mai vezi.” Ce părere ai ?

— E o forță !

Mă ascultase. Începuse să-și noteze reflecții, întîmplări auzite sau trăite, nelegate între ele, cu semnificații contradictorii uneori, într-un caiet cu scoarțe de carton gri :

— Va mai trece o vreme pînă la dispariția bacșișului, dar nu sînt prea îngrijorat. Bacșișul n-a împiedicat apariția lui Enescu, a lui Baudelaire, a lui Bohr și Einstein, n-a oprit adică, nicăieri în lume, mersul înainte al civilizației. „Nevinovatul”, pentru o țuică, va dispărea cînd cei care dau și cei care primesc își vor da seama cît este de inuman să se disprețuiască unii pe alții. Insațiabilitatea, o constantă pozitivă a sufletului omenesc, va deveni selectivă la licit și ilicit.

– Când îi arăt cu degetul cerul arzînd de lumini, grădinile, lacul în care se oglindesc blocurile, prostul privește degetul.

– Iuliu Caesar, dictator fiind, trimetea tribunilor bilețele cu acest conținut scurt : Caesar dictator, tribunului Cutare, recomand pe Cutărică să obțină prin voturile voastre demnitatea ce-o dorește.

– Dușmanul dușmanului meu mi-e prieten.

– Revoluția franceză devenise un fel de Saturn care-și devora pe rînd copiii.

Caietul nu-l ascundea, ba uneori îmi făcea impresia că-l uită la mine înadins, să-l pot citi. Nu mă întrebasese însă niciodată ce părere am și-mi părea bine : ne-am fi ciorovăit, nu eram totdeauna de acord cu reflecțiile lui cam banale și uneori pline de răutate.

„Nu, nu, Paule ! Necazul te-a desfigurat, nu judeci limpede. Nu spui tu că puterea asupra sentimentelor este mult mai slabă decît asupra ideilor ? Atunci ? Unde-ți este luciditatea ? Te lași condus de suflet ? Nu deznădăjdui, ți se va face dreptate. Și tu crezi, sînt convinsă, revolta ta este îndreptățită, dar fii puternic, nu te lăsa copleșit, amintește-ți de tovarășii noștri care nu și-au pierdut speranța nici în fundul ocnelor de sare. Sînt alături de tine, nu simți ?”

Scrisesem aceste rînduri naive pe o fițuică și o introdusesem între filele caietului. Cred că a dat de ea, pentru că, deși o vreme caietul zăcuse într-un colț pe lada studioului, fără să-l mai folosească, notița mea dispăruse. Se purta cu mine nespus de tandru, dar uneori nu reușea să ascundă tristețea care-l covîrșea și în loc să plîngă, cum l-ar fi împins dorința, îmi lua capul între mîini și mă privea țintă ca un cățeluș hămesit de foame, cerșind hrană, cu ochii blînzi și rugători. Atunci mă cuprîndea

mila, îl îmbrățișam și plîngeam eu în locul lui și-i dădeam dreptate : să fie și să creadă așa cum credea el.

Citisem în caietul gri :

„Laurențiu respinsese o știre a unui corespondent voluntar.

— De ce ?

— Individul nu trebuia popularizat. În conferința corespondenților voluntari l-a criticat pe tovarășul de la...

— E un motiv ? !

— Este.

Și a rupt scrisoarea cu știrea în bucățele.

Un văr al lui, debil mintal, folosit ca ușier, primise ordin să nu permită intrarea străinilor înainte de ora 12. Într-o zi, de curînd numită într-o funcție superioară, tovarășa S. voia să intre în redacție.

— Nu se poate. După douășpe !

— Sînt S.

— Du-te dracului !

Reclamații, enervare. După primirea explicațiilor, S. povestea cu haz întîmplarea și o comenta : «Omul nu era pus acolo să raționeze. Primise o dispoziție și o îndeplinirea strict. Am impresia că ne lipsesc asemenea oameni. Apoi adăugase printre dinți : Sau poate că avem prea mulți».

Eram fericită. Îl iubeam. La Elvira locuisem doar cîteva zile, fusese tulburată și — mai mult decît ea — Radu. Nu le ascunsesem nimic. Mă ascultaseră fără să mă întreprună ; nu încercam să mă apăr, nu acuzam. Le-am spus că despărțirea decursese liniștit, fără reproșuri și tînguiri, mai rece chiar decît mă așteptam. Remus îmi dăduse dreptate ; el trebuia să termine învingător, să aibă ultimul cuvînt ! l-am lăsat această iluzie.

— N-o să vă deranjez prea mult, le-am spus. Foarte curînd voi primi o garsonieră.

– Rămii cît vrei, mă îmbrățișase Elvira, cît e nevoie. Apoi cu indiferență, chiar cu puțină ostilitate : E adevărat că Paul a intrat în slujbă ?

– Da, dar nu va rămîne multă vreme în postul ăsta ridicol. O să-și reia locul care i se cuvine. În nici un caz la voi, m-am uitat spre Radu. Nu te supăra, i se face rău cînd aude... Nimeni nu i-a sărit în ajutor...

Radu se juca cu franjurile de mătase ale feței de masă brodate și le încurcase.

– Lasă-le, zise Elvira, ele n-au nici o vină.

– Nimeni nu are vreo vină, rosti grav Radu, și toți avem. Desfăcu ciucurii încurcați și netezi cu palma firele zbîrlite. Ridicăm construcții uriașe, clădim blocuri cu apartamente confortabile, construim teatre și desecăm lacuri, dar de oameni nu ne îngrijim destul. Paul este și nu este o victimă. Are și el vina lui.

Cît timp locuisem la Elvira, nu mă chemase niciodată la telefon, mă mințise școlărește că pierduse numărul, deși știam că-l avea într-o agendă mică pe care o purta totdeauna la el. Și apoi exista cartea de telefoane ! Am considerat-o drept o toană de bărbat răsfățat ; dealtfel exista și jenanta posibilitate de a-l întîlni la telefon pe Radu.

Îmi luasem în primire slujba la tipografie. Era o întreprindere mică : o sută șaisprezece oameni, dintre care opt, personal tehnico-administrativ. Fosta șefă de cadre, pensionată de boală, mă inițiasse în tainele meseriei care mi se părise tare complicată. După ce îmi încredință dosarele tuturor salariaților, explicîndu-mi situația fiecărui om în parte, începu să înșire sarcinile care trebuiau îndeplinite. Să iau informații despre muncitorii care voiau să se angajeze ; să urmăresc cu discreție cum își duc munca ;

să fiu atentă la unii dintre muncitorii care ispăşiseră pedepse penale ; să fiu de o vigilenţă extremă la eventualele sabotaje, să nu fiu prea aspră cu micile hoţii ; să fiu neînduplecată faţă de beţivi, chiulangii şi huligani ; să mă interesez de familiile muncitorilor şi de felul cum se poartă aceştia acasă ; să aflu dacă au locuinţe bune şi, dacă nu, să-i trec pe lista care trebuie înaintată sfatului popular raional ; să fiu atentă la schimburile de noapte, când se tipăresc cărţi de vizită şi alte lucrări particulare... Mai există şi un oarecare Ştefaniu...

Intram în tipografie, priveam la zeţari cum lucrează, apoi la linotipist şi maşinişti, îmi pierdeam ore întregi printre legătorese. Încet, încet am căpătat încrederea lor. La legătorie femeile începură să-mi povestească anecdote de o trivialitate înimăginabilă. Curînd deveniră „oamenii mei”. O puitoare necăjită îmi spuse că băiatul i-a rămas repetent pentru a doua oară. Un maşinist mi se plinse că un cumnat al său fusese condamnat şi că trebuia să-şi întreţină sora care avea doi copii la şcoală. O legătoare mă rugase să intervin la un spital unde un doctor şperţar îi făcea mizerii la internarea unei nurori care trebuia să nască. O altă legătoare, tînără, dar îmbătrînită de supărări, îmi spuse că o bătea bărbatul ca s-o facă să plece de-acasă, să aibă el motive de divorţ. Soţul ei lucra la o spălătorie. Încercasem să stau de vorbă cu el : am dat peste un individ de cea mai joasă speţă. Sfătuisem femeia să fie de acord cu divorţul, dacă pleacă el. „N-are rost să-ţi pierzi zilele lîngă un asemenea derbedeu.” După vreun an, îmi aduse o cutie de bomboane. Găsise un bărbat care o ceruse în căsătorie. Sotirescu, un maşinist harnic şi priceput, îmi ceru într-o zi să-i acord o întrevvedere între patru ochi. În biroul meu îmi destăinui tainic că directorul tehnic, Polonschi, fusese patron la Rădăuţi, unde avusese o tipografie. Aflase asta

de la Natansohn, care-i fusese salariat. În sfârșit, o informație „profesională” !

Cercetasem dosarul lui Polonschi : într-adevăr situația nu era clară. Venit din Bucovina, declara că lucrase ca zețar și mașinist într-o tipografie. Nu avea acte, le pierduse în timpul refugiului.

Îl chemasem pe Natansohn : jură că lucraseră împreună ca mașiniști la *Glasul Bucovinei*. Perorase indignat : „N-a fost nici un fel de patron, care patron ? unde patron ? ce patron ? minciună, calomnie !”

Conducător energic și priceput, Polonschi cunoștea în amănunțime toate ramurile meseriei și nu o dată îl găsisem în tipografie dînd indicații unui mașinist sau linotipistului pentru repararea unei defecțiuni delicate ivite pe parcurs. Treburile erau organizate cu competență ; beneficiile, mari. Directorul, blînd și molatic, îi dăduse mînă liberă, avea o încredere nemărginită în posibilitățile lui și nu fără motiv : Polonschi obținuse atîtea comenzi, încît nu numai că reușise ca întreprinderea noastră să nu mai fie niciodată în gol de lucru, cum se întîmplase de cîteva ori înainte de venirea lui, dar ceda și altor tipografii din surplusuri.

Sotirescu, mașinistul care-mi dăduse informația, fusese legionar și ispășise o pedeapsă de șase ani. Muncea excelent, era disciplinat, prietenos, muncitorii îl lăudau. Nu mă împăcam însă cu gîndul că-l denunțase pe Polonschi, fără să aibă și un alt motiv. Directorul tehnic nu era evreu. Răzbunare personală ? Din sumarele informației culuse reieșea că nu se cunoscuseră înainte, iar în tipografie nu existaseră disensiuni între ei.

Și mărturia lui Natansohn constituia un semn de întrebare. Îl apăraseră cu prea multă căldură, căldură sufocantă, irespirabilă, gesticulase agitat. Strigătele lui păreau

false, ca motivările în dragostea înșelată. Revoltă generoasă sau mistificare ?

Îi povestisem lui Paul întâmplarea și temerile mele. Se încruntase.

– Fii atentă ! Unul dintre ei va raporta despre noua șefă.

Îmi amintisem de portarul idiot și i-am șoptit golănește :

– Dă-l dracului !

Într-o dimineată, Sotirescu intră în birou și mă găsește supărată, zgâlțâind ușa de la Fichet.

– Ce s-a întâmplat, tovarășă Marilena ?

– Am uitat cheia de la seif acasă și am nevoie urgentă de niște acte...

– O clipă.

Se apropie de dulapul de fier, privește cu un chibrit aprins prin gaura broaștei, iese și se întoarce imediat cu o legătură de chei și o pilă, încearcă una, încearcă a doua, pe a treia o pilește puțin și deschide dulapul. Nu știu dacă toată operațiunea a durat cinci minute. Îngrozită am fost pe urmă. Când i-am povestit directorului, s-a cutremurat. L-a chemat pe Polonschi și după câteva ore supravegheam o echipă de lucrători care suda două bare groase ce se puteau încrucișa de-a latul celor două uși. Mi s-au încredințat și două lacăte masive, germane, cu două chei subțiri cât acele de păr. Au montat și la ușa biroului o broască sistem Yale. Răsuflasem ușurată.

– Ce părere ai, tovarășe Sotirescu ?

– Da, acum merge, răspunse, pipăind lacătele ca un specialist. Doar Văraru le-ar putea desface, poate, fără chei.

– Văraru ? întreb mirată. Cine e ?

Se uită la mine și mai mirat.

– Chiar nu ați auzit de el ?

Am zîmbit.

– Nu, crede-mă.

Duse mina la buze și păru că se gîndește ce hotărîre să ia.

– Aveți puțin timp liber ?

– Am.

– Atunci să vă spun cine e Văraru. Prin anii 36–39, se afla în București un celebru cuplu de spărgători. Văraru și Bratu, zis Richelieu. Tineri amîndoi, cu oarecare știință de carte – terminaseră liceul – isteți și cu înfățișare atrăgătoare, nu s-a aflat niciodată motivul care-i îndemnase să apuce pe calea asta. Văraru era modest, pe cînd Bratu... Odată îl întrebaseră un comisar de ce și-a luat numele de Richelieu. „Cu o inteligență ca a mea, ar fi trebuit să fiu altul decît sînt, i-a răspuns borfașul. Îmi lipsea doar un nume răsunător. L-am ales cum am crezut mai bine. Nu vă place ?” Nu exista casă de bani cu cifra oricît de complicat care să reziste celor doi ași, dintre care cred că Bratu era cel mai înzestrat. Anul 1944 i-a găsit la Văcărești ; au reușit să evadeze împreună cu alți tilhari și hoți. Vă amintiți de lunile acelea neplăcute pentru bucureșteni cînd, seară de seară, cu toate măsurile luate, se petreceau jafuri de o îndrăzneală nemaipomenită. Vă mai amintiți, desigur, și de Vălimărescu, celebru hoț de buzunare, angajat temporar pe post de inspector de poliție și care reușise să stîrpească borfașii folosind sistemul practicat împotriva gangsterilor americani : după împușcare erau întrebați dacă se predau. Vălimărescu ucidea ca un meseriaș de prima mînă. Regretele nu erau profesionale. Bratu căzuse și el victima gloanțelor fostului său coleg, căruia îi strigase disprețuitor înainte de a-și da duhul : „Ai ucis un rege, cîrpaciule !” Bratu își lăsase amprente și în Franța. Într-o zi, o telegramă din Paris întreba ministerul nostru de interne dacă Bratu-Richelieu se află în localitate. La răspunsul că e decedat,

Siguranța din Paris se arătase neîncredătoare. Se prădase o bancă și toate semnele îl indicau pe Bratu ; se spunea că e în stare să descuie o casă de bani cu cifru complicat ajutându-se doar cu o scobitoare... La Văcărești, Văraru, avînd un scris citeț, era folosit în cancelarie la tabele și situații fără caracter secret. Într-o zi, directorul pierduse sau rătăcise cheile de la seiful din biroul său. Parcă-l văd galben, transfigurat, dîndu-se de ceasul morții. Chemase niște lăcătuși ; se chinuiau în zadar cu broasca cifrată. Pînă la urmă, directorul se hotărî să taie blindajul ușilor cu flacăra oxiacetilenică. Discuta agitat cu sub-directorul, demonstrîndu-i că mai ușor ar putea motiva înlocuirea seifului decît pierderea cheilor. Văraru privea la nebunia care-i cuprinsese pe toți, fără să înțeleagă ce se petrece. Liniase un tabel cu coloane complicate. Îl privi satisfăcut, apoi se ridică de la masa de lucru și, apropiindu-se de director, îi spuse :

— Îmi permiteți s-o descui eu ?

Directorul nici nu auzise, era înconjurat de o mulțime de oameni care propuneau alte soluții. Văraru repetă cu voce moale ca de prunc :

— Îmi permiteți s-o deschid eu ?

Șeful holbă ochii. Parcă se pregătea să-l lovească.

— Nu glumesc, lăsați-mă pe mine.

— Dar repede, nu am timp ! Dacă n-o deschizi în cinci minute, te bag la carceră pe douăzeci de zile, auzi ?

Văraru se și repezise, dăduse la o parte un mecanic care se afla în treabă mînuind niște chei și, lipind urechea de ușa de oțel, începu să învîrtească de cele trei butoane, două mari și unul mititel și le tot învîrte cam vreo două minute. Ne uitam la el, șase oameni cîți eram acolo, ca la un vrăjitor care încearcă să îmblînzească niște șerpi. Și numai că-l aud : „Sotirescule, un chibrit, repede !” Îi întind toată cutia, o deschide, caută unul

care i se pare mai bun, cere o lamă de ras directorului, acesta nu are, Văraru rămîne cu chibritul în mînă, fața lui pîrînd a zice : ce să vă fac, nu eu sînt de vină ; unul dintre gardienii care păzeau biroul găsește o lamă cam ruginită și i-o întinde timid ca un caporal comandantului său de regiment ; Văraru șterge cu unghia rugina de pe ascuțiș, subțiază într-un fel chibritul, apleacă din nou urechea, sucește de butoane înainte și înapoi, dă satisfăcut din cap, introduce chibritul în gaura cheii, trage de cele două mînere și deschide ușa masivă care cîntărea peste două sute de kilograme.

— Patru minute și jumătate.

Priveam cu toții năuciți, ni se muiaseră picioarele de spaimă, directorul căscase gura și se părea că nu mai este în stare s-o închidă, mie nu-mi venea să cred, parcă aș fi asistat la minunea despicării Mării Roșii. Directorul își revenise primul. Îi mulțumise călduros, aproape să-l îmbrățișeze și murmurase : păcat, mare păcat...

Într-o zi, profitînd de vizita unui inspector, directorul îi vorbea despre Văraru și îl rugă să intervină pentru reducerea pedepsei, avînd în vedere buna lui comportare și calitățile lui care ar fi putut să fie folosite mai eficient. Inspectorul ceruse să-i fie prezentat. Dăduse mîna cu el, îl întrebaseră de una și de alta și, satisfăcut, promisese că va face un referat favorabil. Directorul îi mulțumi, oficialul plecă, dar după vreo zece minute se înapoie furios și-l chemă pe Văraru.

— Dă-mi ceasul înapoi, pungașule !

Văraru i-l întinse cuminte, cu cel mai distins gest din lume. Era un ceas de mînă cu brățară de aur.

— Îți dau eu ție referat, și îi cîrpi două perechi de palme, de se cutremură toată închisoarea. Îl bagi la carceră două zile, îi ordona directorului, care privea stupefiat și dezamăgit.

— Păcat, mare păcat, murmurase din nou directorul...
Sotirescu tăcu cîteva clipe.

— Țsta era Văraru. Avea hoția în sînge. De la el am învățat cîteva trucuri. Îmi mărturisise odată că dorința lui era să plece în America : România e prea mică pentru mine ; nu mă pot desfășura cum vreau.

Trecuseră cîteva luni.

Recitisem de multe ori biografia lui Polonschi. Prin labirintul declarațiilor sale descoperisem fisura a patru ani, între 43 și 47, neclari, justificați romantic : pribegia chinuitoare prin diferite localități din țară, meserii multiple, afaceri pe picior, necazuri de tot felul, date imposibil de verificat. Intenționam să abandonez cercetările, cînd se petrecu un fapt neînsemnat în sine, care-mi dădu de gîndit. Pe atunci, alimentele nu se găseau în cantități suficiente. Oamenii se aprovizionau peste necesități, creînd în acest fel dificultăți pieții organizate. Mă cărasem într-o zi cu zece kilograme de făină, găsită întîmplător la o băcănie din apropierea tipografiei, și îi spuseseam, gîfîind, că mai bine s-ar reintroduce cartelele de alimente. Pentru prima oară de cînd îl cunoșteam, se fisticise, remarca mea furioasă îi crease o stare de neliniște pe care nu reușise s-o stingă imediat. Gura schițase un zîmbet încurcat, mă privea temător. Ezitarea nu durase mai mult de cîteva secunde, dar îmi fusese de ajuns. Și deși își reluate calmul și răspunsese senin, sigur pe el, cu un ușor accent de persiflare : „Personal, nu regret trecutul”, eram convinsă că sînt pe calea descoperirii unui adevăr. Nu aflasem de fapt nimic, dar făcusem o legătură imprecisă între surprinzătoarea lui reacție la amintirea timpurilor cînd totul era cartelat și destăinuiri dezinteresate ale lui Sotirescu. Căutam puntea între aceste două întîmplări, intuiția îmi spunea că ea există, dar nu reușeam să dezleg enigma. Cum să-l fac să mărturisească ? Ce gînduri

avea ? Cum să i le ghicesc ? Făcusem realmente pe detectivul, mă interesasem discret despre viața lui de familie. Mă prezentasem soției acasă, spre a afla, chipurile, starea locuinței. O femeie simplă și veselă, creștea păsări și porci pe care îi vindea. Aveau nevoie de bani, ea nu avea slujbă, iar salariul lui era insuficient pentru un trai convenabil. Pe deasupra și fiul lor îi costa mult, luaseră doi profesori, unul de matematică, celălalt de engleză și franceză. Încercam să aduc vorba despre trecut. „Oribile vremuri, bine că s-au dus pe apa sîmbetei”, spunea. „Dacă o să aveți nevoie de cîteva ouă proaspete, vă rog să nu vă sfiți.”

Îi povestisem și lui Paul. Am făcut împreună tot felul de presupuneri, unele mai aiurite decît celelalte, fără nici un suport logic. Paul îmi sugerase chiar să încetez cu cercetările. Dar sînt tare încăpățînată.

Într-o zi, cînd Paul se afla la mine, cinaserăm împreună și, cum i se păruse că pofta mea de mîncare era cam exagerată, îmi spuse mustrător :

- Atenție la talie !
- N-ai teamă. Hrănesc doi acum.

O clipă nu înțelese, apoi sări de la masă, mă luă în brațe și se învîrti cu mine prin cameră sărutîndu-mă neîncetat. Mă așeză cu grijă pe divan, alergă la o cofetărie din apropiere, cumpără o sticlă de vin spumos pe care o destupă stîngaci, jumătate se vîrșă pe jos, apoi ciocnirăm. Mă amețisem foarte puțin, fericirea mea era reală, uitasem de îndoieli. Paul mă iubea, numai noi existam, Paul, copilul și eu. Nu-i adevărat că dragostea fără îndoieli este o dragoste mică. Dăduse un telefon tatălui său să-l roage să se ocupe de formalitățile pentru căsătoria noastră. Se pare că și viitorul meu socru se bucura, dar deodată am observat cum figura lui Paul deveni mirată. „Cum ai spus că-l cheamă ? Și mai cum ?”

Ascultase la telefon aproape un sfert de oră, mi se făcuse somn, îmi venea să adorm, când l-am auzit izbucnind în hohote de râs și mă trezi din amorțeala dulce în care mă legănam.

– Ce s-a întâmplat ? reușii să îngîn moale, abia ținîndu-mi pleoapele.

– Misterul Polonschi este dezlegat, declamă grav, plin de emfază comică. Ai puțină răbdare. Vine încoace. O să auzi povestea chiar din gura tatei.

Peste o interminabilă oră a sosit cu un buchet de flori și o cutie de bomboane. M-a privit cîteva clipe, apoi m-a sărutat. „Îmi placi, fetițo, să-mi faci trei nepoți !”

Așa l-am cunoscut pe viitorul meu socru : de statură potrivită, nas coroiat, ochi ageri, cordial. Sincer și necontrolat, cam bătăran dar și delicat, circumspect și încrezător, plin de naivitate politică și diplomat. O singură particularitate necontradictorie : era îndrăgostit de Paul.

– Îl întrebasem pe Paul dacă îți lipsește dumitale vreun act, să-mi spună din timp. Altădată, așa ceva era un fleac. Aveam un cunoscut care era în stare să „fabrice” orice fel de acte, buletine de naștere, diplome. La recomandarea mea, servise pe un scriitor căruia îi ticluise un certificat de absolvire a Seminarului teologic, scutindu-l astfel de armată. Fușese poreclit „Magnificentius al doilea”, după numele unui celebru falsificator de bani. Îl chema de fapt Polonschi Adalbert.

Mi se oprise inima în loc.

– Prin 44–45 apăruseră pe piață cartele de alimente falsificate, iar autoritățile nu reușiseră să-i prindă pe făptași. Prefectura se dădea de ceasul morții, toate tipografiile din țară au fost puse sub supraveghere, agenții păzeau ziua și noaptea mașinile de tipărit, urmărind și suspectînd pe funcționari, muncitori, maiștri, tehnicieni, chiar și pe conducătorii întreprinderilor. Fără nici un rezultat.

Fiecare pachet cu imprimate scos din tipografii era revizuit la poartă, coletele cu cărți sau registre cartonate erau lipite sub ochii șefilor de secție ; la ieșire toată lumea era percheziționată, servietele deschise, pălăriile, umbrelele, sufertașele controlate. Se crease o stare de agitație nu numai printre tipografi, care se simțeau jigniți de regimul de pază la care fuseseră supuși, dar oamenii nu mai erau siguri dacă sînt sau nu veritabile cartelele pe care le prezentau. Se confiscaseră unele cartele falsificate, dar posesorii lor se dovediseră doar lacomi și naivi : cumpărate ieftin de la necunoscuți, le împărțiseră la rude și prieteni. Un an de zile au durat cercetările, pînă cînd într-o zi, din întîmplare, a fost descoperit distribuitorul principal : un paznic de la închisoarea Văcărești. Pierduse în duba care transporta deținuți la tribunal un teanc de cartele. Le găsise șoferul... Restul a fost ușor : cartelele se falsificau chiar în tipografia închisorii, de către priceputul tipograf Polonschi, arestat și condamnat prin 42. A rîs toată lumea, inclusiv ministrul de interne. Pe directorul închisorii l-au destituit imediat...

A doua zi l-am chemat pe Polonschi în biroul meu și i-am comunicat ceea ce aflasem. M-a ascultat tăcut, mușcîndu-și buzele.

– De unde, cine ?

– Nu asta-i cel mai important.

Nu insistă.

– Cineva m-a ajutat la falsificarea cartelelor. Nu l-am denunțat, luasem toată vina asupra mea. L-am angajat aici. Îl rugasem să nu povestească nimănui despre această perioadă neplăcută din viața mea. Acest cineva este Sotirescu. Nu mă simpatizează, continuă el fără să țină seama de tăgăduire, dar nu-mi dau seama de ce a făcut-o.

– Nu mi-a spus el, am repetat cu tărie. Vă dau cuvîntul meu.

– Ce-aveți de gînd cu mine ?

– Depinde de răspunsul pe care mi-l veți da acum.
Ați avut tipografie înainte de 40 ?

– Da, biîgui speriat.

„Era prea mult.”

– L-ați avut pe Natansohn ca salariat ?

– Da.

– Bine, puteți să vă vedeți mai departe de treabă. O să mă mai gîndesc.

L-am chemat și pe Natansohn.

– M-ai mințit, tovarășe ! Știi că-ți riști slujba ? Ai fost salariat în tipografia al cărei patron era Polonschi, i-am spus aspru.

Mă privi drept în ochi, un zîmbet cald îi înfloreă în colțul buzelor.

– Da, confirmă simplu.

– De ce ?

Dădu din umeri stingherit. Rămase pe gînduri.

– Nici eu nu știu. N-aș vrea să vă mint a doua oară.
Apoi, după o scurtă pauză, nesigur : Poate pentru că era un om bun. Tovarășă Marilena, continuă el cu vocea tremurătoare, cu ochii pierduți, eu am o singură calitate : Nu uit binele care mi s-a făcut odată. Toată viața rămîn recunoscător.

Toți trei au rămas pe locurile lor. De ce-l denunțase Sotirescu n-am reușit să aflăm, oamenii au nebuniile lor. Iar Polonschi ? De fapt nici nu mă mințise. În autobiografie povestise despre necazurile îndurate în cei patru ani de pîrbegie... În Japonia există o așezare numită Suedia, iar pe obiectele din oțel fabricate acolo stă scris *Made in Suedia*, ceea ce nu-i o minciună.

Ce este mai important ? Ideea ? Adevărul ? Cuvîntul ? Eu cred că fapta.

leșisem pe sală, o tînără funcționară de la Plan balansa un registru mergînd alene spre biroul ei. „Ce frumos leagănă copilul ! Parc-ar fi un registru !” Îmi spălam mîinile la chiuvetă și nu știu de ce mi-am amintit de Marin, vaimburșul de la *Ambasador*, și de Prunescu. Îi revăzusem de curînd. Marin era supărat foc : i se cerceta proveniența averii. „Ai dracului, răi oameni”, ofta el cu năduf. Prunescu, controlor de prețuri în Piața Amzei, îmi spusese acru, puțin jenat : „Oamenii-s păcătoși, ingrati”. Se pare că amîndoi făceau parte din mulțimea binefăcătorilor, mai numeroși decît îmi închipuisem... Marilena spunea : „Asistăm la restabilirea noțiunilor de om și dreptate”. De ce nu sînt în stare să mă bucur atît cît aș dori ?

Alături de mine lucra responsabilul cu inovațiile, Godeanu ; un ins de vreo șaizeci de ani, cu o figură de intelectual vag obosită. Părul și-l pieptăna cu grijă, iar pantalonii aveau în permanență „genunchi”. Licențiat în farmacie, rămăsese îndrăgostit de cifre și era considerat printre cunoscători un eminent matematician. Placid și îndatoritor, activ și priceput, la Godeanu găseai totdeauna cîteva zeci de lei împrumut. Nu refuza niciodată : subscria pe orice listă, fie pentru ajutorarea cuiva, fie pentru cumpărarea de flori, bomboane sau alte cadouri ; el constituia salvarea „culturalului”, căruia îi mai rămăseseră cîteva bilete de spectacol nevîndute, el ajuta la căratul meselor și scaunelor cînd se făcea curățenie. Nu se dădea în lături de la nici o muncă. Niciodată nu lipsise de la vreo manifestație. Dădea gratuit lecții de matematică unor colegi din institut care se pregăteau pentru examene.

După vreun an, Godeanu fusese obligat să se retragă la pensie. Tovarășul Zgaibă spusese că responsabilul cu

inovațiile se ocupă în timpul programului cu treburi în afara îndatoririlor sale, dezlegînd exerciții de matematică, ceea ce era adevărat. Dar pe acest tovarăș, Godeanu îl preparase gratuit aproape doi ani pentru clasa a unsprezecea și bacalaureat.

La etajul întâi, dedesubtul cămăruței din mansarda în care-mi aveam reședința, se muncea : analize chimice, măsurători cu cîntare de mare precizie, rezultate, determinări de mase moleculare, reacții complexe, titrări... În curte se cerneau nisipuri pentru analize granulometrice, se amestecau cimenturi de diferite calități, se umpleau tipare de metal, cubice, cu pereții detașabili, se construiau forme de „epruvete”... În birouri, ingineri și tehnicieni modificau pe planșe cîte o cotă, îndreptau o curbă, stabileau amestecuri optime de lianți, pregăteau ridicarea marilor baraje. Eu...

Cîteva săptămîni după intrarea mea în slujbă, mă poimenisem pe neașteptate cu contabilul-șef. Se plimbă prin odaie, apoi se opri înaintea unui cilindru gradat așezat în raft.

— E înregistrat ?

— Da.

— Să văd.

Am scos fișa.

— Cont. 105, citi el, adică obiecte de inventar. Greșit, tovarășe, greșit ! Le treci la obiecte consumabile. Se sparg ușor. Să plătească bietele fete de la chimie oalele sparte ? rîse el. De cînd se înregistrează așa ?

— De trei ani. Mi-au spus „bietele fete.”

— Și de ce n-ai raportat dumneata ? Văd că ești de acord cu mine. Sau cu ele ?

— Motivul lor nu-l cunosc. Există, însă, printre hîrțiile găsite la venirea mea aici, o circulară recentă a contabi-

îtității prin care se prevede înscrierea sticlăriei la obiecte de inventar.

- Prostie ! Cine a semnat-o ?
- Dumneavoastră.

Roși, îmi smulse hîrtia din mîini. Mormăise ceva neclar pomenind un nume care parcă semăna cu al meu ; băgă hîrtia în buzunar.

– Rămîne la mine. Apoi, autocritic : Cine nu greșește ? Nu pomeni despre asta. Am semnat-o fără s-o citesc. Ce salariu ai ? Aha, mediu. Te vom încadra la maximum, ești capabil. La revedere !

Chiar în ziua aceea, după cîteva ore, apare șeful serviciului contabilității, Ionașcu. Auzindu-i numele, am înțeles despre cine vorbise în surdina contabilul-șef. Începușem să redistribui sticlăria în rafturi.

– Ce-i harababura asta ?

– Repartizez sticlăria la consumabile. Contabilul-șef mi-a dat dispoziția, abia a plecat de aici.

– Asta-i acum ! Există un ordin al ministerului... I-am spus să ne coordonăm acțiunile... Lași sticlăria ca înainte, discut eu cu el... Spune și dumneata, cum naiba să fie trecute la consumabile, pot fi mîncate ?

Luă o pîlnie de sticlă și încercă s-o muște.

– Încet, că vă tăiați limba, I-am sfătuit binevoitor. Auzisem despre el că-i prostuț.

– Nu-mi purta de grijă.

– Tovarășe Ionașcu, îi spun politicoș, în sticlă rămîn de multe ori puncte de cristalizare, crapă ușor la unele determinări, sînt introduse în etuve și autoclave la mii de grade temperatură, știți și dumneavoastră aceste lucruri. Unele pierderi sînt inerente, nu-i nimeni vinovat.

– Nu face pe avocatul ! Te-au dus cu zăhărelul mof-tangioaicele de la chimie. Faci cum îți spun eu ! Miine vei primi dispoziție scrisă. Bună ziua !

A doua zi mă pomenesc cu tovarășul Cuduban de la Controlul intern.

— Lași sticlăria la obiecte de inventar. Dispoziție de la minister. S-a cerut avizul Finanțelor. Deocamdată, dumneata nu mai eliberezi nimic din magazie.

— Cît poate dura starea asta ?

Dădu din umeri.

— Trei-patru zile, o săptămînă.

Trecuseră cincisprezece zile și „spinoasa” problemă nu se rezolvase. În laborator se iscase zarvă : reclamații, greutăți de muncă, se primejduia realizarea planului. Începusem să le eliberez sticlărie pe bonuri de mîna aprobate de „Mă-nțelegi” care-și luase răspunderea. Între timp, contabilul-șef a fost schimbat, veni un altul și ne făcu o vizită, chemat urgent de șefă. Era inteligent și simpatic.

— Ce babilonie ! exclamase supărat. Pînă la soluționarea problemei de către Finanțe, eliberați sticlăria pe „consumabile”. Și dacă mai vin la dumneata — mi se adresează bătăios — Cuduban, Ionașcu sau oricare altul, îi trimiți la mine, mă-nțelegi ?

— Desigur, și mă reținusem să nu rîd. (Se pare că șeful-contabil fusese informat în prealabil de ticul verbal al șefei mele.)

Devenisem și bibliotecarul laboratoarelor. Compusă din aproape o sută cincizeci de cărți tehnice, biblioteca se afla la parter într-o cămăruță cam igrasioasă și rece, unde lucrau și doi ingineri. Între orele nouă și unsprezece primeam și eliberam cărțile. Cînd coborisem, inginerul Stîrjeschi citea dintr-un volum gros pe care-l recunoscusem după copertile de pînză albastre, pătate cu bronz : *Tehnologia săpunului*. Era o traducere din limba rusă, epuizată de multă vreme. Îl avea la el de aproape un an.

Ultima oară îmi declarase că l-a pierdut. Pregătisem formele pentru imputare.

– L-ai găsit totuși !

– Ce să găsesc ?

Și ascunse volumul în servietă. Am crezut că glumește.

– Dacă încă ai nevoie de el, te înregistrez din nou cu data de azi.

– Dumneata nu înțelegi că n-am nici un fel de carte care să te intereseze ? Doar ți-am spus că am pierdut-o. O plătesc de trei ori, conform regulamentului.

– Asta-i nerușinare !

Nici nu se sinchisi. Își luă servieta și se îndreptă spre ieșire.

– Sint la centrală, într-o oră vin înapoi, se adrese el celui alt inginer și dispăru pe ușă.

Aveam impresia că nu eu fusesem martorul acestei minciuni uluitoare. Sau poate era o simplă farsă cu suivi ? Nu cumva celălalt inginer îi era complice și voiau să se distreze pe socoteala mea ?

– Ce părere aveți, tovarășe Zamfir ? îl întreb prudent.

Era un om în vîrstă, cu figura cucernică și blîndă.

– Nu știu ce să spun. Nu m-așteptam. În general, reacțiile lui sînt normale. Ce i-o fi venit ?

– Vă rog să fiți martor...

– Nu, te rog, nu mă pune în asemenea situații, protestă speriat. De la un astfel de om, care nu numai că se lipsește de stima noastră, dar se stimează el însuși atît de puțin, mă pot aștepta la cine știe ce grosolănie. Nu doresc să am de-a face cu el...

În clipa aceea intrase în cameră un omuleț mărunț, cu chipul rotund și ochii neastîmpărați, ținînd mîinile înfipite în buzunarele pantalonilor deformați ; părea că strînge pumnii, pregătit să lovească. Se propti în fața inginerului și-l întrebă agresiv :

– Ce faci aici ? La ce lucrezi ? Și scoate-ți șapca, nu ești la cârciumă !

– Tovarășe, mi-mi-e frig la cap, se bălăie inginerul.

– Vă pierdeți timpul de pomană. Dumneata ce faci ? mi se adresă. Cu ce te ocupi ?

Nu știam cine este, nu-l văzusem niciodată, mă gândeam că ar putea fi *cineva*, dar în momentele acelea în fața mea se afla un individ care îl continua și completa pe Stîrjeschi. Tonul lui îmi trezise și neplăcute aduceriminte...

– Nu fac nimic ! Dar dumneata cine ești ? Intră fără *bună ziua*, te-ai proțăpăit cu mâinile în buzunare și te rățoiești la noi...

Mă privi ca pe un smintit, dădu din umeri nedumerit și smucind de clanța ușii năvăli afară, trecu în goană prin fața ferestrelor dinspre curte și se îndreaptă către aripa chimiei.

– Ei drăcie ! exclamasem în urma lui. Cine-o fi nebunul ăsta ?

N-am mai avut nevoie de răspuns. Fața galbenă de hepatic a inginerului se alungise speriată, devenise pămîntie. Mă privea îndurerat și tragic, de parcă mă aflam pe patul morții.

– E directorul general...

De frică, începusem să rid. Mă și vedeam căutînd o slujbă, Marilena tristă și demnă iertîndu-mi prostia și căutînd motivări în locul meu. Veselia mea forțată îl contaminase pe inginer.

După cîteva minute, directorul general trecu din nou urmat de șeful cel mare al laboratoarelor, inginerul Gheorghe Steruj, la care se răsti din mers :

– Cred și eu că la chimie se lucra, i-ați informat de venirea mea, nu faceți nimic, bună ziua !

Se urcă în mașina care-l aștepta la poartă și dispăru. Nu trecuse un sfert de oră și Steruj răspundea la telefon :

– Da, cei doi... Paul Ionescu, gestionar. Niculae Zamfir, inginer. Cel cu șapca ?... Da, inginerul... Vin imediat. Își luă pardesiul și fugi.

– Nu poate să mă dea afară, spunea Zamfir. Să ne dea mai multe lemne, să încălzim camera asta nenorocită și voi renunța la șapcă.

– Lasă, nene Zamfire, îl consolă o chimistă. Sint două posturi libere la *Petrochim*.

– Cum o să fie dat afară pentru o asemenea prostie ? spuse altul. De Paul e mai rău.

Discuția continua pe felurite tonuri : tandre sau încurajatoare, ușor deprimante, întretăiate de câte vreun optimist „imposibil”, „nu cred”, sau „nu se există”, pînă la apariția lui Steruj. Acesta ne chemă, pe mine și pe Zamfir, în biroul său.

– Dumitale, se adresează inginerului, ți se va da mustrare scrisă pentru că n-ai răspuns la întrebare, iar dumitale, mi se adresează zîbind, pot să-ți comunic ce i-a spus directorului adjunct : „Cel puțin lunganul ăla mi-a mărturisit sincer că nu face nimic”.

MARILENA

Citesc în caietul gri :

„Laurențiu a fost decorat. La mai mare ! Cine nu se înalță azi, e pierdut pentru vecie.”

„Dacă istoria s-ar interesa de începuturi și strădanii, nu numai de rezultatele pe care le glorifică sau le repudiază, erorile ar putea fi recunoscute fără reticențe, mai ales cînd împotrivirile nu sînt puse sub semnul îndoielii ?

„Am fost pentru cîteva zile la Balotești, la un fin al tatii. Lenevisem vremea pe malul unui lac micuț ascultînd discursurile broaștelor și numărînd la nesfîrșit frunzele sălciilor. Domol și neîndemînic, spre a scăpa de gura nevestii care-l cicălea și-l mîna cu sila de colo pînă colo, finul Dobrică o făcea pe fierarul, ciocnînd cîte o găleată de fîntînă strîcată sau cositorînd o oală de tablă smălțuită, pe îndelete, plictisit, mai mult fumînd, cu spatele rezemat de buturuga înaltă în care înțepenise nicovala, pîndînd zgomotul pașilor teribili, totdeauna grăbiți, ai nevestei. Vorbea atît de puțin, încît uneori uitam că există. Nu-l auzisem niciodată discutînd cu vreun consătean mai mult decît era nevoie pentru a afla ce-l adusese acolo, nici măcar tocmindu-se : cît i se dădea, atîta lua. Prețul i-l făcea clientul.

Nici nu voia să audă de colectivă. «Totuna e». Se afla odată în tramvai, venind de la gară spre locuința noastră. Un tînăr se ridicase și oferise scaunul unei femei tinere cu gropițe în obraji și strungăreață. Se așeză el, ciugulind dintr-o pungă boabe de strugure pe care le ștergea de mîneacă.

— Am oferit locul doamnei, se răstise tînărul, politicos cu femeile.

— Totuna e, răspunsese finul tatii, privind pe fereastră.

Tata îi dăruise o instalație de sudură autogenă : tub de oxigen și de acetilenă, cu trusa completă de instrumente. Învățase să le folosească de la un sudor angajat la fabrica de frînghii din apropierea Baloteștilor, dar le utiliza rar, nimeni nu avea încredere în destoinicia lui, iar el, bucuros de părerea formată, nu căuta să-i contrazică,

mulțumit că-și poate pierde vremea dormitînd. Sau poate că era poet și visa."

„Din Monitorul oficial al Moldovei nr. 16 și 28 (martie 1866) reieșea că principiul averii la votare era atît de restrictiv, încît în județul I., corpul electoral se compunea dintr-un singur alegător care, formînd biroul electoral în dublă calitate de președinte și secretar, se vota pe sine însuși în cealaltă calitate de corp electoral, fiind ales în unanimitate cu singurul lui vot."

„Cînd adusesem acasă *Flori de mucigai*, tatăl meu tocmai o certa pe mama pentru că nu-i cususe un nasture la cămașă. Văzîndu-mi buzunarul umflat, mă întrebă răstit :

— Ce naiba ții acolo ? Din cauza asta ți se descos mereu buzunarele de la tunică. De-ai n-are timp Maria să-mi coasă nasturii de la cămașă. Ia s-o văd. Citise titlul cu vădită mirare, o răsfoi și mi-o dădu înapoi cu silă. După titlu se vede că-i cu porcării.

— Nu. Ne-a recomandat-o profesorul de limba română, îl mințisem."

PETRE

Se opri în dreptul ușii deschise de secretară cu un aer tulburat și rătăcit. Îi vedeam fața înroșită de emoție, cu genele tremurînde sub borul pălăriei și, așteptînd să fie poftită, rodea cu dinții vîrfurile unei mânuși pe care înțirzia s-o scoată. Nu mai era îndrăzneța Gina pe care o cunoscusem la un banchet dat în cinstea unui actor ieșit

la pensie. Farmecul ei, izvorît dintr-o atitudine de ușoară provocare și o neconținută stare de efervescentă, dispăruse, lăsînd loc altui soi de încîntare : devenise o femeie timidă, de o nevinovată cochetărie tulburătoare. Deși era actriță, mișcările ei naturale, pline de grație, nu arătau a fi studiate, iar fiecare gest mărunț era atît de rafinat, încît nu semăna cu nici unul al femeilor pe care le cunoșteam (cam puține, într-adevăr !). Îndreptîndu-mă spre ea, am sărutat mîna întinsă și am invitat-o să ia loc.

— Vă ascult, tovarășă Gina.

Buzele ei își regăsiră zîmbetul provocator, iar ochii scînteiau zburdalnic.

— Cînd am intrat, aveam pregătite o mie de argumente și acum nu-mi vine în gînd nici unul. Ați aflat însă, tovarășe Pandele, din memoriul pe care l-am înaintat... Îmbolnăvindu-se tovarășă Angela, am fost solicitată să o suplinesc în *Balada*...

— Întîmplător și eu v-am aplaudat în seara premierei.

— Mulțumesc. Critica, la fel de indulgentă ca și dumneavoastră, ceea ce se întîmplă destul de rar cînd este vorba de o necunoscută, m-a lăudat. Aș fi dorit să beneficiaz de acest succes și să rămîn în București. Mi s-a spus că nu sînt locuri în schemă.

O ascultasem atent, dar nu mă grăbeam să-i răspund. Femeia răspindea un farmec greu de explicat și mă simteam vrăjit. Mă cuprinsese o intolerabilă stînjeneală și închisese o clipă ochii. Gina interpretase fals tăcerea. Se ridică.

— Vă cer un lucru imposibil, probabil. Nu-mi rămîne decît să vă părăsesc.

— Este ultimul lucru pe care trebuie să-l faceți, am ripostat cu puțină exaltare în voce, de care îmi dădeam

seama. Sinteți o mare artistă, ați fost apreciată și aplaudată...

Neîncercînd să-și ascundă satisfacția, Gina mă privea cu o expresie de sinceră curiozitate, așteptînd urmarea pe care acum o bănuia.

— ...și locul dumneavoastră este în București.

Așa intrase Gina în viața mea într-un moment în care, ca niciodată, aveam mai multă nevoie, nu numai de dragoste, dar și de o inteligență feminină care să mă conducă prin meandrele agitatei mele existențe.

În apartamentul ei cochet ne întilneam zilnic, seara, în miez de noapte sau dimineața uneori. Aici îmi găseam liniștea și odihna. Vorbele spuse sau ascultate înainte de a veni căpătau aici adevărata înțelegere și prețuire prin tăcerea cu care știa să mă învăluie. Simțeam parfumul vorbelor nerostite, al dragostei adevărate. Neplăcerea pe care mi-o provoca nevoia de a citi pe fețele oamenilor ceea ce nu spuneau găsea o compensare în prezența Ginei care-mi mărturisea totul fără rețineră și falsă pudoare. Sănătatea, de care atîția ani nu mai mă interesasem datorită vieții instabile, acaparat de muncă și de răspunderi, renăștea calmă în bucuria plină. Mă îngrășasem puțin, obrajii deveniseră mai întinși, o nouă tinerețe pe care la douăzeci de ani n-o cunoscusem mă făcuse să recîștig acum clipele pierdute din trecutul meu dur, fără veselie.

Într-o seară stăteam de vorbă cu Paul Ionescu în colțul străzii Jules Michelet. Se apropie de noi un prieten comun, Toderiță, dă mîna cu Paul, la mine nici nu se uită, îl roagă să treacă pe la el și-și vede de drum, lăsîndu-ne pe amîndoi cu gurile căscate. Înainte de a-mi da seama ce se petrecuse, îl văd pe Toderiță reîntorcîndu-se, vioi :

„Iartă-mă dragă. Nu te-am recunoscut. Ai întinerit fantastic !”

I-am spus Ginei.

— Se vede că-ți priesc, mi-a răspuns.

Am s-o cer de nevastă.

PAUL

Toderiță venise la mine curînd după discuția cunoscută, filfiind niște foi volante, agresiv și plin de importanță.

— Accepți tu prostiile astea ?

Îmi întinse revista *Deutsche Märchenschachzeitung* mototolită și ruptă pe la colțuri. Am parcurs-o cu privirea, cunoșteam publicația.

— Și unde sînt prostiile ?

Mă privi gata să mă înghită și izbucni furios :

— Unde sînt ? Dar aceste piese ce sînt ? Lăcustă, cal nocturn, Ma, Berolina, Pao, Vao și altele. Ce sînt drăconveniile astea ? Și astea-s poezii ? Imaginație bolnavă, tovarășe ! Comploturi imperialiste !

Era prea îndrîjit ca să se fi putut discuta cu el normal. I-am servit un păhărel de țuică, să-și vină în fire.

— Fii atent, nu încerc să discut cu tine în contradictoriu. Tu ai spus ce ai avut de spus. Lasă-mă să-ți arăt și părerea mea. Nu încerc să te conving. Vei proceda cum crezi. Ascultă, deci : există un joc de șah în care pionul ajuns pe ultima linie, în loc să se transforme în figură, face

cale-întoarsă și parcurge tabla în sens invers. Există șahul „fără șah” în care amenințarea regelui este interzisă înaintea matului final. A fost inventat șahul marsiliez în care fiecare jucător face câte două mutări odată. Sau jocul „Cine pierde, câștigă”. Și altele. Crezi tu că aceste invenții pot fi considerate de oamenii cu judecată „comploturi imperialiste” ? Știu, ai glumit ! Dar e o glumă proastă. Și piesele feerice sînt invenții. Cu ele se pot realiza idei imposibil de înfăptuit cu piesele normale. Sînt foarte apreciate de oamenii care au simț șahist. Dar tu de unde să-l iei ?

– Să știi că și eu um creier, nu numai tu, deșteptule !... Dar de ce rizi, Paule ?

– Mi-am amintit de ceva nostim.

– Spune-mi și mie !

– Altădată. E o poveste mai lungă...

Au trecut cincisprezece ani de atunci. Din cînd în cînd mă vizitează Toderiță, judecător la Tribunalul suprem, cu ochii strălucitori de prospețime, generos și repezit. Odată întrerupsese un avocat care pleda confuz :

– Tovarășe, dumneata nu ești avocatul părții civile ?

– Ba da !

– Am impresia că-l aperi pe inculpat. Sau e o combinație de mat ajutor ?

– Poftim ? !

– Vă explic eu altădată, continuați, dar ceva mai „ortodox”...

Descoperise la un anticariat, într-o fasciculă căreia îi lipsea ultima pagină, un poem intitulat *Lupta*, apărut la Londra prin 1840, avînd ca subiect desfășurarea unei partide de șah. „Studiaz-o, poate-i găsești un final frumos”, mi-a spus.

Priveam lista : încă trei bolnavi. Pînă la ora aceea tîrzie, era trecut de unu, vizitasem opt suferinzi și trei chiu-langii. Le eliberasem tuturora certificate medicale. Unul dintre simulanți fusese de o sinceritate dezarmantă : „Tovarășe doctor, vă spun adevărul, n-am nimic, dar sînt foarte obosit, dați-mi trei zile, măcar două, golesc haznalele la ICAB, mi-a obosit și sufletul, zău, tovarășe doctor”.

Bărbat Voevod nr. 37. O căsuță modestă, cu grilaj de fier proaspăt vopsit, bine întreținută. Nu avea sonerie. Bătusem în poartă. Nici o mișcare. Abia după ce zgîlțisem clanța zgomotos, o femeie lipăind din papuci se repezi din fundul curții să deschidă poarta prinsă cu un cîrlig. Avea mînele suflecate : mîinile îi erau crețe și învinețite de spălatul rufelor.

— Tovarășul doctor ? Pofțiți în casă. Vine îndată și bărbatu-meu.

— Cine-i bolnav ?

— El.

— Și unde-i ?

— În „pimniță”, sparge lemne.

Am privit-o chiorîș.

— Dacă este în stare să spargă lemne, poate să se deranjeze pînă la policlinică. Bună ziua !

Mă îndepărtasem cu pași iuți, neluînd seama la protestele femeii, traversasem strada, dar nu știu ce mă făcuse să mă întorc, poate sentimentul că mă pripisem...

Bolnavul stătea lungit în pat, avea fața cenușie.

— Ce te doare, tovarășe ? I-am întrebat răstit. Ai putere să despici lemne și nu te poți deplasa pînă la policlinică ?

- Mi-e rău, tovarășe doctor, mă doare capul.
- Vorbea cu greutate, ochii îi străluceau.
- Scoate cămașa. Ce temperatură ai ?
- Nu știu.
- De cînd te doare ?
- De azi-dimineață.

Il consultasem bănuitor : alt prefăcut. „Slabe raluri bronhice, cord bun, tensiune normală”. l-am pus termometrul, convins că nu are temperatură, Eram decis să nu-i eliberez certificatul de boală. Așteptînd, plictisit, să treacă minutele, răsfoiam o carte de aritmetică.

- Ai copii ?
- Unul, învață la școală, în clasa a patra.

Începuse deodată să tremure. „Are totuși febră. De unde ? Sau un spasm ?” Am scos termometrul : treizeci și șase cu cinci.

- Ești sănătos, tovarășe, de ce tremuri ?

Soția se apropiase de noi. Pînă atunci își privise bărbatul din ușă, cu figura neliniștită, ștergîndu-și nervoasă miinile întruna de șorț.

– Așa mi-a făcut toată dimineața. Plecase la slujbă și s-a înapoiat imediat, crezusem că a uitat ceva. Dar el s-a dus direct la closet și a început să verse, era gata să leșine, îl apucase durerea de cap și se văita. M-am speriat. l-am pus comprese reci, a înghițit două buline, și cînd am venit cu niște felii de castraveți să i le pun pe temple tremura ca acum. Nu știa ce să mai facă, s-a dus în „pimniță” să spargă buturugile, zicea că poate i-o trece. P-ormă a strigat de jos să vă dau telefon. Mi se pare că i-a venit de spaimă de la chestia aia...

Vorbise agitat, se crucise de cîteva ori.

- Mulțumesc, acum te rog să ne lași singuri.

Femeia ascultă docilă și ieși. Am văzut-o trecînd prin fața ferestrei, ștergîndu-și ochii cu șorțul. Bolnavul urmă-

rise tăcut sporovăiala nevestii-sii, se așezase într-o rină și cu capul sprijinit în palmă mă privea parcă mai ușurat, confirmându-i spusele cu ușoare clătinări din cap.

— Ai văzut ceva și te-ai speriat, nu ?

Se ridică în capul oaselor și scîncind, vorbe rar, tărăgănat.

— Da... Chiar aici, la colțul cu Tugomir Voevod lîngă ulicioară. Erau doi. Zăceau așa, înveliți în ziare și unuia dintre ei, unul micuț de statură, i se zăreau bocancii. Atunci m-a apucat amețeala. Erau leiți cu bocancii pe care i-am cumpărat acum cîteva zile băiatului. Mi s-a pus un fel de ceață pe ochi. Mă apucase o frică teribilă. Știam că nu putea să fie el, era prea mic, dar bocancii ăia din care unuia îi lipsea șiretul, și Costel, așa-l cheamă pe băiat, mereu rupe șireturile și le pierde... M-aș fi aplecat să ridic colțul ziarului să-i văd fața, dar mi-era frică, tov'rașe doctor, eram convins că nu e el, dar dacă era ? Curgeau sudorile după mine. Am alergat ca un nebun acasă, soția tocmai îi lustruia bocancii să-i aibă pregătiți pentru școală, Costel dormea încă. Atunci m-a apucat durerea aceea de cap, din cauza bocancilor, tovarășe doctor. Bocancii m-au îmbolnăvit, nici acum nu-mi iese din minte bocancul ăla fără șiret, dați-mi un medicament să-l uit, tovarășe doctor...

Își șterse nasul cu mîneca de la cămașă, să nu se observe că-i vine să plîngă. „Plîngi, șefule, așa o să te liniștești“. I-am prescris un calmant, acordîndu-i două zile de concediu medical. La diagnostic scrisesem gripă banală.

Se făcuse ora trei cînd plecasem de la ultimul pacient : o dublă pneumonie. Chemasem chiar eu Salvarea și am așteptat pînă a venit. Am luat o gustare în oraș și, înapoi la policlinică, am reușit pînă la cinci să termin o caraghioasă de situație statistică, cu numărul de discuții purtate cu pacienții în fiecare zi, pe care trebuia s-o înaintez urgent ministerului. De aci, m-am dus la o conferință or-

ganizată de Comitetul raional de luptă pentru pace la care mă invitasese tatăl unui fost coleg. Nu se strânsese încă prea multă lume și rămăsesem lângă intrare citind „Apelul către toate popoarele lumii” semnat de Consiliul mondial al păcii tipărit pe un afiș mare cu litere albastre și roșii :

„În prezent, anumite guverne se pregătesc să dezlănțuie un război atomic... Folosirea armei atomice... Cereți...”

Se putea citi data elaborării apelului : 19 ianuarie 1955, Viena.

Funebra prevenire se dovedise deocamdată inutilă și eram convins că un război atomic nici nu va izbucni vreodată. Ar fi însemnat sfârșitul lumii, fără învingători și fără învinși. Puținii supraviețuitori ar fi intrat în preistorie.

În sală, Toma Ionescu s-a repezit bucuros la mine.

— Bine-ați venit, vă mulțumesc că n-ați uitat. Paul vă trimite salutări. Îmi dați voie să vă recomand tovarășilor Andrei și Georgescu. Organul nostru tutelar, surise el. Doi bărbați cu care se întreținuse pînă atunci înclinare capetele politicoși. Tovarășul doctor Firea, șeful circumscripției noastre medicale. Pe mine vă rog să mă iertați, și ca o gazdă primitoare se îndreaptă grăbit spre doi cetățeni care tocmai intrau.

Pînă la începerea conferinței discutasem amical cu cei doi tovarăși, dintre care Andrei mi se păruse a fi „organul tutelar” de care pomenise Toma Ionescu. Vorbisem despre ocuparea timpului nostru cu o puzderie de treburi administrative. Ceruse amănunte. I le-am dat. A strîmbat din nas.

— Să știți că mă voi ocupa, dar să nu vă faceți iluzii prea mari. Asemenea probleme nu pot fi rezolvate prin punere la vot sau în funcție de considerente teoretice, chiar foarte bine documentate. Trebuie să ne înarmăm cu răbdare, să reușim să convingem. Și nu-i chiar atît de ușor.

Avea dreptate. La ghișeul de informații al policlinicii era o funcționară simpatcă, de vreo patruzeci și cinci de ani, cu obrazul fără nici o zbîrcitură, foarte serioasă și extrem de ordonată. Nu exista nici o hîrtie să nu fie pusă la locul ei, îndosaria actele după un ritual respectat cu religiozitate : îndoia hîrtia, o potrivea la jumătate, o fixa la indicatorul perforatorului, mai controla o dată dacă nu cumva hîrtia s-a abătut de la simetria impusă riguros geometric și apăsa mînerul perforatorului bătînd cu pumnul, scurt. Scotea hîrtia din perforator, privea încîntată la cele două găurele, opera autentică a mîinilor ei, încredințînd-o cu atenție concentrată celor două gheare metalice care o îmbrățișau pentru vecie. Această femeie care avea certitudinea că operația pe care o săvîrșise, de un înalt nivel tehnic, constituia cea mai însemnată contribuție la însănătoșirea bolnavilor, era în relațiile cu publicul de o reprobabilă și ațîțătoare rigiditate. Înainte de ora reglementară nu elibera fișa sub nici un motiv, nu dădea nici o lămurire, tăcea iritant și provocator. Nefiind capabilă de inițiative, la ea nu existau excepții și urgențe. Dacă n-aș fi fost alertat de o soră, un caz de infarct ar fi putut să se sfîrșească tragic. Nici după această întîmplare femeia nu capitulase. Am fost nevoit să-i cer mutarea într-o muncă mai apropiată construcției sale genetice : mînuitoare de bani.

Am luat loc în sală. Începuse să vorbească preotul Samoilă.

— La 4 octombrie 1955, începu oratorul, sărbătoarea sfîntului Francisc din Assisi, patronul păcii, primarii capitalelor a treizeci și șapte de țări...

Ascultam neatent. Deodată am ciulit urechile.

...nu există popoare fără vecini și dacă idealul este să trăiești cu ei în cele mai cordiale relații de prietenie, aceste relații nu pot fi obținute prin forță și amenințări.

Oricare ar fi defectele și calitățile popoarelor, fiecare își are destinul său de care trebuie să se țină seama : să caute a trăi unele lângă altele fără să se stînjenească, să se ajute între ele și să fie atente la uneltirile acelor care îmbracă blană de miel... Desigur, un război în condițiile marilor descoperiri tehnice ucigătoare ar fi apocaliptic. Pentru acei cîțiva care ar reuși să se salveze nu va rămîne nici măcar un proces-verbal al Organizației Națiunilor Unite după care să se scrie, fragmentar, istoria acestor timpuri. În schimb, vor găsi pe cîmpul de luptă dinții leilor care s-au sfîșiat unii pe alții pînă le-a rămas doar ceea ce nu se putea devora.

Preotul încheie patetic :

— Dacă vreți pace, pregătiți-vă să primiți oaspeți la masă ! Dumnezeu să vă binecuvînteze !

MARILENA

Citesc în caietul gri :

„Laurențiu dăduse următorul răspuns la Poșta redacției : «Ilie Socaciu din Mediaș ne relatează pe mai multe pagini într-o scrisoare că a fost penalizat pe nedrept cu 15% din salariu pentru că nu a executat dispozițiile primite. Ba pe drept, tovarășe Socaciu ! În ziua respectivă între orele 6 și 14 nu ați lucrat, deși erau ore de serviciu. Dacă trebuiau udate străzile sau nu, fiindcă în ziua aceea plouase cu găleata, asta este o altă problemă. Dumneata trebuia să-ți îndeplinești sarcinile de serviciu.

Atunci ar fi fost blamați cei care ți-au dat ordinul. Așa că... rămîne o învățătură pentru viitor. Sperăm că va fi ultima abatere de la disciplina muncii.»”

TOMA

Mă împăcasem cu Mimi, o iertasem. Îi dăruisem o salbă din patruzeci de napoleoni, mă iertase. Găsisem după multe căutări un fost dentist, condamnat pentru speculă cu metale prețioase. Mi-l recomandase Marin olteanul, căruia, cu mulți ani în urmă, îi îmbrăcase un dinte sănătos în aur și-i procurase o salbă pentru nevastă-sa. „Deși a făcut pușcărie, e om de încredere, dom'Toma, mă asigurase Marin. Dar ia mult.” Într-adevăr mă costase o grămadă de bani. Scumpă împăcare... Și ei îi părea bine, o simțeam. Pe motociclistul acela suspect îl expediasem de mult. Într-o zi cînd, instalat în ataș, îmi dădea lecții de conducere, îl întrebasem :

– O cunoști de mult pe doamna Mimi ?

– De curînd.

– Fii bun și spune-mi te rog, ca între bărbați care se respectă, care sînt relațiile dintre voi ?

– O, scînci el inocent, pentru doamna Mimi am cea mai profundă stimă.

– Cuvîntul „stimă” nu-mi spune mare lucru. Eu vorbesc despre relații.

– Vai, domnule Ionescu, se poate să vorbești așa ?

Am plecat spre casă, i-am plătit pentru lecții și am renunțat la serviciile lui.

Mimi nu s-a supărat. Din contra, mi-a spus veselă :

– Dacă ar fi fost după legea unui trib african, tu meri-
tai să fii bătut.

– De ce ?

Eram curios să aflu cunoștințele ei juridice în dreptul
matrimonial din junglă.

– În cazul unui adulter, prima oară este pedepsit iu-
bitul, a doua oară, soția, a treia oară, soțul.

– Bine, dar nu-ți sînt bărbat cu cununie, am ris de
glumă.

– Încă nu. Apropo, cînd înaintăm actele ?

– Uite ce e, Mimi, îți aduc mereu unt, făină, zahăr,
săpun, nu-ți lipsește nimic, nu te înșel, nu-ți cer socoteala
banilor pe care ți-i dau. Ce mai vrei ? Ești ca și o soție.

– Vreau să mă cheme Ionescu. Îmi place numele.

– De ce vrei să ți-o faci cu mîna ta, dragă Mimi ? Știi
ce spune Țucă ?

– Nu mă interesează ! El să-și vadă de tablourile lui.

– Ai puțină răbdare, ascultă, o să-ți placă. Zice așa :
„Căsătoria nu-i o loterie, deoarece la loterie omul tot mai
are o șansă”.

Mimi răspunse pe-un ton aproape iritat :

– Este cea mai mare prostie pe care am auzit-o vreodată.
Nici nu mă mir, dacă vine de la domnul ăsta care
s-a ținut de tot.

– O să mă mai gîndesc. Deocamdată știi cît sînt de
ocupat.

Atunci intrase o vecină care-i ceruse împrumut niște
ouă.

– Să văd dacă mai am, zise și intră în cămară...

Mimi mă ajuta foarte mult la treburile mele din comi-
tet. Îi dictam la mașina de scris conferințe cu materiale
luate de prin reviste, la care adăugam ideile mele. Ea mi
le corecta cînd nu erau prea clare, sau cînd i se părea
că am sărit peste cal. Se pricepea, făcuse pensionul, știa

și franceza și italiana. Dacă îi dictam prea repede, mă întrerupea : „mai rar, *chi va piano, va sano, chi va sano va lontano*.” Zicala o învățasem și eu, îmi plăcea cum sună, era tare melodioasă, dar reflectînd puțin i-am spus :

– Așa o fi gîndind și melcul trecînd peste șinele de cale ferată ?

– Asta-i pentru oameni, nu pentru melci.

– Pentru puturoși și „lasă-mă să te las”...

Mi-a dat dreptate. Asta nu se întîmplase niciodată pînă atunci. Aha ! Îi plăcuse un inel... A naibii femeie !

Într-o zi îi dictam :

– De curînd s-a aflat că în orașul Clinton au avut loc violente tulburări rasiale. Nu este ceva nou, dar ne îngrijorează faptul că această organizație numită Ku-klux-klan, inițial constituită doar pentru a împiedica pe oamenii de culoare să exercite vreo influență politică...

– Era vorba că nu amesteci politica ?

– Asta nu-i politică.

– Faci cum vrei, dar să știi că lumea se va plictisi. Și eu am început să mă plictisesc.

Mimi acționa uneori perfid. Avea un fel al ei de a șemăna îndoială, iar flerul ei teribil îi spunea să nu fie de acord cu mine decît atunci cînd știa că voi spune și eu ca ea. Era sigură că nu voi găsi argumente cu care s-o contrazic.

Stătea cu mîinile în poală și se prefăcea că-i pare rău. Dar simțeam că-i mulțumită dacă-mi poate dovedi că se pricepe la fel de bine ca și mine. Am lăsat-o să cîștige. Ba i-am făcut și o surpriză.

– Știi ceva ? Continuă singură. Uite materialele. Văd că te descurci binișor.

– Vai, nu, se sclifosi ea, dar simțeam cum îi crește inima de bucurie.

– Hai, hai, lasă modestia, dă-i drumul ! Între timp eu pregătesc prezentarea scriitorului care va lua cuvîntul după mine.

– Ascultă cum o să continui, îmi spuse Mimi, cuprinsă de entuziasm creator, o să arăt efectul mobilizator al muzicii patriotice și o să dau următorul exemplu : în timpul războiului, un detașament de ostași români, risipit de panică, se regrupase la auzul unei goarne care cînta „Deșteaptă-te, române !” Dacă locotenentul n-ar fi fost inspirat și l-ar fi pus pe gornist să sune adunarea ca în cazarmă, încercarea ar fi fost poate zadarnică.

– Foarte frumos (fruntea mi se încrețise), dar de unde știi întîmplarea asta ? O știam și eu. Mi-o spusese motociclistul. O auzise la rîndul lui de la un prieten care luptase pe front. Era vorba că încetați să vă vedeți.

– O, zise ea, și începu să spună o poveste atît de aiurită, încît n-am înțeles nimic. Cu ea n-o puteam scoate la capăt. Pentru Mimi existau doar semiadevăruri.

– N-ai răspuns la întrebarea mea.

– Nu-l văd. Se ridicase de la mașina de scris și se privea în oglindă. Mi-a spus-o de mult. A făcut și o poezie pe tema asta. E un mare poet.

– Nu mai spune !

– Știe să facă și acrostihuri.

N-am înțeles. Credeam că-i vreo rugăciune bisericească.

– Nu mă interesează slujbele.

– Nu știi ce-i un acrostih, spuse continuînd să se uite în oglindă. Bluza asta nu-mi vine bine. Mă îngrașă.

– Pune-ți alta, ai destule. Și tu vrei să mă înveți românește ca Ilie...

– S-a demodat, talia se poartă sus. Acrostihul este o poezie cu „cîntec”.

– Te rog să nu mai faci pe învățata cu mine, că-ți trîntesc și eu niște termeni juridici că rămii cu gura căscată.

– N-am chef de ceartă. Spune și tu, nu par caraghioasă în bluza asta ?

– O să-ți cumpăr alta, i-am promis, știam doar ce voia, dar pentru ultima oară te rog să încetezi să te întilnești cu poetul ăsta motociclist.

– E genial, să știi !

– Atunci du-te la el !

– Nu se poate, dragă Toma. Chiar dacă mi-ar da din geniul lui, tot n-aș avea ce face cu el, pe cînd tu împarți cu mine marmelada și untul.

Ce puteam să-i mai răspund ?

– Mi s-a făcut foame, zise ea deodată. Bem un ceai ?

– Bună idee !

Ne-am așezat la masă, mi-a turnat ceaiul, eu desfăcusem un ziar.

– Nu-i bine, zise ea.

– Poftim ? am întrebat-o privind peste ziar.

– Nu-i bine să citești în timpul mesei.

– În regulă.

Continuam să parcurg știrile de pe pagina „externă”.

– Nici nu-i politicos, continuă ea.

Am privit-o pe sub sprîncene.

– N-am nimic împotrivă să-mi dai lecții de bună purtare, dar amîină-le pînă îmi termin ziarul.

Nu mi-a răspuns. Și-a luat din dulap o rochie, s-a schimbat, și-a aruncat poșeta pe umăr și a deschis ușa.

– Tot îți place ție să mănînci singur. Am plecat să mai văd o dată bluza pe care am pus ochii. Pa ! Poate întîrzii

și, avînd în vedere că personalul de bucătărie lipsește, te rog să te servești singur.

Atunci am împăturit ziarul și l-am pus deoparte.

– Ești dată naibii. Păcat că n-ai urmat Dreptul.

MARILENA

Citesc în caietul gri :

„M-am certat îngrozitor cu Petre. Credea că sint nebun. M-a dat afară. Ce s-a petrecut cu mine ? Cum de i-am spus atîtea răutăți ?”

„Vintilă vagabondează prin străinătate cu vagi dorințe de reîntoarcere și îi scrie soției : «Niciodată cuvîntul român nu devine o mai mare realitate decît atunci cînd te găsești în afara granițelor țării. Pe alte meleaguri simt cît de intens îmi iubesc țara, că România nu reprezintă doar o expresie geografică. Pămîntul românesc, ori în ce parte a lumii aș fi, păstrează rădăcinile mele, constituie o realitate totdeauna prezentă, este alimentul meu zilnic...”

Înduioșător ! Predicatorul unei secte de credincioși spunea : Păcătuiți virtos, fraților ! Credeți însă și simțiți ! Mila Domnului vă va mîntui !

– Este un om mic, îmi spunea Victor. Nu are în el nimic bun și aproape nimic rău. Dacă este, sau nu, un mare talent sau o mare inteligență, se poate discuta, însă nimeni nu s-ar grăbi să afirme că este un mare caracter.

„Întîlnire cu Anișoara. Între noi există dorința de a ne destăinui, un fel de exaltare de comunicare reciprocă a

gîndurilor, ceea ce îi dă sens prieteniei. Strîngîndu-mi mîna, mă privea cu tristețe :

- Ai fost sincer cu Petre ?
- Cred că da.

Mă silisem să dau vocii un ton plin de siguranță, deși formularea nu era categorică. Priveam țintă la candelabrul cu șase brațe al cofetăriei, sau poate candelabrul mă privea pe mine, îmi puneam o mie de întrebări și nu reușeam să descopăr taina. Se adunaseră în sufletul meu atîtea nedumeriri... Tăcerea se întinsese de-a lungul celor patru pereți ai magazinului și încremenise într-un colț. O umbră imensă mă acoperise.

- Nu cred, spuse ea hotărît.

Nu i-am răspuns. Hugo Gernback, autor american de romane științifico-fantastice, susținea că anumitor oameni ar trebui să li se adauge semnul plus (+) ca o particulă de noblețe. Eu l-aș acorda Anișoarei. „Plus Anișoarei Pandele” ar suna frumos.

- Condu-mă. Vreau să cumpăr niște ață.

În fața prăvăliei închise ne-am oprit : inventar.

- Știi ce este inventarul ? Un interval de timp folosit drept concediu de odihnă.

- Uneori.
- Uneori și conștiințele noastre sînt în concediu...”

RADU

Mă chemase Laurențiu. Era grav bolnav de inimă și nu se îngrijea.

- Tovarășe Vasilescu, aș vrea să te întreb ceva.

– Poftim !

– Ce părere ai despre tovarăşa Pandelescu ?

– Din ce punct de vedere ?

Dădu uşor din umeri. Părea jenat.

– Din toate...

Voia ceva, dar nu pricepeam ce. Întrebarea directă nu era obişnuită la el şi eram sigur că nu despre o premieră era vorba.

– E bine pregătită profesional, e muncitoare, inteligentă...

– Da, am auzit că e în foarte bune relaţii cu soţia dumitale.

L-am privit tare descumpănit. Acel ceva începea să se precizeze, iar numele Elvirei amestecat într-o discuţie cu un substrat neclar mă stînjenea teribil. Ce l-a apucat ?

– Foarte bune, i-am răspuns uşor iritat, dar este exagerat spus. S-au întîlnit de cîteva ori. Am invitat-o şi la masă. Nu văd însă nici o legătură...

– Nu ? mă întrerupse cu brutalitate. Şi deodată izbucni cu o violenţă dementială. Nici între relaţiile dintre soţia dumitale şi Paul Ionescu nu există nici o legătură ?

Rămăsesem înţepenit de uimire şi dezgust. Primul impuls a fost să mă reped şi să-l iau la palme. M-am reţinut încheştindu-mi miinile de scaun. Nu mă interesa în clipa aceea cum şi de la cine aflase, de ce încercase să mă jicnească sau să mă umilească. Reacţia lui neaşteptată, plină de ură întrecea orice închipuire.

– Nu, nici o legătură, am rostit cît puteam de calm, există însă o altă foarte strînsă între omul de care pome-neşti şi o doamnă Marilena. Soţia dumitale, nu ?

Se cutremură, faţa-i deveni galbenă. Şi deodată printre dinţii încheştiţi începură să iasă sunete metalice, ca monedele trîntite pe ciment, apoi un hohot de rîs care-i zgudui corpul. Pe neaşteptate, rîsul se preschimbă în-

tr-un fel de tuse convulsivă care îl sufoca. Voiam să-i săr în ajutor, dar mi-a făcut semn să nu mă apropiu. Cred că dacă ar fi avut o armă, m-ar fi împușcat.

Am chemat imediat Salvarea. Făcuse o congestie. O săptămână mai târziu s-a prăpădit.

N-am reușit niciodată să înțeleg de ce încercase să se răzbune pe mine. Era cu siguranță un om rău. N-aveam nici o vină. Murise otrăvit de propria-i ură. Dacă ar fi iubit atîta cît era în stare să urască, poate ar fi devenit un om mare. „Dacă dracul ar iubi, ar deveni Dumnezeu“, îmi spunea mama o vorbă auzită undeva.

Elvirei nu-i povestisem discuția în amănunt.

– Rămăsese zdrobit după plecarea Marilenei, mi-a spus, încercînd să-și explice finalul rapid al bărbatului.

– Sînt convins, i-am răspuns.

TOMA

De Mimi aveam din ce în ce mai multă nevoie : se oferise, ea singură, să aibă grijă de nepotul meu, Marian. Chiar îl îndrăgise, era dealtfel cel mai frumos copil din lume, dar acum inventase o nouă formulă : „vreau să fiu bunică adevărată“. I-am spus odată răspicat, să-și mute gîndul, dar își astupa urechile mașinal, parcă vorbeam în pustiu.

– Nu înțeleg de ce te încăpățînezi, mi-a spus. Ești doar un soț ideal. N-ai nici stofă de tiran, nici de sclav, doar cîte puțin din amîndouă.

– Și bani mai am puțin, n-o să ai ce să moștenești.

— Nu mă interesează banii, după moartea ta mă descurc eu, n-ai grijă, rîse ea. Apoi bătu în lemn. „Ferească Dumnezeu”.

Nici nu știam exact cîți ani avea. Cînd o cunoscusem, acum vreo douăzeci de ani, o bănuiam cam de douăzeci și șapte-treizeci. Se ținea însă foarte bine, subțirică, tenul neted, sîinii mici, de copil. Puteam să-i aflui vîrsta uitîndu-mă la buletinul ei de identitate, dar nu-mi plăcea să cotrobăiesc prin genți străine. Nu s-ar fi supărat : firea ei o făcea nepăsătoare la orice în afară de bani. N-o emoționau prea mult nici veștile bune, nici cele rele.

După moartea lui Laurențiu, Marilena fusese tristă cîteva zile. Paul nu spusese nimic, nu știu dacă-i părea bine sau rău, dar se vedea că nu devenise mai nenorocit decît înainte. Acum nici nu mai avea cu cine să se lupte, chiar dacă ar fi vrut. Cu Petre se certase. Cine știe ce prostii i-o fi spus, așa cum îmi spunea și mie de cîte ori se înfuria, dar eu eram tatăl lui. Chiar cel mai bun prieten nu-i ca un părinte, să ierte. Am impresia că și Petre s-a cam dat pe brazdă și a început să se poarte ca un nătăfleş. Luasem parte la incinerarea lui Laurențiu, mă dusesem din curiozitate cu Marilena, care ținuse morțiș să asiste, iar Petre, care ținuse și un discurs, nu se uitase nici la ea, nici măcar la mine ! Sau poate că nu mă văzuse ? Știu eu ?

— Sper că Laurențiu va fi răsplătit pe lumea cealaltă după meritele lui, i-am spus lui Mimi, după ce m-am înapoiat de la crematoriu. Sînt sigur că n-o să-l întîlnesc în rai.

— Cine știe ? În orice caz, despre morți numai bine. *De mortuis nihil nisi bene*, mă ameți ea cu știința ei.

— Ba pardon, le-am mai auzit odată și la doctorul Firea cînd vorbea despre alt soi de tilhari. Spusele astea

latinești sînt o prostie. Crimele sînt crime și nu poți vorbi de bine pe făptuitorii lor în nici o limbă străină.

Mă enervasem, Laurențiu nu era un criminal. Mimi plecă să se coafeze, lăsîndu-mă singur cu băiatul. L-am purtat în cîrcă pînă am obosit și el și eu. Apoi i-am cîntat de două ori prima strofă din *Barca pe valuri*, singura melodie pe care o știam. Nepotul meu mă privea încîntat. De emoție făcuse pipi și se udase tot. L-am dezbrăcat gol și m-am jucat așa pînă a venit Mimi. M-a certat „Vrei să răcească ?” L-a luat în brațe și a fugit. Se vedea că nu mai putea după el !

ELVIRA

Cum m-am măritat ? Radu venise la noi să facă un reportaj și urma să-mi ia mie și Feliciei un fel de interviu. (Noi două fuseserăm recomandate de birou.) Radu mă întrebasese despre treburile din institut, iar eu îi vorbisem numai despre greșeli. Nu spusese nimic, dar continuase discuția cu Felicia care declarase că abia așteaptă Anul nou să poată pleca pe munte. Radu se chinuia să zîmbească, nările i se zbăteau ca două aripi de fluture și cu o blîndețe îngerească ne sugera despre ce să vorbim. N-am ținut seama de dorința lui, mă socoteam jicnită să mă învețe altul ce să spun. Nările lui nu încetară să freamete, palpitau, roșise puțin, arăta a copil supărat. Începuse să fluiera o arie din *Flautul fermecat*, cunoșteam melodia și fără voie am îngînat cîteva măsuri, apoi am tăcut jenată. Mă privise mirat.

– Îți place muzica ?

– Mult.

– Și mie. Atunci ne putem înțelege : ajută-mă să termin reportajul, te rog...

La plecare îmi mărturisî, prietenos :

– Pentru mine, muzica este viața, apa, soarele. Adevărata expresie a sentimentelor noastre, nu crezi ?

– Da, așa e, murmurasem, cu gîndul la Paul, care dispăruse și care-mi cînta la vioară *Serenada* de Toselli, iar mie mi se umpleau ochii de lacrimi...

Peste cîteva zile reveni și mă invită la un concert la Ateneu. Apoi la Operă și curînd am început să ne întîlnim aproape zilnic. După cîteva luni mă ceru de soție. Acceptasem imediat, Paul nu mai exista, ne-am căsătorit. Mă dăruisem cu furie în prima noapte, crezuse probabil că a dat peste o profesionistă sau o isterică, dar eu eram cu gîndul la Paul, pe el îl strîngeam în brațe.

De atunci au trecut ani, blîndețea și încrederea lui Radu au închis definitiv sertarul amintirilor dureroase și, nou născută, re trăiam adevărata dragoste care se ivise, solidă și indestructibilă. Iar Paul reapăruse, pentru a se căsători cu prietena mea. Bănuiam o mistificare, un motiv urît. Îl nimicise pe Laurențiu, cucerindu-i soția. Ce bine că mă părăsise la timp...

Pe Marilena o întîlnisem la incinerare. Nu discutasă cu nimeni. Ascultase discursurile cu vădit efort, părea tare ostenită, plecase însoțită de tatăl lui Paul imediat după terminarea solemnității. O singură dată își aruncase ochii spre mine cu indiferență, cu un fel de ostilitate chiar, care mă făcuse să zîmbesc. Aflase și ea, probabil...

Petre Pandele elogiase meritele defunctului, intransigența și luciditatea sa politică. Din partea redacției luase cuvîntul Radu. Istorisise ponderat și sobru, foarte pe scurt, dificultățile pe care izbutise să le învingă Laurențiu în calitate de secretar general de redacție. Dintre redactori,

vorbise Vespasian : Marea lui capacitate de muncă... dîrzenia lui revoluționară... lupta de clasă... comportarea energică și principială a ilustrului decedat... Terminase sincer îndurerat : Un asemenea om nu vom mai întîlni. Pe drum, la întoarcere, Radu îmi spuse : Să sperăm. L-am privit surprinsă.

– De ce ?

– Era puțin sașiu !

– Radule !

– Iartă-mă, Elvira, a fost o glumă stupidă.

Nu l-am crezut. Radu nu știa să mintă. Am insistat. Și atunci mi-a spus... Oribil ! Îmi părea rău că luasem parte la înmormîntare.

MARILENA

„Terminasem de citit o carte polițistă, cînd intrase secretara sindicatului, o femeie micuță, slabă, cu nasul lătareț și ochii mici, vioi. Zărise volumul pe care încercasem să-l camuflez, se repezi și mi-l înșfăcă.

– Mi-l împrumuți și mie, te rog, dar acum ascunde-l că vine directorul și ți-o ia el...

Fostă muncitoare textilistă, tovarășa Țintea era dotată cu o inteligență scînteietoare și cu purtări de o gingășie rară. Ținea discursuri atît de atrăgătoare, încît atunci cînd vorbea ea la vreo ședință, sala devenea neîncăpătoare. Spusele ei erau ascultate cu un fel de religiozitate, cu un interes neprefăcut. Vorbea numai despre fapte... Fapte

știute sau neștiute de noi, cărora le dădea asemenea interpretări, încît nu știam ce să admirăm mai întîi la ea : originala ei personalitate sau puternicul ei bun-simț :

— Să nu se supere tovarășul director administrativ, dar nu se dovedește principial cînd acceptă la cămin pe fetița tovarăsei inginer Ianoși, cu soț inginer, în detrimentul tovarăsei Florescu, dactilografă, văduvă și necăjită. O stimez pe tovarășa Ianoși, știu că muncește bine, dar sînt convinsă că va recunoaște singură nedreptatea. Tovarășa Ianoși are calificare superioară, este mult mai utilă decît o dactilografă, la mașina de scris știu să bat și eu, dar, mă iertați, tovarășe director administrativ, nevoia nu se măsoară prin compararea diplomelor.

Sau, altădată :

— Nu știu dacă propunerea de premiere a tovarășului Melinescu din activul sindical, evidențiat în obținerea și distribuirea biletelor de spectacol, pentru care și eu în numele sindicatului îl felicit călduros, este pe deplin justificată, deoarece după informațiile culese de la șeful său direct, activitatea sa profesională suferă. După părerea mea, fără a minimaliza munca din cadrul activului cultural, cele două activități trebuie astfel armonizate încît să nu rămînă nici una deficitară. Și chiar dacă vreunul dintre salariați va cîrți că n-a avut bilete la film, în schimb proiectul tovarășului, predat la termen, va fi notat excepțional, cu riscul de a fi criticat chiar de mine pentru lipsuri în munca sindicală.

Eu scrisesem :

Nu cumva este vorba de aceeași dactilografă care...

El scrisese :

Nu. Și eu crezusem într-o nouă coincidență.

Eu scrisesem :

De ce, nouă ? Te referi și la soțul Elvirei care-ți era șef și tu nu știai nimic ?

El scrisese :

Da.

Eu scrisesem :

N-ai uitat-o încă ?

El scrisese :

Nu am ce uita. Elvira nu există, Elvira face parte dintr-o poveste cu „a fost odată”. Copiii își realizează dorințele în lumea basmelor, visează și zimbesc fericiți în somn.

Nu am ce uita.

Eu scrisesem :

Preferam un simplu : am uitat. Formularea ta este echivocă. Nu mai răspunde, te rog.

„Toderiță învățase bridge și încerca să-mi demonstreze că-i superior șahului deoarece se joacă în doi : un aliat bun valorează cât un frate, spunea.

Continuase liceul la seral, își luase examenul de maturitate și se înscriesese la Drept.

– Mă fac procuror.

– Ce ți-a venit, Ghiță ?

– Să te văd atunci dacă-ți va da mîna să mă contrazici !”

Fusesem la Petre fără știrea lui Paul. Vorbisem mult, Petre tăcuse tot timpul, simțeam că ne desparte o distanță de nemăsurat.

– Ați analizat oare suficient motivele care l-au îndemnat să vorbească așa ? i-am spus în încheiere.

– N-a vorbit așa, tovarășă Marilena, a gîndit și a simțit așa. Spusele lui m-au înmărmurit. Tot ce-a fost bun în el s-a risipit, nu i-a mai rămas nimic. A dezertat la o simplă izbitură. Nu te supăra, tovarășă Marilena, dar

Paul are o fantezie îngustă, fantezia clipei următoare. Este incapabil să viseze mai departe. Avea impresia că totul se prăbușea în jurul lui, cînd de fapt numai el își pierduse echilibrul. Simțămintele lui nu au fost „în inventar”, cum încercase și Anișoara să mă convingă. N-a vorbit cu furie, nici cu revoltă, ci sarcastic, batjocoritor. Nu ne iubește. Numai pe el se iubește.

Cînd am ajuns în stradă, m-a podidit plînsul.

PAUL

Cînd mă gîndesc astăzi, după atîția ani, la felul în care am întîmpinat moartea lui Laurențiu, surprinzătoare mi se pare, înainte de orice, lipsa la mine a oricărei reacții. Nu m-am bucurat, nu m-am întristat. Să spunem că aveam un motiv să nu fiu prea surprins : spre deosebire de alții, știam că Laurențiu era grav bolnav, că multele nopți petrecute în tipografie, ca secretar general de redacție, lăsaseră urme adînci, că el își ascundea — cu o mîndrie deplasată sau poate din pudoare — situația de om bolnav. Da, asta trebuie să fi fost motivul : formula aceasta, „situația de om bolnav”, nu-i convenea : el voia să parvină, să fie „mare”, și nimeni nu promovează cu ușurință pe un ins șubred. Dar poate că sînt nedrept, încă o dată nedrept, și își ascundea boala (avusese un infarct) pentru că nu voia să fie compătimit.

Încă o dată, cum am putut să fiu atît de indiferent ? Vinovat nu eram. Nu din pricina mea se îmbolnăvisese și nici nu-i furasem soția. Dar omul acesta era totuși — cel puțin așa se considera el — dușmanul meu ! Cum poate

să nu-ți pese cînd îți vezi dispărînd dușmanul – real sau imaginar, dar oricum „al tău” ? Și apoi, e limpede că plecarea Marilenei și căsătoria ei cu mine îl loviseră rău și îi agravaseră boala. Mi-a fost dintotdeauna teamă de melodramă și mi se părea stupid să mă presupun amestecat în povestea cu sfîrșitul lui prematur. Necazuri îmi făcuse el mie, iar nu eu lui. Aș fi putut să mor eu de inimă rea, dacă ar exista cu adevărat asemenea moarte. Iar faptul că-l părăsise soția, ei bine, nu atunci murise, și la urma urmei nu din cauza asta. Nu numai din cauza asta.

Gînduri confuze... Nu, vinovat nu mă simt nici astăzi, dar mi se pare că ar fi trebuit, totuși, să-mi pară rău. Fusesse nedrept cu mine, dar nu din ticăloșie : crezuse tot timpul că are dreptate și că greșelile mele scuzabile sînt niște adevărate crime. Crezuse ! Iar eu care nu-i pot ierta pe cei care mi-au pus la îndoială atunci credința ar fi trebuit să descopăr în el, în dușmanul meu – nu vreau să folosesc ghilimelele, pentru că dușmănia lui era reală – nu un frate, dar un semen. Cineva care-mi semăna. Cineva care acționa în conformitate cu credința lui. Greșea, desigur, dar eu nu greșeam chiar deloc ?

TOMA

Jucă își ducea în continuare viața de aristocrat, nimeni nu-l tulbura, iar el aștepta. Se spune că un englez urmărea din oraș în oraș un circ ambulant unde un dresor făcea tot soiul de minuni cu o panteră. Întrebat ce găsește amuzant la acest spectacol, a răspuns că așteaptă clipa

cînd dresorul va fi sfișiat de panteră. Nu erau pe placul meu asemenea oameni, dar din obișnuință îl mai vizitam cu prilejul zilei lui onomastice. Nu puteam uita că totuși îmi făcuse odată un bine cu fabrica de oxigen. Așadar, în ziua aceea mă prezentasem cu două kilograme de vin pe care-l aveam de la finul Dobrică. Mă primise în pijama și mă rugase să-l scuz pînă se îmbracă. În lipsa lui mă distram admirîndu-i camera-birou. Erau o încîntare tapetul albastru de peruze, biblioteca plină de cărți legate în piele cu cotorul aurit, biroul de stejar afumat, o vitrină cu zeci de porțelanuri chinezești, o măsuță cu alte obiecte de „consignație” și în special cele peste douăzeci de tablouri de pe pereți, semnate de mari pictori români, și chiar străini. Țuca îmi înșirase o mulțime de nume, dar nu le-am reținut. În sfîrșit, apăru proaspăt bărbierit, i-am urat la mulți ani și am ciocnit un pahar de „Malaga” pe care-l avea, spunea, încă din timpul războiului civil din Spania. Îi fusese adus de un fost combatant, scriitor.

Mă informase apoi despre boala gravă a unui înalt demnitar. Veniseră din străinătate mai mulți specialiști printre care și unul originar din România, R.

Sării în sus ca ars.

– R. ați spus ?

– Da.

– Nu trebuie lăsat să facă experiențe. Țsta a omorît-o și pe nevastă-mea.

Țuca încercă să mă liniștească.

– Greu de spus așa ceva cînd este vorba de cancer. Doctorul R. lucrează la un mare institut oncologic din America și cine știe ce-o mai fi descoperit...

– Nu știi ce-o fi descoperit, ce n-o fi descoperit, să facă experiențe pe americanii lui...

„Mă-nțelegi” începuse un nou asalt. Obiectivul îl constituia un tehnician venit de curînd, politicoș și anglofil. Cei mai mari fotbaliști din lume sînt englezii. Cei mai mari umoriști, tot ei. Numai un englez este în stare să-și bată joc de el însuși recunoscîndu-și defectele. Clemenceau îi spusese lui Lloyd George, după primul război mondial :

— După semnarea armistițiului ați devenit inamicul Franței.

— Ce vrei, i-a răspuns premierul britanic, nu este asta politica noastră tradițională ?

Cine altul decît un englez ar fi avut curajul să recunoască o astfel de realitate ? ne întrebasese noul tehnician.

Știa istoria Angliei în amănunt și pe a României parțial. Era un snob suportabil : între două cuvinte, o expresie englezească ; între două propozițiuni, un citat din Churchill. Cînd se înfuria, înjura în gura mare pentru a dovedi că nu-i conformist. Povestea cu seriozitate cele mai fanteziste năzbîtii : prinții și prințesele din arhipelagul malaez ar urma să-și piardă rangul, dacă Malaezia ar deveni independentă. „Singurul mijloc de a ne apăra interesele și a riposta la această mașinațiune împotriva casei regale, spunea unul dintre prinți, ar fi să ne unim într-un sindicat și să ne afiliem la Confederația mondială a muncii...”. Culmea era că el însuși le credea și se supăra dacă interlocutorii săi nu-i acordau creditul cuvenit.

Plăcut la înfățișare și necăsătorit, tinerele fete îi dădeau tîrcoale, dar cu prudență din pricina șefei care se dovedise cu acest prilej de un exclusivism șocant : în fiecare zi își alinia scaunul cu cel al victimei împingîndu-se în el. Îi aducea portocale, smochine, bomboane și prăjituri. Tehnicianul o suporta cu stoicism și nu se dădea

bătut. Îl sprijinea istoria Angliei : Mai bine pe eșafod ca Cromwell, decît la așternut cu „mă-nțelegi”.

– Uită-te la mine ! îl soma femeia, prefăcîndu-se că glumește.

– Mă uit, răspundea el privind într-un dosar cu acte.

– Sînt bătrînă ?

– Nu.

– Mi-e gîtul zbîrcit ?

– Nu.

– Umerii nu sînt rotunzi ?

– Sînt.

– Pune mîna aici, să vezi ce tare e carnea.

– Nu pun.

„Mă-nțelegi” nu abandona ușor.

– Uită-te în ochii mei. Vezi petele acelea ? Știi ce sînt ?

– Nu

– Doi logodnici care se îmbrățișează.

– Da ?

– Observă atent, se îmbrățișează, îi vezi ?

– Nu.

– Duminică plec la Sinaia cu mașina, mă-nțelegi ? Vii cu mine ?

– Nu.

La ieșirea ei din birou, toți rideau.

– Preoteasa Venerei, spuse Ileana.

– O bolnavă, se auzi de lîngă fereastră. Vorbise Morărescu, un inginer amabil și delicat.

– Asta e, am căzut eu de acord.

Morărescu, fost profesor universitar, avusese o mică moșie adusă de soția sa drept zestre. Îl se găsisese de lucru la secția Laboratoare din institut. Cult și spiritual, receptiv la glume, a rîs cînd l-am felicitat pentru avansare. „Drumul de aici înainte vă este deschis, veți putea înainta

chiar pînă la gradul de tehnician". Abia peste vreo opt ani, fusese avansat ca specialist. Îi spusese odată lui Grigoriu :

– Nu-mi place titulatura. Îmi dă senzația unei umflături : și plenitudinea ei este unilaterală.

– Cum v-ar place ?

Morărescu dădu din umeri.

– Nu știu. Mai înainte, aruncase într-o doară, existau experți.

– Este o chestiune pur formală, zîmbise Grigoriu.

– Sigur, conveni imediat și grăbit Morărescu.

– Nu sînteți prea vorbăreț.

– Recunosc. Mă simt incapabil să prelungesc o discuție, după ce am epuizat tot ceea ce am avut de spus.

– Vă rog să mă iertați, se scuză jenat Grigoriu. O să încerc să vă imit. Eu sînt cam limbut...

Intrase șefa.

– Am douăzeci de bilete la balul asociației sportive „Avîntul”. Trebuie plasate, ne roagă tovarășa Țintea, mă-nțelegeți...

Toți s-au înscris cu cîte un bilet. Mai rămăseseră cîteva, dar nu constituiau un motiv de îngrijorare.

TOMA

Venise la mine, cu un necaz, finul Dobrică. Îl prinsese miliția pe cînd transporta pentru un particular materiale de construcție cu autocamionul cooperativei.

– I-am spus ofițerului de miliție : nu mă amenda, tovarășe locotenent. Am avut o obligație față de un doc-

tor. Materialele sînt cumpărate cu acte în regulă. Să fim oameni !

– Da, mi-a răspuns, dar oameni cinstiți.

– Stai, i-am spus, că nu-i totuna omenia cu necinstea. Nu am avut nici un folos bănesc din treaba asta. Doctorul îmi salvase copilul de la moarte. Venise în toiul nopții, în iarna cea grea din 53, înota în zăpadă... L-a operat în gît, altfel copilul se sufoca. Bun. Eu zic că asta nu putea fi plătită în bani. Am vrut să-l răsplătesc cum puteam și mi s-a ivit ocazia după atîția ani. I-am făcut un transport gratuit. Bun. Dar ce înseamnă un asemenea serviciu pe lingă binele pe care mi l-a făcut el ?

– Foarte frumos, dar nu e mașina dumatăle personală.

– Just. Dacă era mașina mea, n-aveați nimic de obiectat ?

Mă privi puțin sașiu.

– Sigur că nu.

– Mașina este a statului. Bun. Dar eu știu că statul nostru este format din noi oamenii care sîntem nu numai producători de pîine, dar și proprietari ai tuturor mijloacelor de producție.

– La vorbe văd că te pricepi... îmi zice, mai puțin întunecat la față. Dar scoate permisul, te rog.

– O clipă, tovarășe locotenent. Prin munca mea sînt deci copărtaș la toată averea statului. Asta înseamnă că din averea țării eu am a douăzecea milioana parte. Just ? Just. Dar nu numai eu. Și dumneata, și doctorul Firea...

– Nu știu unde vrei să ajungi. Îmi dai sau nu permisul ?

– Încă puțin, tovarășe locotenent. Folosind mașina statului am frustrat celelalte milioane de proprietari. Bun. Dar cu cît ? Cît valora un asemenea transport ? Cincizeci de lei, cel mult. Să împărțim cincizeci la douăzeci de milioane să vedem cît a păgubit fiecare proprietar. Un ban, doi ? Cred

că mai puțin. Știu ce vreți să spuneți, i-am luat-o înainte, că dacă alte zeci de mii de persoane vor face tot ca mine, paguba nu ar mai fi un fleac. Just. Dar credeți că ar fi rău ? Eu zic că nu și vă explic de ce. În societatea noastră, nu trăim singuri și am convingerea că aceasta este cea mai puternică legătură dintre noi. Dacă mii și mii de oameni vor face zilnic asemenea fapte ca a mea, ar căpăta aprobarea tuturor celorlalți coproprietari din țara noastră care n-ar sta pe gânduri să cheltuiască chiar mai mult decît cîtiva bănuți cînd în joc ar fi porunci de suflet superioare ce ne-ar înălța pe unii în ochii celorlalți. Unde nu dă Dumnezeu, tovarășe locotenent, să ajungem timpurile în care fără a fi obligați, fiecare dintre noi ne vom servi reciproc, dezinteresați în numele omeniei și al binelui ! Să tot păgubim !

— Foarte frumos, mi-a spus, dar pînă ajungem acolo, dă-mi te rog permisul.

M-a notat în carnetul lui. Cum o scot la capăt ? Știu că te pricepi în treburile avocațești...

PAUL

Tovarășa Țintea mă rugase să scriu o scenetă pentru echipa artistică a Institutului. „Actorii” șomau. Dînsa urma să-mi procure materialul faptic. Acceptasem, aveam timp destul, nu voiam să-i curm entuziasmul cultural. De la instalarea noului contabil-șef dispăruseră numeroșii mei încurcă-lume plasați pe posturi de comandă. Am compus-o în timpul serviciului, netulburat. Cîteva tablouri

scurte, legate între ele, intitulate : *Păcatul original, Ispășirea, Patimi și fondante, Apocalipsul.*

După ce prezentatorul arăta că „problema proiectării este cunoscută încă de la facerea lumii, iar specialiștii susțin că Dumnezeu n-a întârziat cu lucrarea, datorită împrejurării fericite că institutul nostru încă nu exista pe atunci”, se desfășura acțiunea celor patru faze mai importante în elaborarea unui proiect. În primul tablou, doi ingineri proiectanți își pierd timpul șuțind. În al doilea, aceiași ingineri se dau de ceasul morții chinându-se să termine proiectul care trebuie predat a doua zi. În următorul, relațiile acre-dulci dintre proiectanți, desenatoare, dactilografe, iar în ultimul, alergăturile celor doi proiectanți după semnături și alte formalități. Apoi iar șuțea... Și un epilog : Dumnezeu meditează. „Noroc că n-au fost ăștia doi în locul meu. Făceau lumea într-o zi și se odihneau șase.”

La reprezentatie luase parte și directorul. Îi plăcuse, m-a chemat și a stat de vorbă cu mine câteva minute. După o săptămână mi-a încredințat elaborarea unui Buletin de informare, intern. Și m-a întrebat dacă nu m-ar interesa să lucrez ca juriconsult. De ce nu ?

MARILENA

Citesc în caietul gri :

„Discuție cu Grigoriu.

– Un conducător de institut nu trebuie neapărat să fie un savant : e de ajuns să știe să conducă și să aibă fler la alegerea colaboratorilor, spuneam eu. Uneori, un

mare om de știință se ratează în profesiune sau capotează...

– Un asemenea îndrumător ar avea complexe, știindu-se inferior subalternilor săi.

– Dimpotrivă, omul care are conștiința inferiorității sale dintr-un anumit punct de vedere devine «mai superior», deoarece restabilește echilibrul valorilor reale. Orgoliul de a te recunoaște mai mic întărește prestigiul unui conducător, iar un astfel de prestigiu ajută la combaterea unei sensibilități excesive.

– Devine penibil un raport de dependență științifico-profesională între un director și subordonații săi administrativi.

– Nu cred. Mai mult încă, dacă se irită cumva împotriva inferiorității sale, cu atât mai bine, pentru că va încerca să se depășească... Însă nu știu dacă va fi mai util pentru societate. Părerea mea este că una dintre consecințele negative ale muncii noastre în proiectare – acum, în anul de grație 1960 – rezidă în faptul că avem foarte mulți oameni de știință, dar foarte puțini conducători.

– Nu ai dreptate.

– Convinge-mă.

– Nu pot acum. Îmi lipsesc argumentele. Nu găsesc imediat răspunsurile nimerite. Mentea mi se împiedică și abia mai târziu, în singurătate, argumentele și ideile năvălesc în trombă și dialoghez mintal, învingător. Pană de inteligență...

– Da' de unde ! Incapacitate momentană de concentrare. Sau poate că ai rara însușire a unui ascultător preocupat mai mult de opiniile altora decât de ale dumitale.

– Îmi acorzi, după cum văd, circumstanțe atenuante.

– Aș ! Nu sînt chiar atât de generos. Așa cred eu. Te aștept cu argumentele."

Îl prețuiam foarte mult pe preotul Samoilă, care se dovedise un excelent propagandist. Era ardelean, un om serios, socotit în toate, un ideal de cuviință și moralitate. Avea un umor grațios, cald și amabil, adînc uman. Credincios convins, nu respingea ca diavolești ideile ateiste, nici nu le nega indignat. Mă vizita deseori, mai ales în ajunul conferințelor sale și, în fața unei țuici și a citorva măsline, îmi spunea tot felul de lucruri interesante. Uneori la rugămintea lui, dădeam drumul aparatului de radio și ascultam muzică. Într-o zi, în timp ce acompania tamburînind cu degetele pe masă o arie dintr-o operă remarcase: „Cu o asemenea melodie se poate fonda o religie”. Altădată se afla la mine și Andrei. Preotul îl cunoștea și nu-i acorda mai puțină prețuire pentru faptul că era necredincios. Îi arăta chiar un fel de înțelegere.

— Or mai exista și alte ființe vii și gînditoare în univers. Și ele se războiesc, necunoscînd adevărata iubire între oameni ?

— Nu cred în alte lumi, răspunse Andrei.

— De ce nu ? Întrebă vioi preotul. De ce oare Dumnezeu să ne fi creat numai pe noi ? Dumneata nu crezi în el. Ești chiar atît de convins că nu există ?

— Nu am ajuns încă la o concluzie destul de sigură pentru ca s-o comunic și altora, răspunse Andrei diplomatic.

Preotul zîmbi.

— Ereticii sînt mai răi decît păgînii, deoarece, cunoscîndu-l pe Dumnezeu, totuși îl tăgăduiesc.

— Doamne-Dumnezeule ! exclamă de data asta ferm, doar știți la fel de bine ca mine că nu există. Nu trebuie să vă învăț eu cum a apărut viața pe pămînt.

– Astronomia, fizica, biologia reprezintă doar periferia Sfintei Înțelepciuni. *Ex nihilo nihil*, răspunse preotul fără aprindere.

– Materia s-a născut dintr-un „nimic” care constituie în realitate o formă de materie.

– Posibil, făcu binevoitor preotul, asta nu mă poate împiedica să cred că o forță superioară a condus la perfecția echilibrului în univers. Eu îi spun Dumnezeu. Și mă întreb dacă în alte lumi posibile există hristoși și ființe care să-i urmeze învățăturile divine.

– Fiecare crede că se află pe drumul cel bun, spuse Andrei golind un păhărel cu țuică.

– Totul e în mîna lui Dumnezeu, afară de credința în Dumnezeu, îl imită preotul.

– Părinte, rosti Andrei serios, religia a fost odată indispensabilă popoarelor pentru a le face să suporte nefericirea și nedreptatea.

– Și a dispărut nedreptatea de pe pămînt ?

– Nu spun asta. Dar pe cei care o comit să-i transformăm în bigoți și-i iertăm la spovedanii de păcate ?

Preotul nu răspunse, dar îl privi pe sub sprîncene amuzat.

Andrei devenise ateu, și încă unul foarte serios : citise *Călăuza ateismului*, pe care mi-o împrumutase și mie. O răsfoisem, dar nu mă interesau dovezile despre inexistența lui Dumnezeu. În materie de dovezi, sînt mai doctor decît toți autorii de cărți antireligioase, știu cum se confecționează ele pentru cîștigarea unui proces. De aceea nu-i contraziceam pe nici unul, mă feream de disputele cu caracter religios, prea înalte pentru mine. O singură dată îl întrebasem pe preot „de ce ovreii se roagă în temple lui Dumnezeu cu pălăria pe cap, în timp ce în biroul șefului de percepție și-o scot plini de respect ? De ce, atunci cînd se certase negustorul Finkelstein cu

lăptarul îi trîntise : Dacă n-ai pus apă în lapte, să mă pedepsească Dumnezeu și să mă facă creștin, iar lăptarul se crucise : Dacă am pus apă în lapte, să mă pedepsească Al de sus și să mă facă ovrei”.

Preotul Samoilă rîdea, mai servea o țuiculiță, apoi pleca după ce-i dăruiam o punguliță cu măslina pentru acasă ; în oraș nu se prea găseau. Responsabilul îmi păstra însă mie, totdeauna, vreo două kilograme. Nu erau ele „Volo” prima, dar tot gust de măslina aveau. În schimb halvaua... Se botezase așa un fel de cocă dulce și grasă, din floarea-soarelui, ambalată într-o hîrtie unsuroasă. Nu se putea face halva ca lumea ? Desigur că ne putem lipsi de halva bună, dar de ce să n-o avem ? Nu trebuia luat de la burghezie tot ce era valoros ? Ar da cineva faliment dacă s-ar aduce cîteva tone de susan în loc de țigări Camel ? Să nu-mi spună careva că sînt reacționar, că-l fac de prost. Citisem o carte împrumutată de la Mimi, *Douăsprezece scaune*, în care un individ, samsar sau speculant, prefăcîndu-se nebun, se internase în balamuc. Spunea altor hahalere camufilate acolo că dumnealui nu vrea să construiască socialismul, nimeni nu-l poate obliga. Simplu. Eu, Toma Ionescu, vreau să-l construiesc, dar mai vreau ca pînă atunci să am măslina și halva, halva.

ELVIRA

Ziua mea de naștere... Radu ținea mult s-o sărbătorim.

— Dacă vrei tu.

— Chemăm și familia Ionescu ? mă întrebă surizător.

Nu știam ce răspuns i-ar fi plăcut să audă : nu, putea însemna teamă ; da, satisfacerea unei dorințe ascunse.

— Mi-e absolut indiferent.

— Cred. Ii pot chema deci ?

— Desigur. Vorbesc chiar eu cu Marilena.

Am sunat-o, acceptase invitația imediat : „Venim cu plăcere, sigur că venim”. I-am mai invitat pe Anișoara, Felicia, Victor și „Andrei.

Petrecerea ținuse pînă dimineața. S-a cîntat, s-au spus glume, am dansat. Se valsase mult.

— Dacă ne-am închipui că zeii dansează, atunci desigur că valsul ar fi dansul lor preferat, zise Paul, exhibînd doi centimetri din manșeta albă ușor scrobită a cămășii și învîrtind-o pe Anișoara care în voia brațelor lui se lăsa condusă cu ochii închiși.

Dansase și cu mine. Îi povestisem despre munca de la Statistică, preocupări serioase și lucruri amuzante. Pomenisem despre titlul unei firme din Caraș, extras dintr-un borderou statistic : „Atelier de cizmărie, Vasile Martin și consoarta”. Rîse și oprindu-se repovesti „gluma”. Felicia profită și înșirui o groază de nume din Banat pe care le notase special : Goage, Zyma, Bunford, Weany, Burian, Pantea, Turi, Gluvac, Nebunu, Hen, Manera...

Radu reținuse Hen, Marilenei îi plăcuse Turi, lui Andrei, Burian. Victor optase pentru Gluvac. „Nume de haiduc !”. Anișoara alesese Nebunu.

Victor spuse o anecdotă. Un mahomedan vine la un hoge. — Roagă-te lui Alah pentru mine să-mi dăruiască un copil. — Am să mă rog, dar spune-mi, nevestele tale sînt tinere ? — Ce întrebare e asta ? Păi dacă aveam neveste veneam la tine ?

Toți rîdeau, Radu umpluse paharele și am ciocnit iar cu toată lumea. „La mulți ani !” „La mulți ani !”

– Să vă spun o întâmplare la care am asistat, zise Anișoara ronțâind un fursec. În fața cinematografului „Patria”, un grup de tineri ascultau povestirea unui nespălat, cu o figură nereușit compusă de apaș de operetă, hohotind ca niște apucați de o criză de epilepsie. Vorbitorul, cu urechile blegi, gesticula cu brațele, cu picioarele, cu capul, cu tot corpul, hîrîind și pufăind, neștiind să aleagă cuvintele potrivite, un fel de bolboroseală patologică : și de’dat’o maș’nă c-o fufă la v’lan efef și cînd ap’să pe fr’nă, prrrrrr, maș’na de’dat jjjjjjjjjj-iuuuuu se’ vîrte jur de jdeori, p’noarea mea... Un milițian se apropie de ei.

– Ce-i cu voi aici, aveți ceva bilete în plus ?

Șleahța se uită la șef. Acesta răspunse în silă, cu aroganță :

– Nu. Căutăm bilete.

– Hai, duceți-vă !

– E interzis de lege să stau aici ? Mă odihnesc și nimeni nu mă poate opri. *I am not such a fool.*

Milițianul făcuse o moacă nostimă, englezeasca derbedeului îi știrbea din prestigiu, dar, inteligent, pară atacul cultural cu dibăcie, printr-o eschivă simplă de dare înapoi.

– Ziceai că te odihnești ? Ai muncit mult pînă acum, nu-i așa ?

– Chiar ! Azi noapte am iubit fără chibzuință. Voiam să domolesc o vijelie. Dar m-a turtit. Forțele naturii nu pot fi stăvilite, nu-i așa, tovarășe plutonier ? O mai chema și Eugenia, ca pe uraganul care a distrus zilele trecute litoralul statului Nicaragua.

– Pari om cu carte. De ce-ți pierzi vremea degeaba în loc să înveți sau să muncești ?

– Nu mă lasă femeile. Pe astea să le interzică legea, din cauza lor nu progresează omenirea. Să-ți împărtășesc

un secret : vînătoarea de femei este altfel decît celelalte sporturi. Necazurile încep cînd ai prins vînatul...

Milițianul i-a împrăștiat cu binișorul, înveselit. Alături se afla o tarabă volantă cu cărți. Vînzătorul era indispus : „În fiecare zi vin aici și țin discursuri. Din pricina lor nu vînd o carte, oamenii se uită la ei.”

Am dansat iar. Andrei mă călcase pe picioare nu știu de cîte ori și-mi spunea mie că nu voi deveni niciodată o balerină.

– Auzi, Radule, ce spune tovarășul Andrei ?

– Poți să-l crezi. E priceput. A luat lecții de dans cu trei zile înainte de a veni aici...

Marilena era bine dispusă.

– Să vă spun și eu o anecdotă, nu, rectifică ea, mai bine un fel de parabolă. Un copil se înțeapă într-un gard cu spini. Frecîndu-și brațul dureros își întreabă tatăl :

– Cît timp i-a trebuit lui Dumnezeu să ascute țepii ăștia ?

– Nu vorbi așa, păcătosule, îl mustără părintele său, Dumnezeu a zis : să fie spini ! și toți spinii au devenit ascuțiți. – Bine, tată, dar de ce a avut nevoie Dumnezeu să facă spini ?

– Eminentă, eminentă, se entuziasmă exagerat Andrei. Valorează cît o carte de filozofie.

– Așa e ! aprobă Felicia care, cu capul sprijinit în mîini, mozeala un simbure de măslină.

Paul se apropie de Anișoara cu un pahar plin.

– Ce ți-aș face ! îl amenință ea legănînd capul.

– Sint la dispoziția ta.

– E greu să dai într-un om care nu se apără.

– Ba mă apăr !

– Să te văd ! Bem *bruderschaft* ?

– Bem !

Anișoara luase un pahar de vin de pe masă, și încolăciră brațele și goliră paharele pînă în fund.

– Trebuie să vă sărutați, am spus clipind din ochi.
Așa cere ritualul.

– Exact, aplaudă Marilena.

Se sărutară pe obraji, cu zgomot.

Andrei se amețise.

– Și cu mine, o invită pe Anișoara.

– Nu mai pot, sînt aproape beată, refuză ea.

– Poftim la mine, se oferi Felicia.

Băură, se sărutară.

– Îți mai amintești de farsa jucată ție și tatălui tău în tramvai ? spuse Andrei, îndreptîndu-se către Paul cu paharul în mînă. Povestește-le !

– Bine, consimți, să vă spun... Luasem tramvaiul spre casă, cu tata, e mult de atunci, cred că prin 46.

Andrei aprobă din cap.

– „Uite-l și pe Andrei”, îmi zice. Ne apropiem. „Noroc !” Andrei ridică încet capul : „Bună ziua ! Ne privea întrebător. Mă confundați, probabil”. Tata îl privește la început mirat, apoi începe să ridă. „Unde te-ai suit ?” „Vă pot informa, surîde amabil Andrei. Dar încă o dată trebuie să vă dezamănesc : mă confundați cu cineva”. Tata mă înghiontește ușor. „Nu se lasă de ale lui. Apoi văzîndu-i figura batjocoritoare : Să știi că a înnebunit.” Vorbise destul de tare. „Domnule ! se revoltă Andrei. Cum vă permiteți ?” Tata roșește. „Nu mai juca teatru cu mine. Drept cine mă iei ?” Andrei se ridică de pe scaun. „El este”, îmi spun. Chipul, glasul, ochii, îmbrăcămintea, tot... Ar fi însemnat să mă îndoiesc de simțurile mele, dacă aș fi admis altfel. „Dacă afirmațiile mele nu vă ajung, spune el, n-am ce face. Nu sînt însă dispus să mai ascult jicnirile dumneavoastră. Vă rog să mă lăsați în pace.” Se reasează și începe să se uite pe fereastră. Un călător în vîrstă, cu părul aproape alb, intervine : „Dacă domnul neagă, este evident că vă înșelați”. „Care evidență ?

izbucnește tata, e contabilul meu, Andrei..." Andrei întrerupse șirul povestirii :

— Pe vremuri am fost salariatul domnului Toma Ionescu.

Paul continuă :

— „Termină odată cu fanteziile dumitale ! încep și Andrei să țipe. Nu vă cunosc. Numele meu este Niculae Vlădoi. Vreți să mă legitimez ?” Se lăsaseră câteva clipe de tăcere, se auzea doar zăngănitul roților în mers. Toată lumea din tramvai se prinsese în joc : unii dădeau din umeri nedumeriți, alții își stringeau buzele să nu rîdă. Eu priveam la tata, dînsul la mine, nu mai știam ce să credem. Într-un tîrziu tata, cu o oarecare sfială, răspunde la ultima întrebare a lui Andrei : „Dacă nu vă supărați, rosti rar, tăgădat. Trebuie să mă conving. E ceva straniu aici.” Andrei duce mîna la buzunarul din spate al pantalonilor, dar se răzgîndește, jicnit. „Cine sînteți dumneavoastră să mă legitimați ? zbiară el. Plecați de aici imediat ! Domnilor, se adresează unor călători, vă cer concursul. Rugați pe acest domn să-și vadă de treburile lui. Dacă are chef de ceartă, s-o caute prin cîrciumi, nu în tramvai.” „Are dreptate, intervine un călător cu statură athletică. Dacă dînsul nu vrea să recunoască, de ce mai insistați ? Se ridica-se în picioare. Avea peste doi metri. „Lasă-l în pace, tată”, îi șoptesc. Mă gîndeam la o posibilă altercație. „Dînsul este o persoană serioasă”, se răstește la noi și o doamnă. „Vă rog să încetați, altfel opresc tramvaiul și vă dau jos”, strigă la noi și manipulantul. Tata reușește să-și înfrîneze nervii și iese pe platformă. Îl urmez, uimit și tulburat. „O fi vreun frate geamăn sau din flori”, spune manipulantul. „Nemaipomenit, formidabil, de necrezut, mîriia tata nedezipindu-și ochii de la Andrei care privea încruntat pe fereastră. Ce spui, Paule, de chestia asta ?

Chiar n-o fi el ?" Nu mai avusesem timp să răspund ceva închegat. Tramvaiul oprise la stația Tabacu și am coborît. Ne-am pomenit luați de braț. Andrei ! „Ce părere aveți ? Am fost bine ?" Tata ridicase pumnul și l-ar fi lovit, dacă nu i-aș fi reținut mîna. „Ce-a fost asta ? Cum de ți-ai permis să-ți bați joc de mine ? „O, dar nici prin gînd nu mi-a trecut așa ceva, domnule Ionescu, a fost o glumă. Vă rog să mă iertați, nu credeam c-o să vă supăr." Tramvaiul nu pornise încă. Vatmanul se uita la noi buimac, cu gura căscată, cu coatele întepenite pe manivela de pornire. Atletul își lipise ridicol nasul de geam și privea înspăimîntat ca la niște fantome. Femeia ne urmărea și ea prin fereastră, crucindu-se și bolborosind ceva, probabil o rugăciune. Tramvaiul se îndepărtase, dar femeia continua să se închine. Asta e !

Toată lumea rîdea.

— Admirabil, exclamase Felicia. De ce nu v-ați făcut actor, tovarășe Andrei ?

— Știu eu ? În orice caz, mai bine pentru teatru.

TOMA

Interviul doctorului R., prin care destăinua, pe un ton de fățarnică modestie, metoda folosită pentru vindecarea cancerului, se arătase a fi o simplă înșiruire de baliverne ale unui palavragiu înfumurat. Putea zice Țucă orice, tot el o omorîse pe biata Maria cu experiențele lui savante. Poate că, fără intervenția lui, ar mai fi trăit cîțiva ani, să-l fi văzut și ea pe Paul măcar student.

Și Mimi mă îngrijora. I se holbase un ochi, fusesem la Endocrinologie cu dînsa, de acolo ne-au trimis la Institutul oncologic de la Filantropia. La început nu știam ce hram poartă institutul ăsta, dar cînd mi s-a spus, simțisem că mi se taie picioarele. Un medic o consultase atent, mă învîrtisem nerăbdător prin hol așteptînd-o aproape o jumătate de oră. Observasem mirat că, spre deosebire de alte spitale, aici aproape toți pacienții fumau. Înțelesesem eu pe urmă de ce li se permitea... I se spusese că o intervenție chirurgicală era de neînlăturat : înapoia ochiului se formase o umflătură care, crescînd, îl împingea în afară. Am mai consultat și alți medici. Doctorul Firea, om profund onest și dezinteresat, ne însoțise la un prieten al său, mare specialist, care o consultă de față cu mine. În timp ce-mi tremura inima de frică așteptînd verdictul, Mimi stătea ca la coafor. O singură clipă devenise neliștită, cînd interceptase privirile încrucișate ale celor doi medici, dar îi trecu repede și, continuînd să simuleze optimismul, discutase la plecare cu doctorul Firea despre cea mai bună alimentație pentru copii. Doctorul mă povățuise între patru ochi să nu-mi pierd cumpătul, se putea ca tumoarea să fie benignă, nu toate analizele erau concludente, dar în orice caz, trebuia s-o pregătesc pe Mimi în vederea operației, pentru că era inevitabilă : ochiul bolnav trebuia eliminat cît mai repede. Trecuseră cîteva zile, eram înnebunit de grijă, mă frămîntam dacă să-i spun sau nu, îmi venea în minte biata Maria — cît se chinuise ! — și-mi blestemam soarta ; boala asta afurisită se încuibase în casa mea. Nu știam cum era mai bine să procedez pentru a nu o speria și, de cîte ori eram gata să-i spun, privindu-i ochiul, îmi făcea impresia că umflătura dădea înapoi și renunțam. Mimi vedea ca și pînă atunci de copil, îi cosea la mașină cămășuțe și bluzițe, parcă nici nu-i păsa de boală. O rugasem pe Marilena

să-i vorbească, și mă ascultase, dar cu strângere de inimă. Cred, nu-i plăcut să anunți o veste rea. Îmi povestise cum primise Mimi știrea : „Crezi că nu știu ce am ?” Noră-mea încercase s-o convingă de necesitatea operației : „De fapt nici nu este prea grea și în orice caz nu-i nimic grav, o simplă excrescență, un fel de băătăură inofensivă. Eliminată, ochiul ar fi readus în lăcașul său.” „Doctorii sînt niște șarlatani, Marilena, mă vindec eu și fără ei, dacă nu-i nimic grav.”

Începuse să-și pună în fiecare seară înainte de culcare prișnițe cu ceai de mușețel călduț și le ținea așa pînă dimineața.

— Nu-i așa că ochiul a început să se dezumfle ? o întreba pe Marilena.

— Parcă, răspundea ea.

— Tu ce spui, Toma ?

— Desigur, îi spuneam eu.

Se bucura și începea să pregătească mîncarea pentru copil sau se așeza în fața mașinii de scris. Cînd dictam, nici nu mă uitam la dînsa : ochiul aluneca încet afară, nici nu știu în ce se mai ținea. Un cuvînt să fi spus atunci și ar fi devenit nevasta mea. Dar nu a spus.

MARILENA

Citesc în caietul gri :

„În colțul străzii Donici mă acostează un om în vîrstă, îngrijit îmbrăcat, cu o sacoșă elegantă din material plastic, plină cu mere.

– Vă rog, mă salută deosebit de politicos, unde este strada Batiștei ?

– O luați drept înainte pe linia tramvaiului 5 și a doua sau a treia la dreapta este Batiștei.

Omul se face vînăt la față și mă îngînă :

– A doua sau a treia... Dacă nu știi să explici, mai bine taci din gură, timpitule !

Și se îndepărtează furios."

Eu scrisesem dedesubt :

„Așteptam în stația autobuzului 33, cu două cutii de capsule pentru sifoane. Un domn mă întreabă :

– Unde le schimbați ?

– În Piața Amzei.

– Bravo, bravo, mă felicită el. Și pe Maria Rosetti este un centru de schimb.

– Știu.

– Bravo, bravo, îmi spune din nou, plin de entuziasm...

Ai putea să-mi explici de ce m-a firitisit ?"

El scrisese :

Dacă-mi spui de ce am fost sictirit.

„Cred posibilă proorocirea viitorului unei societăți chiar dacă prezentul este încă cețos ; nu consider iluzorie convingerea unora că ar putea fi cunoscută desfășurarea vieții personale a oamenilor. Ceea ce e imprevizibil sînt urmările declanșate de propriile tale acțiuni."

„Am doi colegi, frați gemeni, cu nume ciudat, ar putea fi adăugate listei citite de Felicia : Tip și Predi. Numele lor de familie, la fel de bizar : Invers. Se părea că ar fi o poreclă. Unul dintre ei povestise în treacăt, odată, că se născuseră cu picioarele înainte. Sînt nedespărțiți. Formează un tot. Algă și ciupercă : lichen. Nu au prieteni, nu au încredere în nimeni și îi suspectează pe toți. Nea-

vînd o funcție precisă, nu numai că nu realizează nimic pozitiv, dar împiedică de la muncă pe majoritatea celorlalți colegi, cărora, printr-un proces ciudat de inhibiție colectivă, li se frînează procesele gîndirii într-atîta încît abia mai reușesc să deosebească echerul de compas. La apariția lor nimeni nu mai scoate o vorbă. «Ne sufocă prezența lor, îmi spusese un inginer, dar nu știm cum să scăpăm de ei. Le oferim cîte o cafea, o acceptăm, dar nu sîntem convinși că directorul sau inginerul-șef nu află că ne pierdem timpul, preparîndu-le-o. Ne ferecă gurile, pur și simplu». Am impresia că și conducerea se teme de ei. Marta își propusese odată să le pună otravă în cafele. Din pricina acestor doi inși atmosfera a devenit irespirabilă."

Eu scrisesem :

Nu exagera, Paul !

El scrisesese :

Nu pot să-i sufăr. Îmi amintesc mereu de Vespasian.

Eu scrisesem :

Cam peste tot găsești astfel de „inverși". Din fericire maladia nu are un caracter endemic și va dispărea. Acest soi de indivizi cred că fac istorie, preocupîndu-se de „istorioare."

„Aflasem de la Tilea, pe care-l întîlnisem nu demult, că Vespasian avea un cîine ce dormea noaptea alături de el. Capul cîinelui îi stătea pe braț, iar Vespasian nu se mișca de teamă că-l va trezi. Dimineața, brațul îi era complet amorțit. Dacă aș fi știut, i-aș fi trecut cu vederea salturile „ideologice", de saltimbanc diform.

– Tu cu ce te ocupi, Tilea ?

– Sînt metodist la o casă de cultură."

Îl invitasesem pe Ștefaniu la căsătorie. Nu-i spuseseam cine e soțul meu, voiam să-i fac o surpriză. Într-adevăr, când îl văzuse, se repezise și cit este Paul de voinic, îl ridicase în brațe și se învîrtise cu el prin salonul Sfatului popular. Directorul meu îl mai zărise pe Ștefaniu de cîteva ori prin tipografie și bănuia că trebuie să fie unul dintre clienții cicălitori. Se dumiri curînd, când i-l recomandasem ca pe un prieten din ilegalitate al soțului meu, cu care nu se mai văzuse de mulți ani.

Într-o zi, la tipografie, îi povestisem lui Ștefaniu cele întimplate cu Paul.

Mă ascultase posomorît și înverșunat, privind tot timpul în podea. Nu se mișca, figura îi devenea tot mai încruntată, nici o clipă nu-și dezlipise ochii din punctul fix pe care și-l alesese pe parchet. Aș fi dorit să mă întrebe ceva, uneori tăceam, așteptînd, dar el rămînea țeapăn și mut. Citeodată gîfîia stîns ca un motor pe cale să se oprească sau ca un animal care trage să se stingă istovit de boală și bătrînețe. Stătea cu trupul încremenit, în timp ce mă chinuiam să explic, să deduc, să pledez cu ardoare, să opresc încremenirea simțămîntelor lui, să-i reînviu ochii goliți de lumină. Îl rugasem să-mi dea o mîină de ajutor.

„Bine, voi încerca, îmi spusese Ștefaniu la plecare.”

- E trei și douăzeci, Paul.
- Mulțumesc, Marta.

Încă zece minute. Mă pregătesc de plecare, voi termina mîine la prima oră corecturile care au mai rămas. Zi grea. Am avut și un proces. Sînt puțin obosit de călă-

toria în trecut. Îmi revine în minte Victor : scrisese un roman în care mai multe personaje dispăreau pe drum. I-am spus părerea mea. Mi-a răspuns, sigur pe el, contrazicându-mă : „Așa se întîmplă și în viața adevărată. Unii oameni devin pe neașteptate eroi, de cele mai multe ori fără voie, apoi dispar în anonimat, viața lor continuă să se scurgă fără variații, monoton, nu crezi ?” Mă gîndesc acum la atîția prieteni și neprieteni atrași în această înșiruire de amintiri care se terminase, la așa-zisa mea aventură împletită pentru un timp cu destinele lor, și-i dau dreptate. Nimeni dintre ei n-a fost un erou miraculos și dacă uneori, pe parcurs, li s-au întîmplat lucruri imprevizibile, le-au rezolvat, mai bine sau mai rău, după puterile lor. Radu și Elvira de pildă. Unii oameni caută fericirea, altora le cade de-a gata din senin, ei doi și-au creat-o. Radu avusese la îndemîină toată fronzela, tăiasse doar felia de care avea nevoie să se sature : nu era nici pofticios, nici lihnit de foame. „Nu sînt invidios și am încredere”, spunea. Transformase doctrina în morală : de aceea și cîștigase. E undeva în străinătate, ca atașat de presă.

Consilierul Jucă avusese un accident de mașină și orbise. Tata se duce des pe la el. Îmi povestea, că se plimbă prin birou pipăindu-și tablourile cu degetele, cu palmele, cu obrazul.

Frunzăresc cu mintea acest caiet : multe pagini nu mă mulțumesc. S-ar putea crede că am încercat să definesc dreptatea. Nu. Memoria a fotografiat doar unele instanțane pe care am încercat să le dezvolt cît mai clar cu putință. Am credința că pelicula minții n-a înregistrat numai aspecte periferice. Am insistat asupra unor amănunte ? Oare lucrurile nu sînt adevărate decît în detaliile lor ?

N-am încetat să iubesc ideea care reprezintă pentru mine totul în viață și dacă la un moment dat am fost lovit nu are nici o însemnătate, pentru că o iubesc în continuare și sper. Fără speranță ce am deveni ? Merg pe drumul meu și mă bucur că unele dintre speranțele mele le realizează alții, cei tineri.

– E trei și jumătate, Paul !

– Mergem !

Am răsfoit filele imaginare ale unui album de amintiri rătăcind în trecut... Am iubit și am detestat. E timpul să opresc șirul evocărilor. Mi-e teamă că am greșit în evaluări. Cinstea lui Vespasian nu-i poate atenua josniciile. Pe Laurențiu, însă, nu cumva n-am reușit să-l înțeleg ?

Tata își petrece mai tot timpul cu Marian, pe care îl răsfăță. „Omul devine nemuritor prin fiul fiului său”, spune privindu-l cu adorație. El a rămas același. Același ? Lui Petre, mare amator de contraste și contrarietăți, îi plăcea.

De notat în caietul gri :

...o oglindă prismatică reflectează existența multiplă a unui personaj unic. Cîteva nume proprii, reale, circumscriu în timp consumarea evenimentelor...

– Eu am plecat. La revedere !

– Vin, vin...

Am luat, ca de obicei, același autobuz.

Lector : MAGDALENA BEDROSIAN
Tehnoredactor : GHEORGHE CHIRU

*Apărut 1977. Bun de tipar 11.02.1977. Tiraj 6070
exemplare. Hirtie Scris I A tratat de 72 g/m².
Format 16/54×84. Coli editură 8,82. Coli tipar
12,25. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici
8 R—31.*

Tiparul executat sub cd. 480 la I. P. „Filaret“,
str. Fabrica de chibrituri nr. 9—11, București.
Republica Socialistă România

Lei 5,50